

tv-15 naš TOVARIS

Št. 25
23. junija 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Simbol naše moči



V okviru praznovanj občinskega praznika Vrhnike so minulo soboto pri Štampetovem mostu odprli spominski pomnik na napade 14., 15. in 18. divizije na ta pomemben prometni objekt. Slovesnosti so se poleg številnih domačinov, mladine, tabornikov, pripadnikov JLA in TO udeležili borci partizanskih enot, ki so napadale most.

Slavnostni govornik predsednik skupščine občine Vrhnika Andrej Vidovič je med drugim poudaril, da naj po dokončni ureditvi okolice pomnik postane kraj za spominska srečanja borcev in mladine, za zgodovinske ure in cilj izletov ter pohodov Vrhnčanov in drugih. Hkrati pa naj opozarja na zgodovinske dogodke tudi tiste, ki se bodo vozili mimo.

Spominski pomnik so na pobudo borcev Štirinajste, Petnajste in Osemnajste divizije in ob sodelovanju delavcev Železniškega gospodarstva Ljubljana ter skupščine in družbenopolitičnih organizacij Vrhnike postavili železničarji in Vrhničani.

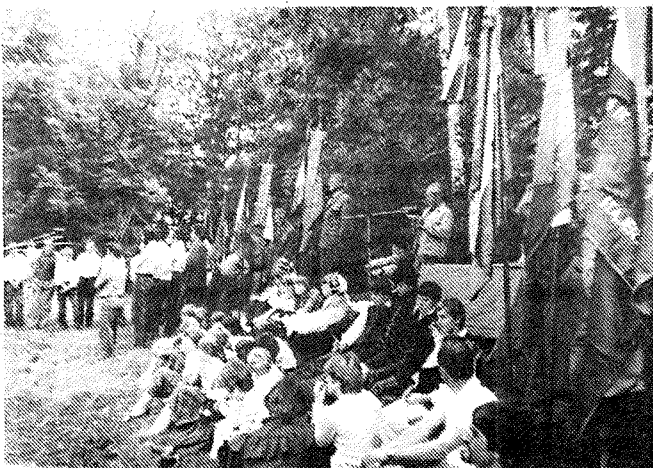
B. K.

V rojstnem kraju Kokrškega odreda

Pri spominskem obeležju na Kališču, kjer je bil 18. junija 1942. leta ustanovljen Kokrški odred, se je minulo soboto zbralo nekaj sto udeležencev, med njimi številni borci Kokrškega odreda, koroški partizani, mladina, pripadniki teritorialne obrambe, ki negujejo tradicije NOV in Kokrškega odreda, in krajanje Bele, ki te dni praznujejo krajevni praznik. Med udeleženci spominske slovesnosti so bili tudi družbenopolitični delavci, med njimi Viktor Avbelj-Rudi, Tone Bole, Tone Bučar in predstavniki koroških borcev.

Po krajšem kulturnem programu so udeleženci sobotnega srečanja krenili proti Bašlju na osrednjo slovesnost ob 41-letnici ustanovitve Kokrškega odreda. Slavnostni govornik je bil komandant Kokrškega odreda Janko Prezelj-Stane.

Jože Čurin



Uspehi jih niso uspavali

Te dni mineva 35 let, odkar smo v Jugoslaviji pripravili prve tečaje protiletalske zaščite. V teh letih je v razne oblike usposabljanja in izpopolnjevanja vključenih nekaj milijonov naših občanov. Danes je v enote in štabe Civilne zaščite vključenih skoraj 12 odstotkov

Ob 20. juniju, dnevu Civilne zaščite, so bile po vsej naši domovini številne slovesne seje in prireditve. Na slavnostni seji republiškega štaba za Civilno zaščito v Ljubljani so posameznikom in organizacijam podelili priznanja za njihovo požrtvovalno delo na področju civilne zaščite. Plakete Civilne zaščite je prejelo deset skupnosti, organizacij, enot, in posameznikov, šestnajst jih je prejelo priznanja republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in petnajst zlato značko Civilne zaščite.

jugoslovanskega prebivalstva med 16. in 66. letom starosti. Enote Civilne zaščite so v vseh družbenih strukturah od krajevnih skupnosti, organizacij združenega dela pa do republik in pokrajin.

Za sedanjí trenutek tega pomembnega dela splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite pa lahko rečemo, da je usposobljen varovati in reševati občane in njihove gnotne dobrine, ne glede, ali je mir ali vojna. Pri vseh naravnih nesrečah, ki so nas prizadele, so pripadniki Civilne zaščite med prvimi priskočili na pomoč. Pogosto so izpostavljali svoja življenja, da bi rešili druga. Tudi če ne bo vojne, je civilna zaščita še kako potrebna naši družbi. Vsi se tega dobro zavedamo, saj so nam v svežem spominu Skopje, Banjaluka, Tolminsko pa Črnogorsko primorje in druge naravne nesreče pa tudi poplave, požari snežni in zemeljski plazovi ter prometne nesreče.

Številnih uspešnih akcij pa v Civilni zaščiti niso uporabili za hvaljenje ali izsiljevanje dodatnih sredstev, ampak za to, da so lahko ugotovili, kakšen korak so naredili pri razvoju in kako daleč so od tistega, kar od njih pričakuje naša družba. Sami se zavedajo, da je potrebno še veliko dela, da bodo dosegli zeleno raven. Zato so tudi njihova prizadevanja usmerjena v prihodnost, in to po poti, ki ni lahka ne kratka.

B. K.

Janez Vipotnik ob letni borčevski skupščini

Posvečati mladim potrebno pozornost

Pred letom smo, je dejal v uvodnem govoru na letni skupščini ZZZB NOV Slovenije predsednik te organizacije Janez Vipotnik, ugotavljali, da je treba prebroditi celo vrsto težav, gospodarskih in političnih. Letos pa lahko ugotavljamo, da je stanje na nekaterih področjih slabše. Prav zato, je dejal Vipotnik, so nam strnjene vrste tem bolj potrebne, kakor nam je potrebna enotnost zaradi mednarodnega položaja, saj se v njem protislovja poglobljajo.

Ker smo ravno v času beograjskega Unctada, je Vipotnik opozoril na dejstvo, da so mnogi predstavniki neuvršenih in nerazvitih držav spodbujali naše predstavnike k odločnosti v pogovorih z mednarodnimi posojilodajalci, češ da se v odnosu do naše države zrcali potem tudi odnos do drugih (še manj razvitih). Trdnost in odločnost našega glasu ter njegov odmev v zboru neuvršenih pa bo toliko močnejši, kolikor stabilnejša bo naša skupnost navznoter. In tu, je dejal predsednik Vipotnik, je omejitve našemu hitrejšemu razvoju obveznost odplačevanja dolgov, v čemer se kažejo neusklajenosti iz preteklega usmerjanja proizvodnje ter razkorak med porabo in materialnimi možnostmi.

Nato je govornik ponovil misel, ki jo ponavljamo vsi vsak dan, da je namreč naša prva in najnujnejša naloga, da storimo še več za izvoz na konvertibilna tržišča, ki bo, uspešnejši kot doslej, zagotovil hitrejšo vračanje nakopičenih posojil.

O trenutnem stanju na gospodarskem področju je Vipotnik omenil podatek, da smo v Jugoslaviji v prvih petih mesecih tega leta »pridelali« 0,7 odstotka nižji obseg proizvodnje kot v enakem obdobju lani, pri čemer pa smo hkrati v Sloveniji dvignili proizvodnjo za 2,3 odstotke. Devizni priliv je bistveno nižji od pričakovanega, medtem ko so kreditni pogoji tujine izredno zahtevni in celo posegajo na oblikovanje domače porabe.

Tu so še dinarska nelikvidnost, višanje cen energije, repromateriala za njo, kar vse pritiska na končni proizvod, ki pa ne

»Posebno pomembno je, kako mladina sprejema našo preteklost in kakšne izkušnje lušči iz nje. Kajti prihodnost revolucije je zagotovljena le, če njene prednosti, vsebino in cilje kot svoje sprejema in osvaja mlado pokolenje. Mladi morajo v tej družbi videti svojo perspektivo in nanjo vezati svojo usodo, na njih je odgovornost, da revolucijo peljejo naprej.«

prenese ustreznega zvišanja cene iz konkurenčnih tržnih razlogov.

Vipotnik je omenil tudi inflacijo, ki zmanjšuje učinke že doseženih rezultatov, pa manjšanje realnih osebnih dohodkov in nenazadnje je opozoril, da se kljub vsem težavam delovni ljudje izjemno trudijo, da bi izpolnjevali dogovorjeno. Vendar ne vsi! Zato mora enkrat za vselej obveljati, da je treba naloge, če so realne, izpolnjevati brez izgovora. Če pa niso realne, jih je treba skupno spremeniti. In proti tistim, ki jih ne bodo izvrševali, je treba začeti izvajati konsekvence. Poznamo težavno pridobivanje zunanjih kreditov, zato jih ne sme dobiti nihče brez zagotovljene namembnosti, pa tudi ne, če ni zagotovljeno njihovo vračanje; kajti solidarnostna pomoč je res dogovorjena, jemanje posojil in preprosto prevračanje obveznosti zanje na skupnost pa ne.

Še o množici papirnatih dogovorov in sporazumov je spregovoril Vipotnik in o sestankovanju o vsem počez, o izkoriščanju sposobnosti posameznikov tam, kjer lahko največ zaležejo, o neodgovornosti (da, celo na vrhu, v zvezni vladi dva njena člana o isti zadevi dajeta dve različni informaciji in se nič ne zgodi...) pa kadrovske politiki in nenazadnje o tem, kako se vedno vse preveč trpimo nedelo. »Prav in pošteno je, da se nimamo med seboj nikoli tako radi, da si zamolčimo napake.«

Ko je spregovoril o ZZZB NOV kot delu frontne organizacije, je Vipotnik opozoril na pomembnost hitrega in dobrega obveščanja (ki se je v zadnjem času izboljšalo), ga je pa treba nenehno izpopolnjevati; uspešno obveščanje je neposredni prispevek h krepitvi samoupravnih odnosov in zmanjševanju posegov države v združeno delo. S tem v zvezi je ponovno opozoril na še vedno rastočo moč birokracije in na absolutno nujnost po širšem razgibanju množic, če želimo, da bodo naše zamisli uspešne in prodor samoupravljanja hitrejši.

Ko je govoril o aktivnosti v borčevskih vrstah in o sodelovanju pri reševanju različnih vprašanj, ki se porajajo v družbi, je Janez Vipotnik poudaril pomen občinskih svetov, oziroma občinskih plenarov OF, ki so se ustanovili in delujejo v polovici slovenskih občin, v polovici pa še ne. To je pomembna oblika delovanja, zlasti če upoštevamo, da odgovorne naloge in funkcije prevzemajo in morajo prevzemati mlajši ljudje, medtem ko lahko borci, zlasti tisti, ki so si v dolgoletnem delu na področju politike in gospodarstva nabrali dragocene izkušnje, prispevajo svoj delež skozi delo omenjenih svetov.

B. Ž. J.

Z enajste seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Novi predsednik ZZB NOV Jugoslavije Bojan Polak-Stjenka

Na včerajšnji seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so delegati, člani predsedstva obravnavali: informacijo o udeležbi borcev NOV v akciji NNNP ter »Vsi v obrambi in zaščiti« in »Enotni v obrambi in zaščiti«, informacijo o pripombah in pritožbah enajstemu kongresu ZZB NOV Jugoslavije, poročilo o obiskih delegacij iz tujine ter obiskih naših delegacij na mednarodnih zborih ter še nekatere tekoče delovne informacije.



Prav tako so na včerajšnji seji za dobo enega leta izvolili za novega predsednika predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Bojana Polaka-Stjenko.

Bojan Polak-Stjenka se je rodil 28. novembra 1919. leta v Ormožu. Po nekaj letih se je z družino preselil v Ljubljano, kjer je dokončal osnovno šolo in gimnazijo. Na univerzi je po vrnitvi z obveznega služenja vojaškega roka aktivno deloval v akademskem klubu. Ob okupaciji države je opustil študij in se zaposlil kot delavec v kmetijski tovarni, nato pa na ljubljanski železniški postaji. Takoj, ko se je osnovala OF, je postal njen član; že decembra 1941. leta je skušal oditi med partizane, vendar se je moral vrniti zavoljo izdanih zvez. Ponovno je poskušal in uspel na prvi januarski dan 1942. leta. Še istega meseca je bil sprejet v partijske vrste. Od komandirja voda v Šerčerjevi, prek namestnika komandirja čete je napredoval hitro do komandanta Južnodolenjskega bataljona, komandanta drugega bataljona Notranjskega odreda in Notranjskega odreda. Komaj nekaj dni po imenovanju za komandanta odreda je postal komandant Tretje grupe odredov, nato pa komandant Šerčerjeve brigade. Cela vrsta je še njegovih odgovornih partizanskih funkcij, od načelnika operativnega oddelka Glavnega štaba NOV in PO Slovenije do komandanta divizije VDV.

Po vojni je opravljal mnoge pomembne naloge, najprej v vojski, nato v izvršnem svetu SR Slovenije, kot ambasador naše države v NDR...

Bojan Polak-Stjenka je bil razglašen 13. novembra 1952. leta za narodnega heroja.

»Pojo naj ljudje«

V nedeljo je bil v Šentvidu pri Stični skupni in hkrati slavnostni del 14. srečanja slovenskih pevskih zborov. Tisoče pevcev se je zbralo in še več poslušalcev, ki jih navdušuje slovenska pesem. V zlatih glasovih so pevski zbori, od slovenskih matičnih do zamejskih in izseljeniških, skupaj zapeli na sklepnem koncertnem nastopu. Peli so o svojem življenju, o umetniški viziji, o svoji preživetni prepričanosti, peli so z mislijo, ki jo je prav v Šentvidu pred osmimi leti izrekel Edvard Kardelj: »Za nas, Slovence, je bila pesem orožje boja za obstoj.« Tudi v prihodnje bo pesem naš obstoj. To je potrdil tudi nedeljski spreved, v katerem se je zgrnilo skoraj osem tisoč pevcev in opozorilo na ljubezen Slovencev do zborovske pesmi.

Besede slavnostnega govornika, predsednika slovenskih sindikatov Marjana Orožna so vzniknile iz spoznanja, da pesem že stoletja vzpodbuja narodno prebujanje, revolucijo, NOB in razcvet dežele.

Letošnji pevski tabor je bil posvečen tudi 40-letnici drugega zasedanja AVNOJ. Božidar Jakac je spregovoril zbranim o poti slovenske delegacije na zasedanje.

Ž. D.

Pinochetu gre za nohte

Ni še preteklo deset let od tistega usodnega 11. septembra 1973. leta, ko so desničarski zarotniki v Čilu – z občutno in odločujočo ameriško pomočjo – s krvavim državnim udarom vojske vrgli z oblasti zakoniti, na temelju svobodnih, demokratičnih volitev vzpostavljeni režim in vladavino voditelja naprednega Čila Allendeja. Allende sam je s puško v roki do zadnje minute svojega življenja branil svobodo in demokracijo svoje dežele pred sovražniki.

Razvoj Čila po smrti Allendeja je dobro znan vsej svetovni napredni javnosti. Na oblast se je povzpel najbolj reakcionaren režim, kakršen je možen v sodobnem času, se pravi odkriti fašistični režim pod vodstvom Pinocheta. Prvo, kar je ta režim – podobno kot vsi njemu podobni – storil, so bili pokoli in pregoni vseh, ki so v čilski družbi predstavljali napredek. Kar ni predstavnikov naprednih strank pravočasno zbežalo iz dežele je našlo svoj konec bodisi pred puškami ali pa v mnogih taboriščih in ječah.

Pinochet ni prišel na oblast po zaslugi volje in želje pretežne večine čilskega ljudstva. Pravi izraz demokratične volje čilskega ljudstva sta bila Allende in njegova vlada ljudske enotnosti. Na Pinochetovo stran so se postavile vse tiste konservativne sile čilske družbe, ki so videle v ljudski oblasti in v usmeritvi dežele k socialistični družbeni preobrazbi nevarnost za njihove gospodarske in politične interese. Pa ne samo to, Pinochetu je bila zaupana pomembna vloga, ki je tudi pogojevala ameriško podporo njegovemu boju proti vladavini Allendeja. Šlo je za odpravo bojazni voditeljev in strategov Združenih držav Amerike, da bi se v Južni Ameriki zasedel socialistični, se pravi napredni družbeni sistem, ki bi z nujnimi ukrepi nacionalizacije in z obrambo neodvisnosti dežele nujno spodkopaval korenine tujega kapitala, v tem primeru ameriškega, ki je prav v Čilu s trdo roko držal poglavitne vire bogastva dežele, med drugim znane čilske rudnike bakra. Ameriški strategji so tako videli v podpori Pinochetovemu državnemu udaru dvojno korist: po eni strani je šlo za zaščito gospodarskih koristi, ki so jih imele v Čilu nadnacionalne družbe s sedežem v ZDA, po drugi strani pa je bila odkrita vojnofašistična Pinochejeva vladavina edina možna obramba pred ljudsko demokratično oblastjo, ki se je očitno usmerjala k socializmu. Socializem v Čilu pa bi pomenil v pojmovanjih ameriških strategov nadvlado tekmeča, Sovjetske zveze, nad delom Latinske Amerike, kar bi močno ogrozilo vse bistvene interese Združenih držav. Da res prevladuje v ZDA tako pojmovanje, pričajo vsi postopki ameriške politike v Srednji Ameriki, kjer je zagotovljena vsakršna ameriška podpora vsem tistim silam, ki se tako ali drugače vpletajo ali pa so pripravljene poseči v zaroto proti sandinističnemu režimu v Nikaragvi. Nekaj podobnega bi lahko rekli tudi o vsej vojaški in drugi pomoči, ki prihaja iz Washingtona diktatorskemu režimu v Salvadorju, ki je pod vse močnejšim pritiskom revolucionarnih sil.

Tisto, kar se je pa v zadevi Čila zdelo mnogim še pred kratkim nemogoče in nestvarno, postaja v zadnjem času vse bolj neizbrisna resnica. Pinochejev režim, četudi se opira na močno policijo in vojsko, in četudi mu od nastanka stoje ob strani Združene države, je odkril svoje šibke točke, pokazal se je močno ranljivega pred srdom in bojevitostjo čilskega delavskega razreda in vseh demokratičnih ljudi. Ulice čilskega glavnega mesta in drugih mest so se spremenile v prizorišče odkritih, hudih in odločnih protestov proti režimu. Čilsko ljudstvo je spregovorilo prej, preden je Pinochejev fašistični režim lahko slavil desetletnico svojega obstoja.

Več kot devet let vladavine fašizma je bilo zadosti, da so prišla do kritične točke vsa težka notranja protislovja in nasprota režima, ki se je pokazal nesposobnega, da reši in uredi osnovna vprašanja gospodarskega razvoja dežele in njenega napredka. Svetovna kriza, ki ni obšla nobene dežele, je vrgla na površje vse slabe točke Pinochejevega režima in njegovo nesposobnost. Samo nekaj podatkov je dovolj, da dokažemo, kako sta čilskim sindikatom ostala odhod na ulice in javna obsodba režima edina pot: dežela doživlja 300-odstotno inflacijo, vsak četrty Čilenec je brez dela, izvoz kot posledica upadanja proizvodnje se manjša letno za 18 odstotkov, zunanji dolgovi Čila so dosegli 33 milijard dolarjev. Vsa ameriška pomoč ni mogla zavreti kolesa nazadovanja čilskega gospodarstva.

Vprašanje je, česa vsega se bo lotil režim, da bi se obdržal. Vendar so že prvi pojavi nezadovoljstva čilskega ljudstva dokaz, da utegne biti še tako groba sila prešibka, da bi zatrla nakopičeno nezadovoljstvo.

Drago Košmrlj

naš komentar

Ovire in spodbude v obrti

Pri nas je še danes slišati, da je drobna družbena in zasebna obrt preživela in da v vaših razmerah nima kaj iskati. Po svetu že zdavnaj ne mislijo več tako. V industrijsko razvitih državah dela v drobnem gospodarstvu (do 500 zaposlenih), 40, 50 in celo 60 odstotkov ekonomsko aktivnega prebivalstva.

V Ljubljani je v drobnem gospodarstvu zaposlenih okrog 13 odstotkov vseh delavcev v gospodarstvu, ki ustvarjajo pičlih 7 odstotkov družbenega proizvoda. Primerjave pošteno bodejo v oči. Statistiki so dognali, da je bilo pred dvema letoma v družbeni in zasebni obrti v državi zaposlenih blizu 500 tisoč oseb oziroma natančno 5,3 odstotka ekonomsko aktivnega prebivalstva. Ista analiza je pokazala, da je v obrti zaposlenih 10 odstotkov vseh Jugoslovanov.

Ceprav sta od tedaj minili dve leti, se stvari niso kaj prida spremenile. To je ugotovila tudi tako imenovana Kraigherjeva komisija, ki je pod drobnogled dala zlasti osebno delo s sredstvi v zasebni lastnini. Po njenem mnenju je vzrokov za tolikšno zaostajanje obrti za razvojem gospodarstva več.

Dejstvo je, da združeno delo ponuja delavcem veliko večjo socialno varnost kot pa osebno delo. Ljudje se le težko odločajo za zaposlitev pri obrtniku. Če pa se že, zahtevajo precej večji osebni dohodek, kot bi ga bili deležni v organizacijah združenega dela.

Razvoj obrtništva ovira dogma, po kateri naj bi osebno delo s sredstvi v lasti občanov porajalo kapitalistične

odnose, ki ga ogrožajo socializem. Pri vseh omejitvah, ki jih naša družba pozna, takih idejnih pojmovanj seveda ni mogoče sprejeti. Težko bi zatrdili, da pri nas ni milijarderjev, da posamezniki niso bogatelji. Vendar v vseh teh primerih ni kriv sistem, kriva je neučinkovita davčna in druga politika. Ustava obrtnikom zagotavlja na podlagi dela načeloma enak položaj kot delavcem v združenem delu. Če pa si hoče kdorkoli prilastiti dohodek, ki ni rezultat njegovega dela, imamo na voljo številne ukrepe, s katerimi lahko to preprečimo. Res je, da se tu in tam obrtniki izogibljuje plačevanju družbenih obveznosti, toda za to imamo uprave za davčne prihodke, ki bi take pojave morale v kali zatreti. Gre torej le za učinkovit nadzor nad poslovanjem, nikakor pa ne za oviranje osebnega dela s sredstvi v zasebni lasti.

Nasprotno. To delo bi veljalo spodbujati. Najprej tako imenovano deficitarno storitveno dejavnost. Danes imamo premalo krojačev, šivilj, čevljarjev. Takih »deficitarcev« naj bi bilo v Sloveniji menda kar 64. Kaj smo doslej naredili, da bi bilo več teh obrtnikov, ki vsakodnevno zadovoljujejo številne drobne potrebe občanov? Številni menijo, da bore malo. Res je, da večina teh obrtnikov ne plačuje davkov iz obrti. Velike težave pa imajo zato s prostori, z nakupom najpotrebnejših strojev in podobno.

Tu in tam mora obrtnik-začetnik plačati prispevke prej, preden se stroji sploh zavrtijo in preden sploh ve, kakšen bo njegov dohodek. Za kvadratni meter poslovnega prostora v Trnovem v Ljubljani bi krojač moral odšteti, na

primer, 4 milijone 100 tisoč starih dinarjev, potem pa je tu še oprema... In ko potegnejo črto, marsikomu uplahne pogum.

V proizvodni obrti obrtniki denar povečini vlagajo v vile, velike avtomobile, vikende, veliko manj pa v povečanje proizvodnje. To je škoda. Zatrjujejo, da to počno zaradi tega, ker jim nihče ne priznava stvarne amortizacije, ker morajo za razširitev proizvodnje denar vzeti iz svojega žepa (zasebna obrt nima nobenih poslovnih in drugih skladov), ker se jim obrestni na osnovna sredstva ne priznavajo kot strošek in podobno. S poslovnim prostorom sicer nimajo težav, dokler delajo v njem. Če bi ga pa prenehali uporabljati, ga po zakonu ne bi smeli obdržati. Zadržali bi lahko le 70 kvadratnih metrov. Te omejitve ovirajo razmah obrti. Ljudje se bojijo širti proizvodnjo.

V obrti je danes mogoče zaposliti 5 do 7 ljudi. V nekaterih občinah se zavzemajo za povečanje tega števila. Številni obrtniki – kooperanti ta čas uspešno nadomeščajo uvoz številnih drobnih izdelkov in tako močno pomagajo gospodarstvu pri premagovanju težav. Takim in pa tistim, ki svoje izdelke pretežno izvažajo, naj bi – kot mislijo nekateri – dovolili, da zaposlijo tudi 10 in morda celo 12 ljudi.

Danes sicer težko najdete obrtnika, ki bi potožil, da mu gre slabo, vendar to nima veliko skupnega z razvojem obrti. Politiko v obrtništvu bi morali naravnati tako, da bi po eni strani preprečevala goljufije in vsemogoče zlorabe, po drugi pa spodbujala proizvodnjo storitev in drobnih izdelkov. To je sicer veliko lažje zapisati, kot pa izpeljati v praksi, toda razmere nas vse bolj silijo v to. Največ dela nesporno čaka občine, ki so najbolj odgovorne za razvoj drobnega gospodarstva pri nas.

Darko Marin

Ob obletnici uspešnih napadov na Štampetov most Pogum in iznajdljivost

Partizanske enote so trikrat uspešno napadle Štampetov most. Prvič ga je uspešno napadla Štirinajsta divizija, drugič Petnajsta in tretjič Osemnajsta. Vsak napad je bil drugačen in vsakič so se borci srečevali z drugačnimi ovirami in sovražnikovim odporom. Udeleženci se radi spominjajo napadov, ker so most hitro zasedli in se nato v prvih dveh napadih umaknili brez žrtev. Nekatere od udeležencev napadov in sobotne slovesnosti ob odkritju spominskega pomnika smo vprašali, kako se spominjajo tistih dni.

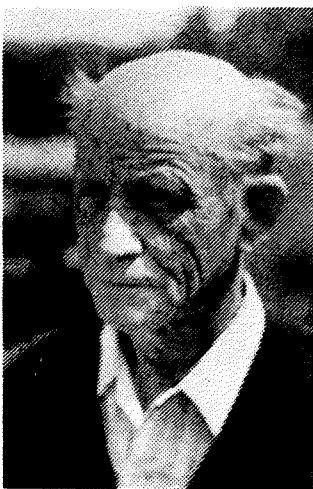
»Naša brigada je prišla iz Suhe krajine,« e začel svojo pripoved Boris Lah, komandant 1. slovenske artilerijske brigade. »Prehodili smo skoraj 180 kilometrov, in to v največji tajnosti. Med borci so se širile govorice, da gremo v Istro. S seboj smo peljali roje orožij, in sicer havbico 100 milimetrov, poljski top 75 milimetrov in gorski top 75 milimetrov. Nekaj kilometrov pred mostom pa smo izvedeli, kam gremo. Ko smo se približali mostu, nas je opazila domoranska patrulja in začeli so streljati. Kljub temu smo pripravili topove za streljanje in začeli obstreljevati bunkerje. Havbica je svojega takoj zadela. Gorski top pa ni in ni zadel.« Boj in rušenje sta trajala kakšnih 20 do 30 minut. Partizanske enote so se naglo umaknile, da sovražnik ne bi zaprl pohodov do mostu. To je bil drugi napad, ki ga je izvedla Petnajsta divizija ob podpori prve SAB.

Dvakrat pa je napadal most Jože Ogorevc. Pri prvem napadu je njegov tretji bataljon Šerčerjeve brigade postavil zasedo na cesti proti Verdu in Vrhniku. Na položaju so bili že zgodaj jutraj. Med deseto in enajsto je bilo že vsega konec. Kot pravi, to niti ni bil pravi boj, saj njegov bataljon ni izstrelil niti enega naboja. Borcem pri mostu pa je bilo precej vroče.

»Pri tretjem napadu pa sem bil vodnik,« je nadaljeval Jože Ogorevc. »Bil sem namreč kurir na TV-17. Nekega dne je prišel k



Boris Lah



Jože Ogorevc



Franci Žvipelj

nam partizanski komandant in ukazal, naj gremo z njim. Ko smo prišli do enot, nas je razdelil. Vodil sem jurišni bataljon. Prišli smo do starojugoslovanskega bunkerja in bataljon se je razvil v strelce ter jurišni proti mostu. Svoje delo sem končal in odpravil sem se k Suhim štirnam. Tam je eden od naših komandantov preklinjal, ker je izvedel, da bodo Angleži naslednji dan bombar-

diral most. Jezil se je, ker niso prej sporočili, in bi tako preprečili morebitne žrtve v naših vrstah. Od tam sem se odpravil proti naši kurirski postaji. Medtem pa je začelo ropotati in še isti dan so angleška letala bombardirala borovniški most, ki pa ga niso niti poškodovale.

Pri tretjem napadu je sodeloval tudi borec 1. slovenske artilerijske brigade Franci Žvipelj. »Ko smo prišli do Velikih Lašč, so nas zavarovale brigade. Ker je bilo v naši brigadi veliko konj in vozov, smo vsem Živalim povezali kopita s starimi krpami in povili s slamo. Tako smo preprečili, da bi

nas sovražnik odkril zaradi ropota. Bil sem podajalec granat in naš top je kmalu opravil delo. V pol ure je bilo vsega konec. Na žalost pa je sovražnik pri tem tretjem napadu zaprl tako imenovano vrečo in nas zaprl med železnico in cesto. Ker ni šlo drugače, smo morali pri Bezuljatu skriti naš top. Iskat smo ga šli šele čez dvajset dni.«

Bojan Kuntarič

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

V oddaji Še pomnite, tovariši – na sporedu bo 26. 6. 1983 ob 9. uri na 1. programu Radia Ljubljana – bodo obujali spomine nekdanji borci Kozjanskega bataljona, partizanske enote, ki je kljub majhnemu številu borcev imela izreden pomen v razvoju narodnoosvobodilnega gibanja na vzhodnem Štajerskem v letih 1942/43. Bataljon je bil z bojno in politično aktivnostjo protiutež nacistični propagandi in je posebno v letu 1943 s številnimi akcijami pokazal svojo navzočnost nemški policiji in orožništvu ter kočevskim in besarabskim Nemcem, ki so se v začetku nemške okupacije Štajerske naselili na tamkajšnjem območju. Poleg nekdanjih borcev Kozjanskega bataljona sodelujejo v oddaji tudi nekdanji aktivisti OF, ki so bili bataljonu v veliko pomoč.

Bodi koristen

V založbi Borec ga poznamo vsi. Pogosto slišimo njegov zveneči glas po hodnikih. Težko bi prešteli vse knjige, ki jih je prodal in prebral. Ze dve desetletji je tako rekoč sestavni del Borca. Na sestankih vedno najde spodbudne besede za še boljše delo in odnos do dela. Ko pa je treba, zna tudi ostro karati.

Star revolucionar je, zato zna povedati, kar mu leži na srcu. Njegova življenjska pot se je začela v Degošah ob Dravi. Takratno Jugoslavijo je velikokrat prepotoval, in to predvsem v policijski družbi. Režimu so bili mladi in predržni revolucionarji ter skojevci trn v peti. Takratno državno sodišče je razpisalo tiralico za njim. Ni mu preostalo drugega, kot da se umakne v tujino. Živel je na Dunaju, v Pragi in Parizu. Leta 1936 pa se je odzval klicu španskega naroda in sredi poletja je postal prstovoljec-diverzant. Selil se je s fronte na fronto in povsod je delal škodo fašistom. Špansko

Ob štiridesetletnici partizanskega napada na nemško letališče v Cerkljah ob Krki

Darilo za Džemsov rojstni dan

Zgodovina pravi, da je Cankarjeva brigada julija 1943 vdrla na nemško vojaško letališče v Cerkljah ob Krki in močno poškodovala pet letal («Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945»). V monografiji Cankarjeve brigade podrobneje piše avtor Lado Ambrožič-Novljan o tej pomembni akciji, ki je imela hkrati napadalni in oskrbovalni značaj na razmeroma bogatem področju pod neško okupacijo.

Ko so Nemci v začetku okupacije izselili domačine, so sem naselili Kočevarje in zgradili v Cerkljah letališče. Zato so Cerklje z okolico prav izzivale partizane na dobro pripravljeni udar. Izdelali so načrt, kako bodo prodrli z ozemlja, ki je bilo pod Italijani, si utrli pot skozi močno utrjeno mejo, prebredli Krko in se približali letališču ter vasem, v katerih so imeli Kočevarji še vedno živino pregnanih slovenskih kmetov in izdatne zaloge hrane.

Priprave so potekale skrbno in brigadi, s Cankarjevo je namreč sodelovala Šerčerjeva, sta se 5. julija pojavili na področju, določenem za akcijo, naslednjega dne deloma počivali, deloma pa opravili še zadnje izsledke, da sta 7. julija 1943 navsezadnje krenili v napad: Šerčerjeva na nemško postojanko Brod, 1. bataljon Cankarjeve po hrano v Cerklje, 2. bataljon na letala, 3.

bataljon pa proti hangarjem. Zaplenili so 15 vozov hrane in 120 glav živine, uničili pa pet letal. In to tistih zoprnih štuk, s katerimi so Nemci neprestano bombardirali partizane na Štajerskem in na obmejnem področju Dolenjske.

Do tod pisani viri, zdaj pa prisluhnimo Janezu Majniku-Džemsu, tedanjemu komandantu 2. bataljona Cankarjeve brigade. Spomin mu sijano služi, Cerklje pa so se mu še posebej vtisnile v spomin, saj je imel dan pred napadom 21. rojstni dan. »V teden njih časih,« pravi, »ni bilo lepšega darila za rojstni dan kot prav uspešna akcija.« Okoliščine, ki jih navaja, so tako ali drugače vplivale na potek bojev. Vse tiste dni je deževalo, Krka je narasla in teren na obrežju je bil hudo razmočen in spolzek. Imeli so nezanesljive in neizurjene vođnike, zaradi katerih so zakasnili za dve debeli uri začetek napada. »Presenečenje bi bilo precej večje, saj bi Nemce zalotili v najbolj trdnem spanju, tako pa se je noč prevečala v jutro, ko postaja sen rahlejši,« pripoveduje Džems. Kakorkoli že, nevihtno nebo jim je poslalo v pomoč blisk, da so se nenadoma znašli ob letalih. »Duletov prvi bataljon je že vžgal na hangarje in mi smo, kriti pod letalskimi kolesi, dobili v križni ogenj Nemce, ki so nas hoteli pregnati. Toda naša

glavna naloga je bilo uničenje letal. Vso zadevo smo si predstavljali preprosteje, zlasti ker smo imeli v svoji sredi partizana, ki je bil služil letalstvo v bivši jugoslovanski vojski. Žal pa mu to ni kdovekaj koristilo in v svoji nemoči je potožil, da tega tipa letal, pod katerim smo ždeli, ne pozna prav dobro. Tako smo se pač nestrokovno lotili zadeve, zlasti ko tudi po streljanju v rezervuarje ni hotela na dan niti kapljica bencina, da bi zažgali letala. Trgali smo žice, v kabinah razbijali razne instalacije, vsak si je pomagal, kakor je vedel in znal z orodjem, ki smo ga imeli pri rokah. Menim, da smo za določen čas onesposobili pet ali šest letal, več nismo utegnili opraviti, kajti neusmiljeno se je bližal svit in morali smo se odločiti za umik,« razlaga nekdanji komandant bataljona, ki se je tedaj spoprijel z uničevalnimi nemškimi stroji.

Pa še naslednjega drobca se spomni Janez Majnik-Džems: »Z nami je bil načelnik glavnega štaba Slovenije Milovan Šaranović. Po opravljeni akciji so nas med umikom proti Krki napadla nemška letala. Tedaj me je Šaranović zbedel, češ glej, Džems, letala, ki si jih uničili, nas zdaj mitralirajo. Tedaj so me te besede prizadele, pa sem se kmalu zavedal, da je bila le hudomušna pripomba, saj se je načelnik glavnega štaba z nami vred zavedel, da smo napravili vse, kar je bilo v naših močeh.«

Kajti zgodovina tudi piše: Cerklje pomenijo prvi napad slovenskih partizanov na sovražnikovo letalsko bazo.

Djuro Šmicerberger



Alojz Mikenauer

svobodo je branil do 1938. leta, ko se je kot vojni invalid umaknil v Francijo. V Parizu je srečal tudi druge Jugoslovane, ki so se bojevali v Španiji. Preživel je nepozabne primere tovarštva in človekoljubja. Tam je tudi spoznal tovariša Tita, ki je bil na poti v Moskvo, da ga kominterna potrdi za sekretarja KP Jugoslavije. Rad se spominja njegovih ognjevitih besed, s katerimi je opisal naloge, ki so jih čakale v domovini. Tri dni po začetku druge svetovne vojne je že bil na ilegalni poti v Jugoslavijo. Prišel je v Ljubljano in prespal »Pri starem tišlerju«. Zjutraj pa so ga zbudili agenti. Stara tiralica je bila še vedno živa. Znova se je v policijskem spremstvu podal na pot po Jugoslaviji. Zagreb, Beograd in spet v Ljubljano. Njegov zunanji videz je bil takšen, da so ga izpustili. Odšel je v Maribor, od tam v Zagreb in Leskovec. Začela se je vojna in vleklo ga je domov. V Mariboru so ga vajini Nemci, poslali so ga v premično delovno taborišče. Kopal je rove za kable, čistil ruševine in zasipaval bombne lijake. Ves čas pa je premišljal o begu in iskal možnost zanj. Te pa ni bilo do 1945. leta, ko jih je osvobodila Rdeča armada. Šele čez dve leti se je vrnil domov. Kruh si je začel služiti na pošti, najprej na ministrstvu v Beogradu in kasneje na pošti v Ljubljani. Zaradi bolezni se je 1960. leta upokojil. Leto in pol je preležal v postelji, nato pa sam sebi dejal: človek vstani, delaj in bodi koristen.

Tako je še danes, čeprav je Alojz Mikenauer star že petinsedemdeset let. Poln je elana in načrtov. Še danes se drži besed, ki si jih je izrekel pred več kot dvajsetimi leti: »Bodi koristen!«

B. K.

Spremenjene cene v Banjolah

Počitniški dom obvešča vse uporabnike storitev doma, da je zaradi povečanja cen mesa v SR Hrvatski z dnem 4. junija 1983 prisiljen spremeniti cene penzijskih uslug v počitniškem domu ZZB NOV Banjole.

Po sklepu sveta PD z dnem 20. 6. 1983 se s 25. 6. 1983 povišajo cene penzijskih uslug v glavni sezoni v povprečju za 60 din na dan (25. 5.–5. 9.), v posezoni (5. 9. dalje) za 30 dinarjev na dan.

Podražitev, ki jo objavljamo, je bila na začetku sezone povsem nepredvidena, in po doslej veljavnih cenah PD ne bi mogel poslovati uspešno, oziroma bi zaradi povečanja cene mesa približno 120 dinarjev za kilogram posloval z izgubo.

Nove cene, ki veljajo od 25. 6. 1983 dalje, so:

Kategorija bivalnega prostora	25. 6. do 5. 9.		5. 9. do 25. 9.		25. 9. do 25. 10.	
	ČLANI ZZB	OSTALI GOSTJE	ČLANI ZZB	OSTALI GOSTJE	ČLANI ZZB	OSTALI GOSTJE
Vikend hišice	440	500	340	400	–	–
Objekti A, B, NR	560	630	400	470	380	440
Depandanse DE I, DE III, Podprtiličje DE II	580	650	430	490	420	480
Depandansa DE II	630	700	480	550	470	530

Hkrati obveščamo vse, ki bodo letovali v Banjolah in bodo potovali v Banjole in nazaj z organiziranim avtobusom, da je cena prevoza v obe smeri 600,00 dinarjev. Velja s 5. 7. 1983.

Uprava počitniškega doma

Še približno osemsto novih brigadirjev

Brigadirjem, ki že štirinajst dni s svojim delom na zveznih MDA pomagajo k razvoju manj razvitih območij v naši republiki, se bodo v nedeljo, 26. junija, pridružili še brigadirji na republiških MDA. Te se bodo začele: v Gornjih Petrovcih MDA Goričko '83, v Lokvah pri Črnomlju akcija Bela krajina '83, v Bistrici ob Sotli se bo začela MDA Spominski park Trebče '83, v Kostanjevici na Krasu bodo otvorili MDA Brestovica '83, v Muti MDA Kobansko '83, v Razkrižju bodo brigadirji delali na MDA Ljutomer '83, teden dni pozneje, na dan borca – 4. julija pa bodo v Ajdovščini začeli letos novo zvezno MDA Vipavska dolina '83.

Živa Drole

Dan z inženirci Radojla Pavlovića

Kamenje je trdo, toda oni so še trši

Eden od objektov, ki ga določajo osimski sporazumi, je tudi sabotinska cesta. Ta prometnica bo povezala Goriška Brda z Novo Gorico in skrajšala pot za celih petnajst kilometrov. Cesta bo potekala iz Solkana prek novega mostu čez Sočo do italijanske meje. Ta odsek ceste bo dolg 1500 metrov, po italijanskem ozemlju bo tekla približno 1600 metrov in od meje pa do naselja Hum, kjer se bo priključila na sedanjo cestno omrežje, pa bo dolga 4500 metrov. Pri graditvi odseka od Solkana pa do državne meje sodeluje tudi inženirska enota JLA.

»Na gradbišče smo prišli 20. aprila,« je povedal Radojle Pavlović. »Naši stroji so neposredno iz vlaka začeli delo. Najprej so morali narediti prostor za vse druge spremljajoče stvari, kot so mehanična delavnica, skladišče goriva in drugo. Nato smo naredili 700 metrov dovoznih poti do trase in 400 metrov do gradbišča mostu. Za zgraditev 1500 metrov ceste bomo morali narediti več kot 3000 metrov pomožnih cest. Sicer pa opravljamo zemeljska dela, čistimo traso in odstranjujemo bombe ter granate iz prve in druge svetovne vojne. Do zdaj smo pregledali in očistili 37.000 kvadratnih metrov zemljišča.«

Po pripovedovanju tovariša Pavlovića bi človek sodil, da nimajo težkega dela. V rešnici pa so delovne razmere zredno težke. Trasa teče po skalnatem in strmem ozemlju, pa tudi zelo vroče je.

Ko smo vprašali vojaka Slavka Januša iz Maribora, kako se počuti na gradbišču, je dejal, da dobro. Delajo približno osem ur. Začnejo ob poldnevih, končajo pa ob

treh popoldne. Vsak vojak ima določeno normo, ki jo kljub težkim razmeram vsi dosegajo in celo presegajo. Pravi tudi, da je velika razlika med življenjem v vojašnici in tem v Novi Gorici. Stanujejo v starem dijaškem domu in imajo veliko stikov z



Radojle Pavlović

mladino, na voljo imajo knjižnico, vstopnice za filmske predstave in za gledališče. Starešine pa so dobili tudi ribiške karte. Z mladino sodelujejo v športu, kulturi

in izobraževanju. Udeležili se bodo tudi nekaterih manjših delovnih akcij.

Inženirci naše armade naj bi bili na trasi in bi tudi dokončali svoje delo do 1. oktobra. Do takrat naj bi odkopali 50 tisoč kubičnih metrov materiala. Radojle Pavlović

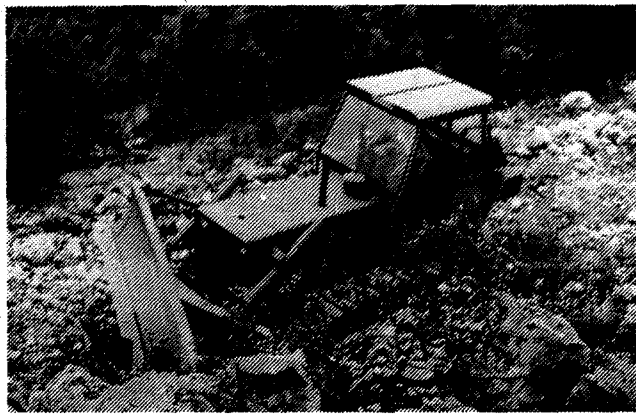


Darko Miša

ocenjuje, da so do zdaj opravili približno petnajst odstotkov načrtovanih del. Njihovo delo je ocenjeno v denarju na 40 milijonov dinarjev.

Pri delu na takšnem terenu, kot je na gradbišču sabotinske ceste, pa trpijo tudi gradbeni stroji. Vodja tehnične delavnice Darko Miša je povedal, da so poškodbe in okvare na strojih pogoste in sicer se najpogosteje lomijo in trgajo gosenice. Tako v delavnici predvsem va-

rijo. Vsa svoja opažanja sporočajo odgovornim, ti pa proizvajalcu. Prav gotovo jih bo ta s pridom uporabil pri izdelavi novih gradbenih strojev in buldožerjev. Darko je na terenu že dober mesec dni. Na teren je šel z mešanimi občutki, ker je to njegova prva tako velika akcija. Delo je težko, saj nimajo vsega potrebnega orodja pri roki, in morajo včasih tudi improvizirati. Po drugi strani pa na takšni akciji lahko pokaže vse, kar znaš. S skupino, ki jo vodi, ni težko delati. Vojaki so vsi končali šole za



Skalovje mora popustiti pred stroji naših inženircev

mehanike ali avtoelektrikarje. Civilni mehaniki v službi v JLA pa so tudi vsi kvalificirani. Pri delu tako nimajo veliko problemov, njegova naloga pa je v bistvu samo nadzor nad potekom dela v delavnici.

Brez dvoma je sodelovanje inženircev naše armade pri gradnji te ceste pomembno iz več razlogov. Po eni strani se inženirci usposabljaajo za svoje delo v primeru vojne. Delo je bolj življenjsko, kot pa če bi delali na poligonih. Po drugi strani pa se poglablja zveza med pripadniki JLA in prebivalstvom ter se tako krepi bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, saj so v tej enoti zastopani vsi. Pozabiti pa ne smemo tudi, da je to prispe-



Slavko Jenuš ob kupu starih granat, ki so jih našli na trasi

vek JLA h gospodarski stabilizaciji.

O pomenu ceste za novogoriško občino smo se pogovarjali s predsednikom izvršnega sveta Albertom Bevčičem. Poudaril je, da bodo Brda s to cesto postala tako rekoč predmestje Nove Gorice. Gotovo bo dala nov razvojni zagon temu delu občine. Povečale se bodo možnosti za razvoj kmetijstva in turizma. Ne nazadnje pa bo cesta omogočila tudi varnejši, in ne samo hitrejši promet.

Bojan Kuntarič

V tretje gre rado

Obrambni dan na Srednješolskem centru TPU v Murski Soboti

Tretja sirena – zadetek v črno! Letala so bila prva, ni bilo letalo, ki škropi polja, in ne kaseta s hreščeče posnetimi znaki za alarm. Prvič smo namreč slišali le pojasnila, kako ravnati ob nevarnostih – zavijanje te sirene je bilo popolnoma nedolžno, drugič je bilo kvečjemu opozorilo koloradskim hroščem za umik, tretjič pa je naznanilo pravi zračni napad.

Redki učenci, ki še niso zapustili šole, so po navodilih štaba stekli na svoja zbirališča. Opazovali smo učence 4. letnikov, ki so se med pokanjem pušk in bomb pogumno in brez zmede sprehodili do zaklonišča. Profesorji so se trudili, da bi med njihovimi varovanci bilo čim manj mrtvih in ranjenih, pa so jih zato pridno usmerjali med nizkimi leti sovražnih letal. Žal niso vsi sledili navodilom in nekateri so v strahu za glavo pograbili bele krpe in v znak vdaje mahali letalom. Tako ravnanje je pri mnogih izzvalo ogorčenje, kar kaže pogum in odločnost naših dijakov braniti domovino.

V drenjanju skozi zakloniščna vrata nam je udaril v nos čuden vonj. Neka oseba je opredelila kot vonj po piščancih in krmilih. Čeprav smo pozorno gledali, nismo opazili nobenih piščancev, nikjer pa tudi ni bilo videti zakloniščnega inventarja. Verjetno mnogi učenci niste imeli priložnosti videti notranjosti, zato kratek opis: gole, bele, betonske stene, ki nas poleti varujejo pred pretirano vročino, pozimi pa bi bilo brez gretja nekajurno bivanje v tem prostoru precej neprijetno. Masivna jeklena vrata, ki hermetično zapirajo prostor, in različni filtri bi nas verjetno obvarovali pred bojnimi strupi in sevanjem. Tak je seveda prvi vtis in ocena nepoznavalca. Tovariš

Matko pa pravi: »Zaklonišče nas varuje pred vsemi vojnimi nevarnostmi, letalskimi napadi, bojnimi strupi, celo pred jedrskim orožjem, le pred nevtronskim žarčenjem bi se verjetno ne mogli zavaruje. Naše zaklonišče je eno izmed najbolj grajenih zaklonišč, katerih je vedno več tudi v novih stanovanjskih soseskah. Med oziroma pred napadom se v zaklonišče lahko zateče okrog 800 ljudi (to bi bilo pri nas število učencev v eni izmeni), za daljše bivanje pa je primerno za 200 ljudi. Učenci naše šole bi po prenehanju nevarnosti

zapustili zaklonišče in se v primeru vojne napotili v svoje krajevne skupnosti, za daljši čas bivanja pa bi nato zaklonišče lahko uporabili okoliški prebivalci. Če pa učenci zaradi kontaminiranega okolja ne bi mogli zapustiti zaklonišča takoj po napadu, bi priskočila na pomoč enota CZ z ustreznimi opremo, kar bi učencem omogočilo varno vrnitev domov.«

Počakali smo torej, da je navarnost minila in dijaki smo se pod vodstvom komandirja pohodne enote in razrednikov napotili v murskosoboški garnizon JLA, kjer smo si ogledali različno orožje ter spoznali pripravljenost naših vojakov za obrambo dežele.

Karin Bakračević
in Ditka Rituper

Tekmovanja morajo biti bolj množična

Ob dnevu mladosti je bilo konec maja na strelišču v Mozirju strelsko tekmovanje pionirjev in mladincev iz osnovnih šol in osnovnih strelskih organizacij. Pionirji so tekmovali z zračno, mladinci pa z malokalibrsko puško. Udeležba je bila dobra, saj se je tekmovanja udeležilo pet pionirskih in osem mladinskih ekip.

Pri pionirjih je zmagala ekipa iz osnovne strelske organizacije iz Solčave, pred ekipo OŠ Ljubno ob Savinji in drugo ekipo Solčave.

Pri mladincih je bila najboljša ekipa OSO Gornji grad, pred Bočno in Smartnim ob Dreti. Zmagovalni ekipi sta dobili pokala, drugo in tretje uvrščeni pa plaketi.

Ob koncu pa je predstavnik občinske strelske zveze opozoril, da bi se v prihodnje morale mladinske in pionirske organizacije udeleževati tekmovanja bolj množično. Več zanimanja bi morala pokazati mladinska organizacija, saj se mladina ne vzgaja samo v njihovi organizaciji, ampak tudi v drugih.

Franc Omladič

Udeležba pri usposabljanjih pada

Ena največjih organizacij zveze rezervnih vojaških stalešin v naši republiki je prav gotovo mestna konferenca v Ljubljani. Sestavlja jo pet občinskih, te pa 108 krajevnih organizacij. Poleg tega imajo 22 aktivov po krajevnih skupnostih, 37 v organizacijah združenega dela in 51 polah. O tem in delu ljubljanskih rezervnih vojaških stalešin je pred nedavnim pripovedoval sekretar mestne konference Stanislav Kovačič.

Koliko članov šteje vaša organizacija?

»Celotna organizacija šteje več kot 15500 članov. Od tega h je 12200 mlajših od šestdeset let. Udeležencev narodnoosvobodilne vojne je 800. Včlanjenih pa je tudi 145 ensk in večina so tudi udeleženke NOV. Poleg tega je še 18 članov, ki nimajo čina, so a na odgovornih mestih v LO in DS. Članov zveze komunistov je 6600 ali 42 odstotkov. S tem številom nismo zadovoljni in mislimo, da bi jih moralo biti več.«

Čemu pa namenjajo največ pozornosti vaši člani in organizacije?

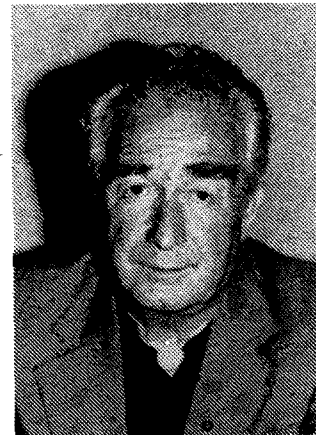
»Njihova temeljna naloga je resničevanje programa urjenja in usposabljanja. Na razne blike izobraževanja kličemo lanstvo šestkrat na leto. Na redavanja ne kličemo tistih, i so razporejeni v JLA ali TO. ri lanskih preverjanjih znanja bila udeležba 80-odstotna, a predavanjih pa celo samo 3-odstotna. Ugotavljamo, da ri oblikah usposabljanja anjkajo vedno eni in isti.«

Kaj pa naredite s takšnimi lani?

»Člane, ki ne hodijo k izobraževanju, kličemo krajevne organizacije na tovariške pogovore. gotovili smo, da večina manjšajočih dela v drugih organizacijah in so tam bolj potrebni ot pri nas. Nekaj jih je bolaih, precej pa jih je tudi takših, ki so bili tudi štirinajst ali eč dni na orožnih vajah. De-t članov so letos obnavljala imoupravna sodišča.«

Kakšna je bila udeležba pri tošnjih preizkušanjih zna-ja?

»Na žalost ugotavljamo, da udeležba pada. Seveda so za to tudi objektivne okoliščine, kot je sprememba delovnega časa, omejitve porabe pogonskega goriva in še nekatere druge. To nas sili, da se moramo tudi mi prilagoditi novemu položaju.



Stanislav Kovačič

Občinske konference bodo pripravljale preskuse na več krajih, ki pa bodo dostopni z mestnimi avtobusi. Tako se člani ne bodo mogli več izgovarjati na pomanjkanje goriva.«

Ali ste tudi v Ljubljani rezervni vojaški starešine aktivni družbenopolitični delavci.

»Predvsem v krajevnih skupnostih so vedno v središču dogajanja. Sodelujejo pri obrambnem usposabljanju prebivalstva, so mentorji obrambnih krožkov in organizatorji obrambnih dnevo in šolah, prav tako ne mine nobeno tekmovanje s področja SLO

on DS brez naših članov. Te-sno sodelujemo z zvezo borcev. To sodelovanje je dobro predvsem na ravni krajevnih skupnosti in občin, medtem koje bilo na pravo mesto bolj deklarativno. Zdaj smo se dogovorili za konkretno sodelovanje z mladinskih organizacij. Prevzeli smo tudi pokroviteljstvo nad pohodno enoto Ljubljana heroj. Denarno je ne bomo podpirali, ker nimamo sredstev. Na voljo jim bomo dali vse, kar imamo. Prek naših mladih članov, ki so šele prišli iz šol rezervnih oficirjev, bomo skupaj poskušali poživiti delo mladinskih organizacij po krajevnih skupnostih.«

Zadnje čase se v ZRVS veliko govori o delu aktivov. Splošna ugotovitev je, da ne delajo dobro. Kakšen pa je položaj pri nas?

»Z delom aktivov v združenem delu nismo zadovoljni. Zdaj teče akcija, da bi jih postavili na pravo mesto. V prihodnje jih bomo ustanavljali samo tam, kjer bo zanj interes. Ponudbo za ustanovitev bo moral dati komite za SLO in DS v delovni organizaciji. Na šolah, tako osnovnih in srednjih delajo aktivni dobro in njihovo delo se čuti na vsakem koraku. Ustanavljamo jih tudi na visokih šolah in upamo, da jih bodo imele do konca leta.«

Kako pa sta zadovoljni z obveščanjem v organizaciji?

»Temu namenjamo veliko pozornosti. Kljub temu mislimo, da nas na tem področju čaka še veliko dela. Predvsem nismo zadovoljni z obveščanjem javnosti o našem delu. Prav gotovo smo tudi sami veliko krivi za to. Gotovo pa je tudi nekaj nerazumljivega pri sredstvih javnega obveščanja. Zadnje čase se razmere na tem področju nekoliko izboljšujejo. Znotraj organizacije nekatere občinske konference izdajajo svoja glasila, nekaj pa tudi krajevne organizacije.

B. K.

Elkroj
- specialist med proizvajalci hlač

Kmalu bo pri Borcu izšel buchenwaldski zbornik O človeških vrlinah in revščini

Grič, na katerem je bilo postavljeno buchenwaldsko taborišče, je prav tisti Ettersberg, na katerega se je nekoč najraje hodil sprehajati Goethe in nedaleč stran od tam je raslo mogočno hrastovo drevo, pod katerim je snoval svoje najlepše pesmi. Prav tam je v nekem drugem času, v nekih drugih okoliščinah mračnjastva in groze, nastala pesem drugega pesnika... o hrastovem drevesu:

Pesnikovo drevo v taborišču smrti

Med okostnjaki s
komaj še živečo,
ječečo dušo, sredi
muk, kletvin,
v posmeh
življenju, v
žalosten spomin,
drevo je raslo s
krošnjo zelenečo.

Tu je nekoč poet in
velikan
zamišljeno sedel,
sno govori,
in njim, ki zdaj so
svet na križ pribili,
pel o ljubezni, sam
ljubezni vdan.

Je vedel, da bo
tisočglavi zmaj
kdaj vstal iz njih,
ki vanje je sejal
vse, kar so
pokončali v sebi
zdaj?

Ne, če takrat bi
vedel, da zdijval
nekoč bo narod, ki
mu vse je dal,
bi ga preklel, kot
ga preklinja zdaj
polmrtva raja,
zgažena do tal.

Tako se je pesem zapisala občutje slovenskemu pesniku Alojzu Krakarju se petinštiridesetega, v taborišču Buchenwald. Zato je ta pesem natisnjena v spremni besedi k buchenwaldskemu zborniku.

Pobuda za nastanek tega zbornika je že stara in tako

so pred nekaj leti imenovali uredniški odbor, ki je začel zbirati gradivo preživelih internirancev. Delo je bilo težavno. Končno so zbrali nekaj deset prispevkov, med njimi nad trideset pričevanj. Za popolnejši prikaz življenja v Buchenwaldu so si pomagali tudi z gradivom iz ta-

boriščnega muzeja. Nekateri od zapisov so nastali že pred dvajsetimi in več leti. Žal je med delom umrlo nekaj nekdanjih internirancev, ki bi lahko s svojim delom veliko prispevali k še popolnejši podobi zbranega. Tako ni bilo več profesorja Dušana Kermavnerja, pa publicista Periniča in nekaterih drugih...

Ob svojem delu je uredniški odbor zbral mnogo več gradiva, kot ga je moglo priti v zbornik. Zato so vse preostalo oddali Muzeju ljudske revolucije Slovenije in breštanskiemu muzeju.

Prispevki v zborniku so poleg uvoda porazdeljeni v splošni del, ki pojasnjuje delovanje taborišča in predvsem dejstvo; da je imelo to taborišče izredno dobro organizirano protifašistično dejavnost, celo svoje oborožene ilegalne enote, in da vsa ta dejavnost do samega konca vojne ni bila razkrita. Drugi, prav tako pomemben del obsegajo pričevanja. Pisali so jih preprosti ljudje, ki so v njih pogosto opisovali isti

dogodek s svojimi pogledi in občutenji.

Tretji del obsega vrsto izvornih buchenwaldskih fotografij, ki so besedilo v knjigi v dopolnilo, in seznam jugoslovanskih buchenwaldčanov. Naj dodamo še, da dr. Stanislav Mahkota v uvodnem delu piše tudi o širši organizaciji koncentracijskih uničevalnih taborišč v srednji Nemčiji.

Knjigi je dodanih še nekaj pesmi Vlastimira Stojanoviča in basni Janeza Periniča, ki so vse nastale v času internacije, izšle pa so prvič že v glasilu buchenwaldskih Jugoslovancev (ki je izhajalo od 10. maja 1945. do 10. julija istega leta!).

Na koncu pogovora za tale zapis so nam člani uredniškega odbora dr. Stanislav Mahkota, Lojze Krakar in Jani Alič povedali, da so skušali s prispevki in pričevanji doseči širši jugoslovanski značaj zbornika in ostane nam le, da počakamo na izid knjige.

Bojana Žokalj-Jesih

Napadi na most

Ob odkritju spominskega pomnika partizanskim enotam, ki so uspešno napadle Štampetov most, so pod njegovimi mogočnimi oboki odprli priložnostno razstavo fotografij. Te je posnel znani partizanski fotograf Jože Petek ob napadu Štirinajste divizije na ta objekt. Avtor te zanimive razstave, ki je bila odprta samo en dan, je bil vrhniški občan in starešina JLA Milorad Borčić. Kot je dejal avtor, jo je postavil zaradi mladih, da si bodo lahko boljše predstavljali težave in napore borcev pri rušenju mostu. Dobil je samo fotografije prvega napada na most, medtem ko o drugih dveh napadih ni slikovnega materiala.

Čeprav je avtor namenil razstavo mladim, so si jo z velikim zanimanjem ogledali tudi bor-

ci in vsi drugi udeleženci proslave pri Štampetovem mostu.



Milorad Borčić je tudi ob otvoritvi spominskega pomnika pridno fotografiral. Njegovo razstavo pa si je z zanimanjem ogledal tudi pisatelj Karel Grabeljšek.

Bojan Kuntar

Kulturno-športna srečanja mladih

Tabor narodnosti '83

Mladi različnih narodnosti so se lani novembra drugič srečali, in sicer v avstrijskem Pliberku. Takrat je vzniknila zamisel o kulturno-športnih srečanjih med mladimi, ki bi organizirali nekakšno taborjenje. Republiško konferenco ZSMS so določili za koordinatorske priprav takšnega srečanja. Res se je lotila naloge in skupaj z drugimi mladinskimi organizacijami iz zamejstva je RK sestavila osnutek srečanja z imenom »Tabor narodnosti '83«.

Zamislili pa so si takole: Srečanje mladih zamejcev iz Italije, Avstrije, Madžarske, mladih pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti, ki živijo pri nas, ter mladih iz obmejnih slovenskih občin naj bo čim bolj sproščeno, brez togih formalnih okvirov. Predavanja, pogovore o proble-

mih in izkušnjah, vse bodo mladi sami organizirali v obliki sproščenih pogovorov na isti ravni. Mladi bodo torej sami oblikovali življenje in delo tabora.

Predvidoma se bo tabora udeležilo štirideset mladincev, iz vsake MO štirje. Med njimi ne bodo zgolj funkcionarji. Bivali bodo v Kopru v domu učencev Heroj Tito. In še kdaj? Od 13. do 16. julija.

Okvirne teme predavanj in pogovorov so predstavili ZSMS, mladi bodo govorili o vlogi in mestu mladinskih organizacij v zamejstvu in v Sloveniji, o možnosti sodelovanja med organizacijami, o izobraževanju za mednarodno razumevanje, o vlogi OZN, pa še o čem, kar bo pač zanimalo udeležence politične šole.

Živa Drole

Petnajsti ljubljanski grafični bienale

Razsežno in večstransko

Petsto enainštirideset listov avtorjev iz šestinpetdesetih držav je letos nastopilo na jubilejnem, petnajstem ljubljanskem grafičnem bienalu. Okrogla obletnica te osrednje slovenske likovne prireditve pa je bila tudi povod za nekaj spremnih razstav. Tako se predstavljajo na posebni razstavi vsi dosedanjí jugoslovanski nagradenci ljubljanskega bienala, pa vsi dobitniki velikih nagrad tega bienala in v ta krog sodi tudi razstava grafičnega opusa slavnega angleškega ter svetovnega kiparja Henryja Moora.

Nobenega dvoma ni, da je tridesetletno trdo delo poželo že vrsto uspehov. Grafični bienale je množični prikaz grafičnega snovanja večine likovnega sveta sodobnosti, in zatorej tudi slovenski in jugoslovanski likovni ustvarjalnosti že vseh trideset let daje možnost preverjanja, nenehnega učenja ter nenazadnje poudarja tisto, v slovenski umetnosti tolikokrat solzavo spodbirajo zamudništvo. In čeravno je mogoče ob bienalu reči, da pogrešamo najmlajšo generacijo (ne le jugoslovanskih grafikov), je treba hkrati poudriti, da je prav ljubljanski grafični bienale postal eden najuspešnejših povezovalcev slovenske in jugoslovanske likovne ustvarjalnosti s svetovno ter da so se številnim našim likovnikom odprla vrata v svet po tej poti.

Bojana Žokalj-Jesih

Neznanke iz zgodovine Tomšičeve brigade 7

Krvavi boj z lažnimi partizani

Napad 2. in 3. bataljona Tomšičeve brigade na lažne partizane v Krški hosti pri Novem mestu, ki se je začel ob svitu 14. avgusta 1942, sodi med najtežavnejše, najbolj tvegane in najbolj krvave bojne posege v vsem času brigadnega obstoja.

Belogardisti lažnega partizanskega »Stajerskega bataljona«, ki jim je pod Gorjanci postalo prevroče, so se 25. julija 1942 utaborili v Krški hosti, slab kilometer severno od Smolenje vasi, takoj za robom ozkega in nekoliko nad polja dvignjenega gozdnega jezika, ki je bil od juga, zahoda in severa obdan s polji in košenicami, od vzhoda pa predeljen s težko prehodnim gozdnim zlebotom ter tako ločen od večjih, strnjanih gozdnih površin. To je po eni strani nudilo natančen pregled nad okolico, po drugi strani pa tudi omogočalo uspešno obrambo v primeru napada. Ugodno naravno lego so belogardisti izboljšali s podkopanimi šotiri in taborišče obdali z okopi, prirejenimi za krožno obrambo. Tam, kjer je utrdbe obdajal gozd, so pred okope podrla drevesa, vmes pa razpeli bodočo žico. Prepričani so bili, da utrjenega taborišča ni mogoče zavzeti.

Partizanski napad je bil zamišljen kot nalet iz pohodne

razvrstitve, ki naj bi se razvil v obliki klešč. Pri tem naj bi poglavito udarno vlogo odigrale mitralješke in bombaške trojke, ki bi morale utrijeno taborišče lažnega »Stajerskega bataljona« nezadržno uničiti, belogardiste pa pognati čez Krko pri Mačkovcu, kjer jih je v zasedi čakala ena četa Krškega odreda s težkim mitraljezom. Ker je bilo računati, da bodo Italijani napadalcem zaprli pot za vrnitev na Gorjance, se napadajoče enote ne bi vračale, ampak bi prešle Krko in se nastanile v Zalovičah.

Čas za napad je bil pravilno izbran. Beli zločinci so bili čisto presenečeni, zavarovanje njihovega taborišča pa je zatajilo na vsej črti. Partizani so se hipoma znašli v kuhinji, sredi sovražnikovega taborišča.

Za okopi, znotraj belogardističnega taborišča, je medtem nastal nepopisen bojni trušč. Bilo je vpitja in beganja vse navzkriž. Partizanski puškomitraljezci so luknjali šotore in kosili po gručah belogardistov. Toda kdo je belogardist in kdo partizan, ni bilo mogoče ločiti, ker je bilo vse pomešano. Rdeči trakovi na kapah, ki so si jih nadeli partizani kot razpoznavni znak, se niso obnesli, ker je bilo še napel temno in ker so partizani v tistem metežu kape večinoma izgubili. Tudi gla-

sovni bojni znaki niso pomagali. Belogardisti so jih hitro uganili in jih s pridom uporabili. Kričali so razna druga partizanska gesla in dajali partizanska povelja za umik. Najhujše je bilo to, ker so bili belogardistični šotori podkopani in spremenjeni v prave utrdbe. Pod koreninkami so bile skopane skrite strelne line; od tam so sikale krogle na partizane, ki o takih strelskih gnezdihi niso imeli niti pojma.

Zmeda je bila splošna in je belogardiste prizadela še huje kot partizane. Njihov odpor je bil neurejen, za okope so skočili le redki. Prav to pa je bilo odločilno. Z zunanje strani utrdbe je odmeval jurš in čez okope so se valile nove in nove udarne skupine partizanov. Veliko večino belogardistov je že takoj na začetku zajela panika: na vrat na nos so se pognali iz taborišča navzdol proti vasi črki, od tam pa čez drn in strn proti Sv. Ani in Novemu mestu pod okrilje Italijanov. Žal pa so partizani pri tem utrpeli hude izgube, čeprav ne tako hude, kot bi bilo mogoče pričakovati.

Padli so: Matija Zalar iz Kota pri Igu, Viktor Majzel-Viki iz Sentjerneja, Jože Boltez iz Gabrja, Alojz Seničar iz Malega Slatnika, Matiček z Ježice in

ZKO - letna literarna šola Letos že šestič

Odbor za literarno dejavnost pri ZKO Slovenije letos že šestič organizira letno literarno šolo, ki bo od 4. do 9. julija na Ptuj. Namenjena je mentorjem, oziroma vodjem literarnih skupin v šolah, klubih, delovnih organizacijah... članom literarnih skupin, urednikom literarnih revij, časopisov in prilog, glasil po šolah in delovnih organizacijah, knjižničarjem ter vsem drugim, ki prispevajo s svojim delom k širjenju in dvigovanju bralne kulture, pomagajo ter usmerjajo pisce k bolj kakovostnemu ustvarjanju in posredovanju kulture.

Na letni literarni šoli bo za udeležence na voljo marsikaj zanimivega. Od dopolnjevanja znanja iz novejša literature pa do spoznavanja dognanj iz raziskav ter kritičnega vrednotenja jezika, književnosti, kritike in novinarskih zvrsti...

Ob dopoldnevih bodo predavanja, ob popoldnevih pa bo potekalo praktično delo v delovnih skupinah (oblikovanje šolskega glasila, srednješolskega, oblikovanje recitala, proslave, literarne večera ter oblike in metode dela v knjižnicah). Večeri bodo namenjeni okroglim mizam in literarnim večerom.

Vsi, ki se kakorkoli zanimajo za to letno literarno šolo, se lahko prijavijo do 25. junija na Zvezo kulturnih organizacij Slovenije (Kidričeva 5, Ljubljana). Tam boste izvedeli tudi vse nadrobnosti.

Sicer pa Milorad Borčić hrani veliko slikovnega materiala o dogodkih na Vrhniku v zadnjih slabih tridesetih letih. V majhnem ateljeju ima več kot

20 tisoč arhivskih negativov avtor več slikovnega gradiva. Vrhniki in ploden član uredskega odbora občinskega glasila. Poleg tega je avtor več razstav. Ob smrti tovariša Tita pripravil razstavo o njegovi življenjski poti, ki jo je videl deset tisoč ljudi. Ob parskem in sindikalnem kongresu je pripravil razstavo o prejšnjem srečanju naših komunistov razvoju delavskega gibanja Slovenskem. Ob obletnici ustanovitve prve tankovske brigade je predstavil 400 fotografij, ki so vezane na boj pot te enote. Milorad Borčić tudi avtor razstave »Tito in pripadniki Ljubljanskega madnega območja«, ki si jo tudi do ogledali v vseh vojašnicah naši republiki. Po vseh krajih je doslej požela veliko priznanj.

Just iz ljubljanske okolice. Med prenosom so umrli hujše ranjeni Ivan Zupančič iz S. Kašlja, Alojz Skubic iz Laniš pri Škofljici, Henrik iz okoli Vevč in Atlas iz ljubljanske okolice. Ujet in takoj ustreljen je bil Jože Rus-Darko iz Gor. Njih Dobravic, zajeta in kasneje ustreljena sta bila Ferdinar Sorli in Justin Jerman iz L. kev pri Črnomlju, hudo ranjen Maks Jakhel iz Zaloga pa bil ujet in obsojen na 30 let ječe, ker je bil še mladolet. Od drugih ranjenih poznan še Bojana Habjana, Alojz Stajnerja in Ivana Zajca-Zajka, vendar jih je bilo najmanj deset.

Posebej bi radi izvedeli prava imena: šestnajstletni partizana Matička z Ježice in Ljubljani (bil je slabotne postave in malo pegast), za par zana Henrika iz okolice Vevč pri Ljubljani (bil je srednj let) ter za partizana Justa Atlasa iz ljubljanske okolice ki so prej vsi pripadali Šišku vemu bataljonu 2. grupe odredov. Zanimajo nas tudi ranjenci, ki tukaj niso naštetih po mensko. Za vse potrebujemo poleg imena in priimka ter partizanskega imena - še podatki o datumu in kraju rojstva, poklicu, vstopu v NOV in natančne naslove ali naslove najbližjih sorodnikov. Sporočajte ji na naslov: **Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 6100 Ljubljana**, ali po telefonu r. števil. 266-682 prek 061!

Franci Str

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 24

Bitka za Bejrut

»Ameriška zveza«

Medtem ko je v Izraelu naščalo nasprotovanje vojni, pa Reaganova vlada v Washingtonu ni hotela povečati pritiska na Beginovo vlado, da bi ustavila vojno da bi vsaj omilila obleganje Bejruta. To je predsednik Reagan storil šele po dveh srditih letalskih napadih v avgustu, in celo tedaj je bombardiranje prenehalo šele po drugem posredovanju. Reaganova vlada je svojo nedejavnost – ki je pod Alexandrom Haigom mejila že na goljufijo – od prvih dni vojne skrivala pod gesli, ki sta jih prevzela državna uprava in celo tisk.

Državni sekretar Haig je sprožil poplavo gesel s frazo »velika strateška priložnost«; nato pa je to misel razvil z »možnostjo, da zarišemo nov politični zemljevid območja (Bližnjega vzhoda)«. Nekateri so govorili o »oblikovanju močne osrednje vlade v Libanonu«, ki naj bi se vzdignila kakor ptič feniks iz pepela pretežnega dela Bejruta. Henry Kissinger je dejal, da je vdor »ustvaril priložnost za ameriško diplomacijo«. Drugi med Haigovi privrženci so govorili o »izhodu iz slepe ulice bližnjevzhodne diplomacije« in o »ustvarjanju možnosti za trajni mir na tem območju«.

Anthony Lewis je v članku »Prečesavanje razbitin« (10. junija v New York Timesu) zapisal: »Neumni optimizem takšnih pogledov bi celo doktorju Panglossu pognal rdečico v lica... V bistvu izraelska vojaška operacija zmanjšuje vpliv Združenih držav Amerike.«

Londonski Times je v uvodniku 23. junija zapisal, da je priložnost mogoče izrabiti edino le, če Amerika pokaže pripravljenost in zmožnost, da ukroti izraelske ambicije. Izraelu ne bi smeli dopustiti, da spremeni politični zemljevid območja po svojem okusu. ZDA pa imajo edine moč, da ga ustavijo.

Politika Alexandra Haiga

Toda ameriška politika do izraelskega vdora je bila vedno politika Alexandra Haiga, celo po njegovem odstopu 25. junija in prihodu Georga Shultza tri tedne in pol pozneje. Deset dni pred

izraelskim vdorom se je Haig sešel s Šaronom. Pozneje je Šaron v nekem intervjuju citiral iz »zapiskov, ki jih je napravil med pogovori v Washingtonu«. Izjavil je, da je Haigu rekel, da »naš cilj ni ustanoviti neodvisen Libanon ali spraviti sirske čete iz Libanona«. (Najbrž je sam pri sebi sklenil, da bo skušal oboje uresničiti kdaj pozneje.) »Ne moremo živeti pod grožnjo palestinskega terorizma iz Bejruta. Pred seboj nimamo druge izbire, kakor da gremo tja in počistimo stvari. Ne želimo, da bi bili presenečeni, vendar ne vemo, kdaj se bomo za to odločili!« (30. junija, Jerusalem Post).

Tako je Šaron Haigu jasno povedal, da bo Izrael vdrl v Libanon in da bo njegova vojska nadaljevala pot vse do Bejruta. Haig je videl v položaju, ki ga bo Izrael ustvaril v Libanonu, »veliko strateško priložnost« za ZDA, da preoblikujejo Libanon brez navzočnosti »mednarodne teroristične organizacije« (Tako Izrael imenuje PLO) v Bejrutu (6. julija, IHT). To priložnost je ocenil kot »ameriški trenutek na Bližnjem vzhodu«. Pristna »prijatelj«

Alexander Haig je bil eden redkih ustvarjalcev ameriške politike, ki se je osebno dobro razumel z Menahemom Beginom. Moža sta vzpostavila celo nekakšno obojestransko obdovorno zvezo, ki sta jo opisala v ločenih intervjujih s Trude B. Feldman med Beginovim obiskom v Washingtonu meseca junija. Ko so ga povprašali po njihovih odnosih, je Begin dejal:

Ko sva se prvič srečala v Izraelu (julija 1974 med obiskom Nixona), sva sedela pri isti mizi in se pogovarjala skoraj tri ure. Iz tega pogovora sem sklepal, da je gospod Haig velik domoljub, človek, ki ljubi svobodo, človek ki bo vedno branil svobodo. In ko je postal državni sekretar, so se med nama razvili zelo prijateljski stiki. Izrael nima boljšega prijatelja v ZDA in tudi ne v kaki drugi državi.

Če je bil Beginov odnos obdovolen, je bil Haigov odnos globoka naklonjenost do Izraela in do Begin. Haiga so vprašali, kako je potekal Beginov obisk v Washingtonu. Ali je šlo za ka-

kršnokoli izzivanje? »Begin me nikoli ne izziva. Mislim, da mi je jasno, od kod izvira. Je domoljub. Je človek, ki je osamljen v sovražnem okolju, kakor so osamljeni njegovi ljudje. Je voditelj, ki si je naprtil težko breme.«

Dejstvo, da je Šaron opozoril Haiga na izraelske namere, povezano s tesnimi odnosi med njima, ga je prepričalo, da bo lahko obvladal položaj, ki ga je sprožil izraelski vdor. Morda je Haiga to prepričanje pripravilo do tega, da je marsikaj zamolčal, ko je predsedniku poročal o majskem srečanju s Šaronom (leta 1982). Predsednik Reagan je pozneje vedno vztrajal pri trditvi, da ni ničesar vedel o odločitvi Izraela, da vkoraka v Libanon. V odgovoru na obtožbe arabskih vlad je Reagan na srečanju s časnikarji celo izjavil: »Nikakor nisem prižgal zelene luči (za izraelski napad)«. Reagan morda res ni prižgal zelene luči, vsekakor pa Haig v desetih dneh pred vdorom ni posvetil z »rdečo lučjo«.

Zasedeni Reagan

Haigova morebitna, celo verjetna neodkritosrčnost glede Šaronovega opozorila ne opravičuje Reagana, ki bi bil moral biti seznanjen s kopičenjem izraelskih čet ob meji z Libanonom in ki je imel na začetku uvodnega letalskega bombardiranja dva dni in pol časa, da bi preprečili bližajočo se invazijo.

Toda Reagan, ki se je udeleževal vrhunškega gospodarskega srečanja industrijskih držav v Versaillesu, ni storil ničesar. Šele deset ur pred izraelskim vdorom, 6. junija, ob 7. uri zjutraj po jeruzalemskem času, potem ko je bila že sprejeta odločitev o vdoru, so pismo predsednika Reagana, odposlano po kurirju iz Versaillesa, izročili gospodu Beginu. Izraelski predstavnik je izjavil, da je ameriško veleposlanstvo ponoči skušalo stopiti v stik z Beginom, da bi mu izročilo pismo, da pa ministrski predsednik ni bil dosegljiv. (David Shipler, 7. junija, New York Times).

To počasno ukrepanje z ameriške strani sta si Begin in Šaron (ki si je moral misliti, da je Haig vsekakor povedal predsedniku, kar je bil zvedel od njega med majskim obiskom) razlagala kot zeleno luč: tako si mora to zadevo razlagati tudi vsakdo, kdor bi želel oceniti ameriško politiko do tega vprašanja.

Anthony Lewis (10. junija, New York Times) je navedel razlago za Reaganovo počasno ukrepanje, razlago, ki dodatno meče slabo luč na ameriško vlado:

Medtem ko je Izrael bombardiral in nato napadel Libanon, je bil pomočnik državnega sekretarja za Bližnji vzhod in južno Azijo Nicholas Veliotis na počitnicah. Nanjkal je tudi specialist za to območje v Svetu za nacionalno varnost, Geoffrey Kemp. (Zato je) predsednik Reagan odlašal s pošiljanjem poročila... vse do dneva, ko se je začel vdor. Takšno je bilo ameriško vodstvo. In zato Izrael sprejema ameriška stališča z neprizadetostjo, ki meji že na zaničevanje.

Tako je bil oder pripravljen, z glavnimi vlogami v rokah Begin, Šaron in Haiga, medtem ko je imel Reagan,

snici storile, bi dolžino vojne merili v urah, namesto v dnevih, tednih in mesecih.

Ameriško nihanje

Haig je trdno sledil svoji politiki »strateške priložnosti«. Dne 13. junija se je na ameriški televiziji ognil pozivu po takojšnjem umiku izraelskih čet. Namesto tega je dejal: »Mislim, da bomo hoteli in si tudi prizadevali za... umik vseh tujih elementov (PLO, Sircev in Izraelcev)«.

Dne 14. junija pa je napovedal: »Upamo, da bo končna rešitev libanonske krize katalizator, ki bo sprožil napredek mirovnega procesa, ne pa ovira temu procesu.« Pogovori o palestinski avtonomiji naj bi bili povezani z

prizorišča, rekoč, da »ni v interesu ZDA, da bi se PLO znova utrdila tamkaj«, kajti pomenila naj bi grožnjo pogajanjem o avtonomiji, ki da jih obsoja. (18. junija, Al-Fajr).

Tako so se v enem tednu začele kazati prvine Haigovih namer: izgon PLO iz Libanona in umik Sircev; postavitve libanonske vlade, ki bi bila zmožna nadzorovati svoje ozemlje in preostale Palestince, ter vsilitev »avtonomije« palestinskim prebivalcem zahodnega brega reke Jordan in Gaze, ne upoštevajoč njihovih zahtev po samoodločbi.

Nato pa je, sredi znamenj, da je Reaganova vlada razdvojena glede odziva na izraelske poteze v Libanonu, v Washington dopotoval izraelski ministrski predsednik Begin.

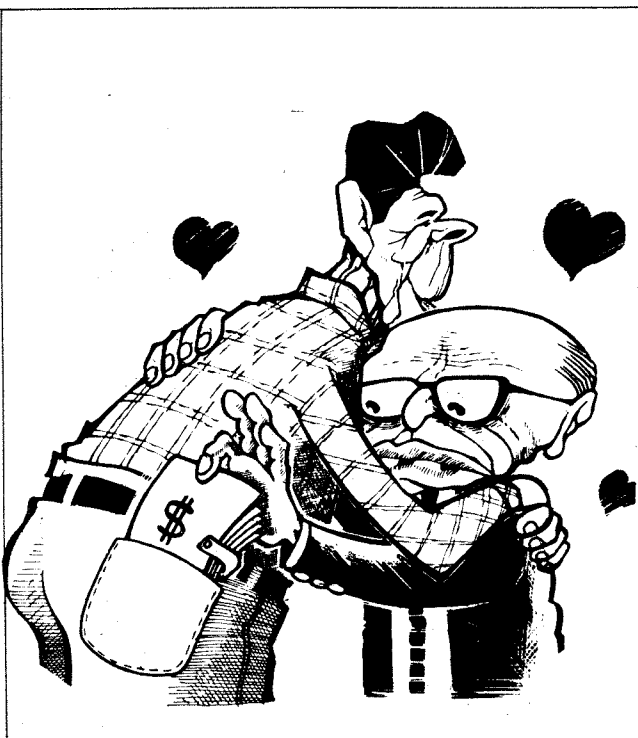
Slišati je bilo, da ameriški predsednik pripravlja novo politiko. Ustanovil je bil že »posebno situacijsko skupino«, ki naj bi skrbno spremljala bližnjevzhodno krizo. Kazalo je celo, da bi Beginovo srečanje z Reaganom utegnili odpovedati.

Toda na koncu je srečanje le bilo po napovedanem urniku in kazalo je, da je Begin napravil ugoden vtis na predsednika Reagana, saj »Begin ni ušel samo javni kritiki predsednika, temveč se je lahko pohvalil... z obširnimi sporazumom o dolgoročnih ciljih v Libanonu« (Nicholas Ashford, 23. junija, Times).

Menda si je Reagan od Beginu zagotovil obljubo, da Izraelci ne bodo opustošili Bejruta (tega tako in tako niso nameravali, čeprav so grozili) ter je tiskovnemu sekretarju Bele hiše naročil, naj to spravi v javnost. Toda Begin je pozneje to zanimal z javno izjavo, da se ne bo uklonil željam ameriške vlade. Na srečanju z voditelji ameriške židovske organizacije je izjavil, da se »Izrael ne bo odzval na prijateljski pritisk in se odrekel zasledovanju PLO, pa čeprav v Bejrut. Na bejrutski fronti se je medtem streljanje in bombardiranje nadaljevalo prej kakor 24 ur po zadnji ustavitvi ognja, ki jo je dosegel ameriški posrednik Philip Habib.

S prihodom Shultza na položaj državnega sekretarja je imela ameriška vlada zlato priložnost, da bi sprejela bolj uravnoteženo politiko do libanonske krize, toda Haigova strategija je preživela njegov odhod.

(odlomki iz knjige »Bitka za Bejrut«)



»Dobri prijatelji, pravo poštenje«. Brez obsežne ameriške gospodarske in vojaške pomoči Izrael niti v sanjah ne bi mogel tvegati napada na Libanon. ZDA so doživele veliko kritik, saj so s svojim medlim in nejasnim stališčem celo pospešile izraelski obračun s Palestinci v Libanonu. (Karikatura M. Kahila v reviji Middle East International)

neobveščen in popolnoma zaposlen s svojo evropsko turnejo, le stransko vlogo. Ameriška vlada je storila, kar je bilo pričakovati – le zaradi videza je 5. junija pozvala k ustavitvi ognja; v Varnostnem svetu, ki se je sešel 6. junija, pa je zahtevala »takojšen umik« izraelskih čet. Namestnik tiskovnega sekretarja Bele hiše je zadržal, da so ZDA »pritisnile na vse zavoje... da bi zaustavile spopade«. Ko bi bile to v re-

»razpletom položaja v Libanonu«.

Istega dne je neki višji funkcionar ZDA pri Združenih narodih sporočil članom Varnostnega sveta, da »zahteva po brezpogojnem izraelskem umiku nič več ne ustreza sedanjemu položaju«. Haig pa je nato 16. junija povezal obuditev pogovorov o palestinski avtonomiji z izgonom PLO z libanonskega

Vrstijo se fašistična divjanja

Na Tržaškem sta nadutost in sovražno izzivanje fašističnih pobalninov v tem zadnjem obdobju dosegla tako stopnjo, da lahko te dogodke primerjamo temnemu obdobju pred 50. leti. Bistvena razlika je v tem, da so protifašistične in demokratične sile dovolj budne ter odločne, da z enotnim nastopom izolirajo to desničarsko drhal in v teh skupnih naporih še bolj utrdijo sožitje med demokratičnim življenjem slovenske in italijanske narodnosti.

Poročali smo že, kako neofašistični skrajneži nemoteno izkoriščajo to predvolilno obdobje za netenje sovraštva do Slovencev. Njihovo geslo so tokrat »fojbe«, podzemelske kraške votline, v katere naj bi osvoboditelji med 40-dnevno zasedbo Trsta zmetali trupa »nedolžnih« italijanskih narodnjakov. Njihove blodnje so dosegle nadvse žaljiv in vulgaren ton, še posebno pa se znašajo nad dolinskiim županom Edvinom Švabom, ki ni še izdal dovoljenja, da bi na jursarkem zemljišču borštanske srenje pri Bazovici uredili spomenik pri »fojbi«, ki je bila priznana kot državni spomenik.

V sklopu volilne kampanje so fašisti na-

črtno napovedali in izvedli vrsto skrajno izzivalnih zborovanj po slovenskih kraških vaseh, v katere se običajno uradno niso prikazovali, z izjemo seveda nočnih mazaških pohodov nad spominska obeležja NOB, ki so skoraj na dnevnem redu. Zanimivo je tudi, da niso policijske oblasti napravile ničesar, da bi preprečile ta groba izzivanja, ki so razburila vso demokratično javnost. Uradna obrazložitev je pač ta, da ima tudi desničarska stranka MSI, kot vse druge politične skupine pravico, da prireja svoje shode kjerkoli, pri tem pa oblasti ne upoštevajo, da gre za načrtna hujškaška izzivanja, katerih edini namen je zasejati narodnostno sovraštvo.

Le nekaj dni po bazoviškem primeru je prišlo na Proseku do še veliko hujšega fašističnega divjanja: Skupina dobro znanih desničarskih prepečev je uprizorila na glavnem vaškem trgu volilni shod, čeprav ni imela za to predpisane dovoljenja. Domači demokrati in mladinci so se takoj zbrali bodisi okoli vaškega partizanskega spomenika bodisi na robu trga samega, da bi tako izpričali svoje ogorčenje nad tako podlo obliko netenja narodnostnega so-

vraštva in da bi izolirali nezaželene goste. Po vzklikanju običajnih žaljivih gesel so po shodu fašistični golobradci začeli pretep, surovo so napadli s pestmi brez vsake preteve domačina in enega izmed orožnikov, tako da se je kar naenkrat močno naelektrilo ozračje. Policijski agenti in orožniki, ki pa jih je bilo odločno premalo in niso bili pripravljeni na ta izziv, so nezaslišano takoj segli po orožju in začeli ustrahovati s pištolami. Nekaj strelcev je počilo v zrak, orožje so obrnili proti domačinom, kot da bi oni nosili odgovornost za te nered, mladince s Proseka pa je policijska svinčenka ranila v nogo in se je moral zateči v bolnišnico. Nezaslišan dogodek fašističnega izzivanja pa tudi neodgovoren ustrahovalni poseg policije sta vzbudila veliko prahu in sprožila takojšen spontan protest vseh demokratičnih strank in organizacij. S protestnimi izjavami, neposrednimi posegi pri tržaškem prefektu in kvestorju ter z javnimi manifestacijami so ta nezaslišan dogodek ogorčeno obsodili komunistična partija, socialistična stranka, Slovenska skupnost, Slovenska kulturno gospodarska zveza. Zveza borcev VZPI-ANPI in drugi. Sestel se je tudi pokrajinski protifašistični odbor, ki je zavzel zelo ostro stališče in obsodil početje fašistov in policijskih organov.

Vsi ti protesti in upravičene zahteve, naj pristojne oblasti zaradi kršenja javnega re-

da in netenja narodnostne nestrpnosti prepejo vsakršno nadaljnje izzivanje po slovenskih vaseh, niso obrodile uspeha. Tako so fašisti imeli še shod v Nabrežini in Dolini, v Križ pa se niso prikazali kljub napovedi. Razveseljiva je ugotovitev, da se je slovenska in italijanska demokratična javnost dobro organizirala in s širšo mobilizacijo protifašistov so v vseh krajih fašističnih shodov hkrati organizirali protimanifestacije, na katerih so mirno in olikano, vendar odločno pokazali ves svoj gnev do kakršne koli nove oblike fašističnega rovarjenja in so dejansko povsem izolirali skupnico desničarskih prepečev. Demokratična zavest je torej tolikšna, da se kljub vsemu ni treba bati, da bi fašistični nostalgiki uspeli v svojem hotenju.

Zamejsko javnost je še najbolj razburila napoved fašističnega zborovanja v Dolini, še posebno ker so javno zagrozili, da bodo fizično obračunali s tamkajšnjim županom. Dolinski občinski svet se je zaradi tega zbral na izredni javni seji ob partizanskem spominskem prazniku. S predstavniki vseh političnih skupin ter borčevske organizacije in predsednikom tržaškega protifašističnega odbora so odločno zahtevali preklic fašističnih izzivalnih zborovanj, da se tako ponovno ustvari mirno ozračje strpnosti in sožitja.

Boris Simoneta

Moreča resnica

Nikoli ni mogoče ne z govorjeno besedo in ne s peresom do natančnosti opisati vseh grozot, ki jih prinašajo vojne. Marsikatero srce se ob takem pripovedovanju odpre in skuša razumeti, vendar je vsa grozna resnica zanj še vedno zelo daleč. A čim bolj se odmikamo od teh hudih let teme in nasilja druge svetovne vojne in jih skušamo pozabiti, tembolj trepetamo v strahu, da se ne bi zaradi nerazsodnosti posameznikov ponovila in spet zatajevala moralo vesti in teptala prav vse, kar se lepega poraja v naši notranjosti.

Sredi hude zime so nas iz ljubljanskih policijskih zaporov s tovornjaki pripeljali na železniško postajo Vižmarje. Nagneti so nas na vozove za živino. Posedle smo na gola umazana tla in se nemo zazrle druga v drugo. V mračnem prostoru smo se komaj ločevale. Na obe strani ozke odprtine vagona sta sedla dva oborožena nemška stražarja. Samo v levem zgornjem kotu je zijalo majhno zamreženo okence. Vlak se je premaknil. Zaškrpalo je v tirih, zaskrnelo pa je tudi v nas. Pot v neznano, v sivo tujino, v roke okrutnežem, v negotovost, v smrt? Vsaka je za hip zlezla vase, sklonila glavo, zatajila solzo, tiho, prav tiho zavzdihnila in se povprašala: »Se bom vrnila?« Pa se je iz sredine te gneče zaslišala pogumna beseda: »Dekleta, vzdržale bomo! Če smo premagale trpinčenja v zaporih in nismo izdale svojih sodelavcev, bomo tudi taborišče!« Besede so nas vzpodbudile, zravnale smo se, pogumno sprejele obsodbo in pomislile na naš osvobodilni boj, ki nam je z vsakim dnem prižgal več isker prihajajočega jutra vstajenja.

Čeprav se vse takrat še nismo poznale, sta nas družila isto politično delo in ista misel, zaradi katere smo bile vse enako kaznovane. Zato nas je že prve trenutke vezala močna vez in bile smo si na mah mnogo, mnogo več kot sestre. Svetloba in tema sta se samo za kratek čas bojevali v naših srcih, a preden se je vlak zapodil po tirih v vsem svojem diru, je v nas

zmagovala svetloba z vsem svojim pogumom. Prav zato nismo ihte, ne tarnale, da bi stražarjem izdale svoj nemir, ki nas je prevzemal prve trenutke vožnje. Tiho smo prenašale bolečino slovesa od ljubljene zemlje. Skozi reže živinskega vagona smo hlastale za zadnjimi obrisi domačih vrhov Julijcev in Karavank in močno želele v



Avtorica sestavka Jožica Zoroja-Pupa ob nedavnem srečanju internirancev na Ljubelju

Foto: J. Čurin

ušesih odnesti melodije šumov deroče reke.

Po štirih napornih dneh in nočeh vožnje smo se ustavili. Bil je trda tema in tri po polnoči. Po krajši hoji smo se znašle pred velikanskimi železnimi vrati. Vodje taborišča in paznice so nas sprejeli s psovskimi in kletvijo. Iz bližine se je besneče oglašal lajež psov. Žarometi so s stražnih stolpov uprli svoje preiskovalne in prodorne oči v prihajajoči sprevod. Naši begajoči pogledi so se zazrli v visoko obzidje in v gosto preprežene električne žice. Surove nemške besede so

ukazovale. Za nami so se zaprla visoka vrata. In začelo se je življenje do tal poteptanih brezpravnih števil.

Množica nezavarovanih, na nemilost prepuščenih človekovi zlobi, sadizmu, izkoriščanju in mrcvarjenju v koncentracijskih taboriščih, je bila tudi v stalni nevarnosti, da bodo posamezniki izbrani za njihove podre medicinske poskuse. Žal se je zgodilo tudi to.

Bilo je mrzlo zimsko jutro. Rezalo je v gole glave, v ušesa in v vse telo. Taboriščna oblačila so se nam zdela kot tančice v tistem divjem mrazu in rezkem vetru. Iz barak, kjer smo imele začasna bivališča, so nas nagnali v zidano poslopje, kjer so esesovci opravljali tako imenovane zdravniške preglede. Preden so novinke potrdili, da so sposobne za delo v njihovem satanskem rajhu, so morale prestati nešteto pregledov, nizkotnih opazovanj, poskusnih ubodov injekcijskih igel in odzivov nanje, do puljenja zob. Šele tedaj, ko pri posameznici niso našli vidne bolezni in ne vzrokov za njihove poskusne operacije, se je zaenkrat rešila tega zla.

Po tistem trepetajočem ozračju in strahu, ko so te dva tedna merile in otipavale kot noži ostre in hladne gestapovske oči, si bil po dneh te muke lahko celo srečen, da so ti dali oznako delovne sužnje; tako ti je vsaj ostalo sicer zelo, zelo bedno življenje, vendar še vedno upanje, da se boš le še kdaj dvignil od tal tega pekla. Vsem tistim, ki pa te potrditve niso privoščili, je pretilo zrelo peči, ki je neusmiljeno gohtalo življenje za življenjem in v plamenih uničevalo vsa njihova hrepenenja po domu in vse njihove želje po prostosti.

V poslopju smo si morale pred vsakim pregledom sleči še tiste bedne obleke. Dolga kolona popolnoma nagih žena in deklet in obritih golih glav se je morala na povelje vladajočih taboriščnih rabljev spet postaviti druga za drugo. Tokrat smo prav tako dolge ure čakale in v trepetu drhtele od mraza in ponižanja. Naše misli so hitele k domačemu ognjišču. Za kratek hip smo se oddaljile od krute resnice, nehale drhteti in se predajale lepim sanjam.

Nenadoma presunljiv krik pretrga naše blodnje: »Mama!« Mimo naše vrste so na bolniškem vozičku peljali mamo naše sotrpinke Minke v njihovo morilsko operacijsko sobo. Skupaj sta bili aretirani na domu, skupaj sta prestajali trpinčenja v begunjskih zaporih in skupaj so ju pripeljali v taborišče Ravensbrück. Sedaj so ju ločili. Petdesetletni mami Mariji so na pregledih opazili golšo. Roke gestapovskih preiskovalcev so hotele zadostiti svojim uničujočim nakanam. Njihovo strahotno nadvladje je med nami novinkami že v prvi dneh našlo svojo žrtev. Vse smo se zazrle v prihajajoče. Še bolj nas je zabelelo, še bolj zabelelo v srcu. Minkina mama nas je molče objemala z očmi. Nazadnje se je z globokim pogledom zazrla v ljubljeno hčer. Ničesar ni mogla več izreči, besede so ji zamrle na ustih. Njeno nemo slovo so izražale sive in dolge poteze na obrazu in njene globoko vdrti oči, ki so se tiho poslavljale od nas in od svoje najdražje Minke. Preden so se ji na stečaj odprla vrata smrti, je s težavo dvignila roko in nam pomahala v pozdrav.

Vrsta na hodniku je negibno strmela v vrata groze, ki so se takoj zaprla. Teža pošastnega molka nas je prevzemala tako zelo, kakor da so nam vsem odpeljali mater v grozečo noč.

Mama Marija se ni nikoli več vrnila med nas. Na operacijski mizi je močno krvavela, saj so rablji z nešteti sadističnimi rezi preizkušali na njenem telesu vse – od grla do pasu. Ob njenem poslednjem dihu so končali satanske posle. Marijine oči so nehale hrepeneti in prenehale objemati ljubljene svojce.

Z nožem, s katerim so jo razrezovali, so razrezali tudi naša srca in vse smo jokale z ubogim dekletom, ki so ji tako okrutno in nasilno umorili mamo.

Dolgo, dolgo nismo bile sposobne odpoditi mučne more iz svoje notranjosti. Teh let taborišča ni mogoče nikoli pozabiti. Spomini pa bi obledeli le tedaj, če bi svetli žarki človečnosti zasijali na vseh celinah našega sveta.

Jožica Zoroja-Pupa

Kuvaznikove žrtve za svobodo

Kjer stoji danes lepo obnovljena Kuvaznikova hiša, je stala v stari Jugoslaviji borna lesena hišica. V njej je živela Kuvaznikova družina: oče Luka Komar, žena Franiška, sinova Pavel in Ivan ter hčerki Štefka in Angelca. Težko so se prebijali skozi življenje. Le skrajno pridne roke celotne družine ter medsebojno razumevanje in pomoč so uspele premagati vse težave ter ohraniti revno življenje na tej kmetiji.

Kuvaznikova domačija je že 1941 leta prišla pod udar fašističnega nasilja. V drugi polovici 1941 leta so policisti odpeljali duševno bolnega sina Pavla. Kuvaznikovi niso nikoli izvedeli, zakaj in kam so ga odpeljali. Nikoli več niso slišali o njem. Vedo le to, da se ni vrnil. Zavedna slovenska družina se je sedaj še toliko bolj zavedala, da je edini izhod za obstoj – boj proti okupatorju in domačim izdajalcem. Ko so se na tem območju pojavili partizani, so Kuvaznikovo družino že našli pripravljeno za sodelovanje. Pri Kuvazniku je postala partizanska javka, partizani pa čedalje pogostejše gostje te domačije. Hčerki sta postali dobri kurirki in obveščevaliki. Ker je bil sin Ivan tudi dober frizer-amater, je pogosto opravljal frizerske usluge tudi partizanom. Zato so hiši nadeli partizansko ime »Pri bricotu«.

Avgrusta 1943 je odšel v partizane Mirko Močilnik iz Breznice, ki je bil poročen s Kuvaznikovo hčerko Angelco. Tudi Štefkin mož Jože Mesner je šel v partizane, zato je bila celotna družina še tesneje povezana z narodnoosvobodilnim gibanjem. Štefka se je z otrokoma večinoma zadrževala na domu pri Kuvazniku, sicer pa je stanovala v tedanjem Guštanju, ker je bil mož delavec v Železarni.

Gestapo in policija sta verjetno s pomočjo domačih izdajalcev zasumila sodelovanje Kuvaznikove družine s partizani, zato so 18. junija 1944 aretirali še sina Ivana, kljub hudi telesni invalidnosti, ter ga odpeljali najprej v begunjske zapore, nato pa na prisilno delo v razna taborišča. Nazadnje je moral delati v taborišču na Ljubelju, kjer so gradili predor. Tam je tudi dočakal svobodo ter se vrnil domov. Vse nasilje pa Kuvaznikove

družine ni odvrnilo od sodelovanja z NOB, nasprotno, še večjo vnelo so delali za čim prejšnjo osvoboditev. Partizani so še nadalje vse pogostejše prihajali ter prinašali nove na loge, ki so jih domači izpolnjevali z vso vestnostjo.

Tako je prišel tudi usodni dan – 13. december 1944. Tega dne sta okrog osme ure zjutraj prišla k hiši partizana Mirko Močilnik ter Krpan, doma nekje iz Gorenjske. Bil je hud mraz, zato sta se želela malo ogreti ter pokrepčati s toplim čajem, nato pa nadaljevati pot. Mirko je medtem, ko je hčerka Štefka pripravljala čaj, hotel obiskati ženo Angelco in otroka, vendar jih tedaj ni bilo doma. Kmalu se je vrnil. Medtem je Štefka že pripravila čaj, ki pa ga nista utegnili popiti, saj sta opazila, da policija obkoljuje hišo. Mirko in Krpan sta se brez obotavljanja pogrnala skozi vrata na prosto ter zbežala vsak na svojo stran. Krpan je bil že po nekaj skokih ranjen v roko in so ga ujeli. Mirko pa je bežal čez cesto in po travniku proti globači ob gozdu. Ko je upal, da je že na varnem, sta ga prestregla dva policista ter ga gobjila z rafalom v prsi. Ko so prišli še drugi policisti, so ga slekli do gola ter ga pustili v globači ob gozdu. Sosed Pori ga je pozneje pokopal v svojem gozdu.

Medtem pa je policija streljala skozi hišna vrata, da bi tako preprečili še kakšen pobeg. Hči Štefka je opazila, da sta partizana v naglici pozabila torbici z dokumenti in propagandnim materialom. Vedela je, da ju mora skriti pred policisti, kar ji je kljub streljanju policistov skozi vrata uspelo. Pri tem pa je bila ranjena v nogo. Hčerka Herminca, ki jo je imela pri sebi, pa je dobila strel skozi trebuh.

Še istega dne je policija odpeljala vso Kuvaznikovo družino; očeta Luko Komarja, mater Franiško in hčerko Angelco so odpeljali v dravogradsko zaporo, nato pa v taborišče blizu Ulma na prisilno delo. Hčerka Angelca je bila ob aretaciji noseča ter je rodila v taborišču. Hčerko Štefko so najprej odpeljali na zdravljenje v slovenjegraško bolnišnico. S seboj je v naročju nosila tudi ranjeno

Lado Ambrožič-Novljan

Sovražnikov vpad v Belo krajino

V dnevnem poročilu organizacijskega štaba slovenskega domobranstva za 16. november 1944 domobranci poveljniki pripovedujejo tole: med vojaki, ki so se udeležili akcije v Beli krajini..., sta se pojavila neprikrito nezadovoljstvo in ogorčenje zaradi neuspeha in izgub, ki so jih imeli domobranci v tej akciji. Bojni duh je zelo upadel, zlasti zaradi neprijetnega spopada med Rupnikovim, stiškim in šentviškim bataljonom. Menijo, da so bile izgube popolnoma nepotrebne in da vsa odgovornost obremenjuje komando... Komandant 2. bataljona slovenskih domobrancev pa je v svojem poročilu v rubriki »Izkušnje« povedal, da so nočne akcije večjega obsega zaradi nezadostne izurjenosti ljudi neizvedljive, posebno pa zunaj določenega področja. Komandant 4. bataljona slovenskih domobrancev major Dušan Meničanin je ocenil akcijo proti Beli krajini s tem sklepom: »Fantje, ki so se vrnili iz akcije, so vsi bolni, prehlajeni in ožuljeni, a poleg tega živčno popolnoma uničeni in za dlje časa nesposobni za akcije. Fantje so med akcijo zaradi dolgega pohoda in neprepanosti... na poti omedleli; nekateri so začeli blesti...«

Oceniti moramo še delovanje štaba 15.

divizije oziroma poveljnika te divizije. Položaj, v kakršnega je prišel štab, ko mu je začel Hassler nepričakovano prodirati za hrbet, je bil zelo težak. Komandant se je znašel in je dobro ocenil razmere. Svojo preskrbovalno akcijo je izvedel do konca, nato pa je udaril bočno na smer premikanja sovražnih čet na cesti Uršna sela-Semič. Pri Pribišju in na umiku do Novega mesta je zadal sovražniku hud udarec.

Oceniti moramo še bojno sposobnost in moralo čet slovenskega domobranstva. Na novomeški smeri so se domobranci slabo izkazali. Partizanskim juršem niso bili kos, zato so se moralno popolnoma zlomili. Major Hassler je o njih dal izredno slabo poročilo, v katerem jih je ponižujoče obravnaval.

Pri tem pa je treba upoštevati, da so na novomeško-semiški strani delovale drugorazredne čete slovenskega domobranstva. Glede obnašanja 2. in 4. bataljona slovenskih domobrancev pa je zanimivo to, da sta njuna poveljnika slabše ocenila bojno prizadevnost bataljonov, kot bi pričakovali spričo njunih dotedanjih bojnih uspehov. Vsekakor pa je stvarna ugotovitev obeh poveljnikov, da bataljona v neznanem okolju, kjer nista imela

svoje obveščevalne službe, nista bila kos partizanom.

Petnajsta divizija je bila po zmagi deležna pohvale. Najprej je glavni štab v posebnem dnevnem povelju z dne 16. novembra 1944 pohvalil vse enote 7. korpusa za njihov uspeh pri odvrnitvi sovražne invazije v Belo krajino. Za 15. divizijo je dnevno povelje izrazilo pohvalo borcem, podoficirjem, oficirjem in politkomisarjem ter komandantu 12. brigade poročniku Vidu Jeriču za uspešne juriše in razbijanje sovražnika pri Pribišju in Uršnih selih. Glavni štab je zahteval, naj predlože za odlikovanje vse najbolj hrabre borce. To se je zgodilo in komandant divizije je osebno podelil odlikovanja.

Štab 7. korpusa pa je z dnevnim poveljem z dne 17. novembra 1944 izrekel tudi pohvalo in priznanje vsem partizanskim enotam, ki so sodelovale v boju. Posebno priznanje in pohvalo je izrekel štabu 15. divizije s komandantom majorjem Milanom Tomincem na čelu za izredno dobro vodenje pri razbijanju sovražnikove kolone iz Novega mesta, štaboma Gubčeve in Dvanajste brigade za uspešno vodenje enot pri juriših in razbijanju sovražnika ter borcem, podoficirjem in oficirjem Gubčeve in 12. brigade, ki so s svojo hrabrostjo dosegli navedene uspehe.

Te pohvale so prebrali pred razvrščenimi enotami 15. divizije, kar je še posebej vzpodbudno vplivalo na pripravljenost borcev in oficirjev, da se bodo v prihodnje odločno upirali vsem sovražnikovim

poskusom, da bi se polastil Bele krajine.

Dne 15. novembra 1944 je imela 15. divizija v bojih vrstah 2587 partizanov in partizank. Bila je dobro oborožena, kajti časi, ko je bilo v brigadah tudi nekaj neoboroženih borcev, so že davno minili.

Štiri brigade, ki so bile v skupni operaciji proti Hasslerju po dolgem času spet združene, so zelo napredovale v obvladanju bojnih veščin in borbenosti. Toda napredek ni bil stanovitven. Bilo je mnogo stvari, ki so prispevale k ohlapnosti razumevanja bojnih nalog. Ne moremo mimo nekaterih slabosti, ki so se pojavljale v diviziji in jih je divizijski partijski komite preučil. Sodel je, da se je partijska organizacija premalo ukvarjala z akcijami, preslabo pripravljala partizane nanje in da ni vložila dovolj moči, da bi bile akcije še bolj uspešne. Nekateri poveljniki in politični funkcionarji v enotah so se ponovno nalezli »vojvodstva«, za to bi morali komunisti poskrbeti, da bi se funkcionarji spet približali partizanom. Partijska organizacija se je zavzemala za vzgojitev podoficirskega kadra in za pridobitev avtoritete podoficirjev. Pripomniti pa je treba, da je bil podoficirski kader še vedno zelo slabo izurjen in bojno usposobljen, saj tečaji v podoficirski šoli 7. korpusa niti po svojem trajanju niti po kvaliteti niso bili zadostni (trajali so dober mesec dni).

Posebno vprašanje pa so bili še vedno samovoljni odhodi iz enot. Zanimivo se je komite izrazil o dejstvu, da so enote začele dobivati tople in nove uniforme.

hčerko Herminco, ki pa je že na začetku poti podlegla. Policija je vodila s seboj tudi ranjenega partizana Krpana. Ko se je Štefka nekoliko pozdravila, so jo odpeljali v dravogradske zapore, od tam pa na prisilno delo v Avstrijo. Po osvoboditvi se je vrnila v Guštanj in zvedela, da je bil mož Jože ujet kot partizan na Pohorju ter nato ustreljen v Mariboru.

PAVEL KOMAR je bil rojen 7. januarja 1922 na Breznici. Osnovne šole ni obiskoval, ker ni bil duševno sposoben. Hitler pa tudi takim revežem ni prizanesel. Le nekaj mesecev po vdoru fašistov v našo zemljo so prišli ponj ter ga odpeljali neznano kam. Gotovo je končal v enem od uničevalnih taborišč smrti.

MIRKO MOČILNIK se je rodil 24. maja 1920 na Sentanelu kot sin delavskih staršev Luke in Terezije Močilnik. Osnovno šolo je obiskoval na Sentanelu. Ker je bil oče invalid in gluho-nem, je Mirko moral že v rani mladosti oditi na kmete za pastirja. Tako je bil ves čas do leta 1941 pri kmetu Zaberniku. Istega leta pa se je zaposlil v tovarni opeke na Pliberku. Tam je delal do marca 1943, ko je moral prisilno v nemško vojsko. Ko je v avgustu tega leta prišel na dopust, se je pridružil partizanom. Najprej je odšel v Vzhodno-koroški odred, pozneje pa v bataljon VDV. Uspešno je končal tečaj za obveščevalce ter potem delal na terenu kot obveščevalec ter politični delavec. Padel je 13. decembra 1944 ter zapustil ženo in tri otroke.

HERMINCA MESNER se je rodila 30. 12. 1940 v Guštanju Jožetu in Štefki Mesner. Oče je bil tovarniški delavec, pozneje partizan, ki je padel pod fašističnimi strelji v Mariboru. Herminca je padla kot nedolžna žrtev fašizma, še preden se je sploh zavedela življenja.

Tak je bil prispevek Kuvaznikov družine narodnoosvobodilnemu boju. Med 1.700.000 žrtvami, ki ji je zahtevala naša svoboda, so tudi trije Kuvaznikovi. Odkrili smo jim spominsko obeležje. Njim, ki so darovali življenja za našo svobodo in lepo prihodnost v spomin, nam, predvsem pa naši mladi generaciji pa v opomin, da budno varujemo pridobitve naše ga boja, predvsem pa bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Ivan Žunko-Silvo

Prva partijska šola za Primorsko in Gorenjsko

Ob krajevnem prazniku Vojskega bo 25. junija srečanje nekdanjih tečajnikov pokrajinske partijske šole za Primorsko in Gorenjsko. Pripravljalni odbor vabi tečajnike, da se srečanja udeležijo v čimvečjem številu. Posebej so vabljeni tečajniki prvih štirih tečajev, ki so bili na Vojskem.

V pričakovanju novih dogodkov – kapitulacije Italije – je centralni komite KPS konec julija poklical na svoj sedež na Kočevskem Rogu Dušana Kvedra in dr. Aleša Beblerja. Kveder in Bebler sta poročala o razmerah na Primorskem. Centralni komite je na podlagi poročil in razprave dal nove naloge za delo partije in Osvobodilne fronte v Slovenskem primorju. Beblerjevo poto-vanje in razprave pri CK KPS v Kočevskem rogu so imele za ideološko-politično – izobraževanje komunistov na Primorskem daljnosežne posledice. Centralni komite je 20. avgusta 1943 med drugim sporočil pokrajinskemu komiteju KPS za Primorsko tole: "... PK je imel premalo skrbi za zgradnjo novih kadrov, ni organiziral potrebnih kurzov. ... Tov. Primož (dr. Aleš Bebler) ima nalogo organizirati partijski kurz za izgradnjo kadrov ter specialno izgradnjo ostalih članov PK-ja in nuditi vsi pomoč. S kurzom je treba pričeti takoj."

Kljub tej zahtevi se je ustanovitev partijske šole zaradi objektivnih vzrokov – kapitulacije Italije, nastanek osvobodjenega ozemlja, goriška fronta in velika nemška ofenziva – zakasnila tja v oktober 1943. Tako je pokrajinski komite KPS za Primorsko, oziroma dr. Aleš Bebler – Primož v oktobru začel intenzivno delo, da bi Pokrajinska partijska šola čimprej odprla svoja vrata. Natančen datum ustanovitve šole iz dokumentov ni znan. Tudi začetek pouka nekateri postavljajo različno, ali 27. oktober ali pa 31. oktober 1943.

Prvi štirje tečaji so bili v stari ljudski šoli na Vojskem nad Idrijo. Vendar je bilo potrebno pred začetkom pouka urediti še mnogo stvari. Za Vojsko so se odločili zato, ker je bilo na osvobodjenem ozemlju in je imelo na razpolago dovolj veliko stavbo, da je lahko sprejela okrog 40 tečajnikov. Poleg tega je bil sedež pokrajinskega komiteja blizu Vojskega. Tako so člani komiteja lažje spremljali delo šole, nekateri so imeli krajša predavanja in se udeleževali tudi zaključnih izpitov. V bližini šole pa so bile tudi večje partizanske enote, tako da bi jo lahko tudi varovali. Vendar se je v naslednjih mesecih pokazalo, da niso izbrali najboljše rešitve.

Za komandanta šole je bil v prvi polovici meseca oktobra postavljen Dušan Furlan, ki se tega takole spominja: "... Se istega

dne je prišel kurir, povprašal po meni in mi izročil Primoževu (dr. Aleš Bebler) pismo. V njem mi je Primož sporočil, da sem postavljen za komandanta novo ustanovljene partijske šole in da naj se napotim in pripravim vse potrebno, da bi ta čimprej začela delo. Težave so bile samo s hrano, a je bilo vse pravočasno pripravljeno. Potem so prišli predavatelji. ... Takoj za njimi prva skupina tečajnikov."

Od vsega začetka je pri organizaciji sodelovala partijska celica na Vojskem, katere sekretar je bil Črtomir Sinkovec, ki je kasneje obiskoval tretji tečaj. Upravniki šole in predavatelj je bil Ivan Bratko – Andrej, poleg njega pa še Drušan Bravničar – Veljko Kočevar in od drugega tečaja naprej, ko je bila v šolo vključena tudi Gorenjska, Oskar Šavli – Jaka, ki je bil član gorenjskega pokrajinskega komiteja.

Četrti tečaj je začel s delom 9. decembra. Dne 10. decembra je bila šola napadena, zato so se morali preseliti v Gačnik, kjer se je 22. decembra končal. Od četrtega tečaja naprej so šolo spremljale same težave. Tečajniki so bili dobredno na eni strani na bojnih položajih, na drugi pa v šolskih klopeh. Peti tečaj je bil v Gorenji Trebuši, v stavbi na majhnem gričku, kjer je bila pred kapitulacijo Italije močna italijanska postojanka. Šola se je od tu preselila v Čepovan, kjer se je 10. januarja 1944 začel 6. tečaj. Tečajniki so se selili iz kraja v kraj, dokler 21. januarja niso prišli v Cerkljo, kjer se je 27. januarja tragično končal. Po daljšem premoru se je v Labinjah začel sedmi tečaj, ki se je vmes preselil v Zakriž. Osmi tečaj bi se moral začeti 1. marca, vendar je centralni komite KPS šolo razpustil.

Pokrajinska partijska šola za Primorsko in Gorenjsko je bila v marsičem posebnost. Posebnost v tem smislu, ker so delovale razne ustanove narodnoosvobodilne vojske, od ciklostilnih tehnik in tiskarn, bolnišnic pa »punktov« oblastnih in političnih organov itd; kakor tudi Višja partijska šola CK KPS v Kočevskem Rogu, na principu konspirativnosti. To je bila metoda dela, ki je temeljila na skritosti, molčečnosti, zaupnosti itd.

Šola je sicer imela svoj sedež venomer na osvobodjenem ozemlju, v bližini partizanskih enot, a v večjih krajih, zaselkih, na kme-

tijah, tako da se je zanj kmalu razvedelo. Če pri tem upoštevamo nestalnost osvobojenega ozemlja, sovražnikove ofenzive, domače izdajalce, gestapovske vrinjence, potem je takoj jasno, da je ta šola imela izredno burno preteklost. Tako je bilo že od začetka pereče vprašanje primerne vojaške zaščite. V sklopu partijske šole je bila šolska straža, ki je na začetku štela komaj deset borcev. Ti so morali poleg varnosti skrbeti še za preskrbo šole.

Prvi trije tečaji so potekali v starem šolskem poslopju na Vojskem, četrti, ki se je začel 9. decembra 1943, je bil že naslednji dan napaden. Ponoči 10. decembra so na opazovalni točki na Kočevju opazili nemško enoto 35–40 moških, ki je prodirala iz Idrije proti Vojskemu. Vodstvo šole in komanda mesta Vojsko so se odločili, da sprejmejo boj in preženejo sovražnika v Idrijo. Zaščitna četa, okrepljena s tečajniki, in komanda mesta sta napravili zasedi. Približno ob 6. uri so v več smereh opazili signalne znake. To je bil jasen znak, da so sovražnik prihaja z več strani, ne samo iz Kočevja, kakor so sprva mislili. Okrog sedme ure zjutraj se je začel napad s treh strani. Ko je komanda ugotovila razmere so se odločili, da se pod okriljem zaščitnice prebijejo iz obroča proti Gačniku. Neoboroženi tečajniki in tečajnice pa so se umaknili že prej. Pri uspešnem preboju so jim pomagale tudi naravne razmere, saj sta bila gosta megla in snežni metej. Kljub vsemu ni šlo brez žrtev, saj sta padla dva tečajnika.

Peti tečaj se je brez presenečenja končal 8. januarja 1944, tečajniki za šesti tečaj pa so se že nekaj dni zbirali v Gorenji Trebuši. Zbralo se jih je 114, zato so se morali preseliti v Čepovan, kjer je bilo dovolj veliko poslopje, da je sprejelo tako veliko množico. Šola je ravno zaživela v posebno delovnem ozračju, ko so sovražnikove sile začele svojo januarsko ofenzivo na področju Banjščic in Trnovske planote. Šola se je morala seliti in se je končno zaustavila v Cerklju.

V Idriji pa je nemški bataljon planinskih lovcev »Heine« pravil napad na Cerkljo. Izredno drzen in grozovit napad na Cerkljo je 27. januarja 1944 izvedla 2. četa bataljona »Heine« pod vodstvom poročnika Teichmana. Iz nemškega poročila o vdoru v Cerkljo je razvidno, da se je upre. Poskrbeli so tudi, da so vodilni oficirji v ustreznih enotah pojasnjevali zahtevo po razvoju strokovnih služb. Tako je šef obveščevalnega centra divizije na oficirski konferenci seznanil oficirje s pomenom obveščevalne službe in poudaril potrebo po razvoju te službe v enotah. Inštruktor ministerstva je na oficirski konferenci v inženirskotehničnem bataljonu izčrpno govoril o ministerstvu in mirnanju.

Glede vodenja operacij in delovanja štaba pa je bilo urejeno tako, da sta komandant in namestnik komandanta neposredno poveljevala, politični komisar pa je akcije politično pripravljal in se je ves čas zadrževal pri enotah.

Med izvajanjem operacij je bila na terenu večina oficirjev obveščevalnih centrov, zlasti 2. sektorja, medtem ko je manjši del ostal pri štabu divizije ali pri obveščevalnih centrih brigad. Tudi oficirji operativnega odseka so bili skoraj vsi pri štabu brigad.

Načelnik štaba se je v drugi polovici novembra ukvarjal s problemi reorganizacije zlasti divizijskih štabih služb in enot. Treba je bilo zmanjšati število ljudi v odsekih, a doseči večji učinek dela, zaščitni bataljon je bilo treba reorganizirati v zaščitni vod, osnovati formacijo bataljona za zvezo, sestaviti udarno (jurišno) četo, sanitetno četo ter inženirskotehnični bataljon.

Višji poveljniški kader si je zaradi uspešnih bojev, zlasti pri obrambi Bele krajine, priboril zaupanje partizanov.

četa ob 3. uri zjutraj odpravila iz Idrije. Vendar je zaradi dolge in naporene poti morala odrediti že prej. Četa je štela 138 do zob oboroženih vojakov, oblečenih v bele zimске uniforme. Šli so iz Idrije prek Spodnje Idrije in po skrivnih poteh skozi Jazne, Otašez, Plužnje, Lazec na Cerkljanski vrh. S Cerkljanskega vrha so se spustili mimo Planine in Čeplesa do vzhodnega roba Cerklje. Tu so se pripravili za napad.

Nekako med 7. in 8. uro se je začel napad. Četa je s treh strani začela prodirati v Cerkljo, vojake je varoval strojnični ogenj iz dobro razmeščenih mitraljezov. Kmalu so popolnoma kontrolirali vas. Med partizani in tečajniki v Cerklju je zavladala prava zmeda. Bili so popolnoma nepravilni na sovražnikov vdor. Zaradi popolnega presenečenja tudi zaščitna četa šole, ki je štela 40 moških, in komanda mesta Cerkljo, nista mogli uspešno posredovati. Vojaško bolj izkušeni tečajniki in tečajnice so se umakali po potokih in tako uspešno ubežali. Večja skupina pa je šla naravnost v smrt. Hoteli so se čimprej izvleči iz vasi zato so stekli po čistini na najbližjo vzpetino, na Brdce, kjer so padli v navzkrižni ogenj sovražnikovih mitraljezov. Na srečo so hitro ukrepali tudi v Planini nad Cerkljo, odkoder so začeli s minometom obstreljevati Cerkljo, tako da je sovražnik kmalu zapustil Cerkljo in se umaknil proti Želinu v Idrijo. Dva bataljona Vojkove brigade sta pohitela proti Želinu, da bi postavila zasedo, vendar sta bila prepozna. Napad je zahteval 47 žrtev, veliko pa je bilo ranjenih.

Na novi tečaj je bilo potrebno čakati štirinajst dni. Začel se je 10. februarja 1944 v prostorni kmečki hiši v Labinjah nad Cerkljo. Pokrajinska komiteja za Primorsko in Gorenjsko, sta kljub velikemu udarcu, ki je prižgal partijske vrste, odločila, da naj se šola nadaljuje, vendar pod pogojem, da se zmanjša število tečajnikov. Tudi štab 9. korpusa je za obrambo šole dal na razpolago bataljon. Že prvi dan sedmega tečaja je vodstvo šole poslalo dopis pokrajinskemu komiteju, v katerem pravi, da nameravajo po tečaju napraviti kratek premor in v tem času z zanesljivimi borci iz šolske straže v gozdu zgraditi barake. Osmi tečaj naj bi se odvijal že v gozdu in bi temeljil na konspiraciji po zgledu šole pri centralnem komiteju KPS v Kočevskem Rogu. Načrte je prekrizal CK KPS, ki je zaradi reorganizacije partijskega šolstva šolo razpustil.

Šolanje v partijski šoli je bilo zelo naporno. Tečajniki so morali v 10- do 14-dnevni tečaj sprejeti osnovno teoretično in praktično znanje, ki so ga potrebovali za delo na terenu in v vojski. Pouk v šoli je trajal od jutra do večera. Učni program partijske šole so sestavili člani pokrajinskega komiteja s sodelovanjem predavatelja in upravnika šole Ivanka Bratka. Kasneje so na PK poklicali tudi Dušana Bravničarja, ki je tudi on sodeloval pri oblikovanju programa. Nekaj dni pred začetkom prvega tečaja je PK obiskal Oskar Šavli, ki je s seboj prinesel učni načrt partijske šole pri centralnem komiteju v Kočevskem Rogu. Na podlagi tega načrta so izboljšali prvotni program. Vendar program ni ostal za vse tečaje enak, temveč so ga dopolnjevali. Predmetni četrtega tečaja je vseboval sedem poglavij: 1. Imperializem, 2. Zgodovinski razvoj delavskega gibanja od prvega začetka do sedanjih vojn in razpust kominterne, 3. Ideološki in organizacijski tenilji KP, 4. Taktika partije v nšćansko demokratični revoluciji, 5. Taktika proletarske revolucije, 6. Izkoriščanje spola po spolu. Zgodovina Sovjetske zveze.

Samo Bevk

Za šesti tečaj so izpolnili učni načrt s praktičnimi predavanji konkretnimi nalogami za delo partiji in OF. V predavanju vključili aktualne teme, kot posamezne resolucije, nalo agitacije in propagande itd. Program sedmega tečaja je bil v htevnosti, saj so bili med tečaji ki prihodnji predavatelji v okrožnih in divizijskih partijskih šolah.

Partijska šola za Primorsko in Gorenjsko je v svojem obstoju od oktobra 1943 do marca 1944 odigrala izredno pomembno vlogo, tečaje je obiskalo okrog 400 tečajnikov. Pokrajinska komiteja KPS za Primorsko in Gorenjsko in centralni komite KPS so vseskozi z zanimanjem spremljali in sodelovali pri delu šole. Šola je večkrat obiskal tudi sekretar CK KPS Franc Leskošek-Luka. Skoraj ni minilo tečaja, da se sekretar, ki je ravno takrat potoval po Primorski in Gorenjski, ne bi ustavil in pogovarjal s tečajniki in predavatelji. Tako se je sekretar iz prve roke lahko seznanil z razmerami na terenu. Šola je uspešno opravila naloge, ki ji je bila zaupana. Dejansko je šel skozi šolo skoraj ves srednji partijski kader s terena in vojske. Premalo pa se poudarja še druga plat partijske šole, ki je vplivala predvsem na tečajnike, ki so prihajali s Primorske. Mnogim izmed njih je bila to prva šola, v kateri so se lahko učili v materinem – slovenskem – jeziku.

Samo Bevk

»Kar se tiče same obutve in obleke,« pravi poročilo divizijskega partijskega komiteja, »nastaja v naši vojski nekako vse boljše razporejenost. Zdaj, ko se naša vojska oblači v tople obleke, se utrjuje v njej zavest in vdanost.« Isto poročilo prinaša tudi podatke o moči organizacije KPS v 15. diviziji. V začetku novembra 1944 je bilo 693 članov KPS, skojcev je bilo 689, kandidatov pa 172. Partijsko povezanih partizanov je bilo torej 1554. Ker je v istem času 15. divizija štela 2587 partizanov in partizank, j bilo v diviziji partijsko povezanih 60 odstotkov partizanov. To je bil zelo visok odstotek.

Kako je razmere v 15. diviziji videl štab 7. korpusa? V svojih nezadostno prehtanih ocenah je bil zelo oster in črnogled, ko je sredi novembra poročal glavnemu štabu, da vladata v enotah izredno slaba vojna morala in vojaška disciplina, notranje razmere pa so neurejene. Zato so v enote uvedli pravi vojaški red, ki se je kazal v stalnem postrojevalnem urjenju in pridobivanju bojne spretnosti ter v tem, da so uvedli stalni nadzor nad člani korpusnega štaba v podrejenih enotah in prebujali občutek za odgovornost štabov in staresin. Sodili so, da se je napredek kot posledica te akcije že pokazal v bojih sredi novembra, da pa bo potrebno še veliko trdega dela. Štab 7. korpusa je sredi novembra ocenil tudi delovanje štaba 15. divizije ter njegovih odgovornih funkcionarjev. Menil je, da je štab divizije v vsem ustrezen štab, ki je sposoben izpeljati zaupane naloge. Ko-

mandant divizije major Milan Tominec pa je dober, odločen in zelo požrtvovalen komandant. Tudi politični komisar divizije Janez Vipotnik je po mnenju štaba 7. korpusa dober politkomisar. Če je oktobra nekoliko popustil pri pregledovanju enot, se je v prvi polovici novembra zelo popravil, kar je imelo v enotah divizije za posledico viden uspeh. Namestnik komandanta Janez Hribar (Rokca, op. avt.) je borben in požrtvovalen. Razvija se uspešno in je že sposoben za komandanta divizije. Novi načelnik štaba divizije podporočnik Karel Kajfež pa se bo po mnenju štaba 7. korpusa razvil v dobrega načelnika, ker ima voljo za delo, ker je resen in požrtvovalen.

Štab korpusa je v splošni oceni potrdil, da je 15. divizija v novembru zelo napredovala, da je mogoče v njenih enotah čuti borbenost in ofenzivnost, pa tudi disciplina se je izboljšala. Le štab divizije je trenutno zaradi mnogih odsekov in številnega osebja okoren, a se bo ta slabost z novo formacijo gotovo popravila.

Tudi štab 15. divizije je poročal štabu 7. korpusa o stanju in moči v svojih enotah v drugi polovici novembra. V poročilu pravi, da se je odločil s pogostnejšimi sestanki prispevati k izboljšanju političnih, vojaških in strokovnih razmer v svojih enotah. V ta namen so po brigadah organizirali oficirske konference, na katerih so v glavnem razpravljali o sovražnikovi in partizanski taktiki, o iznajdljivosti sovražnika v bojih in napadih in o pripravljenosti 15. divizije, da se temu

Divizija je dosegla viden napredek pri izdajanju bojnih povelj in izdelovanju vseh potrebnih dokumentov za posebne bojne organe in enote divizije, kar je omogočilo povečanje skladnosti in učinkovitosti v bojih (bojna povelja za saniteto, zvezo, inženirskotehnično službo itd.). Divizija je bila po mnenju poveljnikov uspešnejša v napadu kot v obrambi.

Petnajsta divizija je zamenjala vse puškomitraljeze italijanskega izvora in se oskrbela s puškomitraljezi angleškega ter nemškega izvora (breni in šarci). Zato so nastale težave zaradi preskrbe streliva, ki ga je bilo treba prilagoditi novi oborožitvi. Divizija je imela v drugi polovici novembra 1944 tole oborožitve: 12 piatov (angleški protitankovski minomet), 7 težkih minometov, 15 lahkih minometov 23 težkih mitraljezov, 163 puškomitraljezov (med njimi 33 šarcev), 27 protitankovskih pušk, 1938 pušk in več kot 100 brzostrelk.

Veliko pozornost je štab divizije posvetil prizadevanjem, da bi se poveljniški kader bolj povezal s partizani in se torej čim več zadrževal pri enotah, čim manj v štabih. Odnos divizije in njenih enot do civilnega prebivalstva je bil zadovoljiv. Kaznovali so vse nepravilnosti, ki so jih glede tega zagrešili partizani. Lahko rečemo, da je v očeh prebivalstva zrasel ugled partizanske vojske tudi zaradi tega, ker se je pojavila v novih, čistih uniformah.

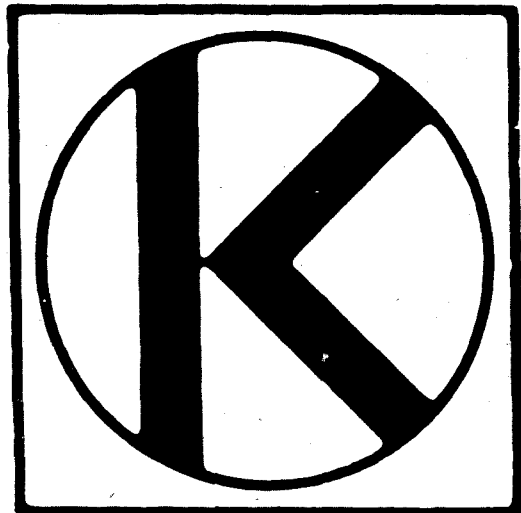
Konec



ZDRAVILIŠČE
DOLENJSKE TOPLICE

Ponudba ugodnih aranžmajev v sezoni

Zdravilišči Dolenjske Toplice in Šmarješke Toplice vam ponujata ugoden aktiven oddih in zdravljenje v sezonskih mesecih.



KRKA

KRKA, TOVARNA ZDRAVIL
TOZD ZDRAVILIŠČA
NOVO MESTO



ZDRAVILIŠČE
ŠMARJEŠKE TOPLICE

VRSTE IN CENE ARANŽMAJEV:

	1. 5 – 30. 6	1. 7. – 31. 8. 1. 9. – 30. 9.
I. Vikend paket	1.300,00	1.500,00
II. 7-dnevni paket	5.000,00	6.000,00
III. 10-dnevni paket	7.000,00	8.000,00
IV. 10-dnevno zdravljenje	10.000,00	11.500,00

Cene veljajo za bivanje v dvoposteljni sobi, doplačilo za enoposteljno sobo v obeh zdraviliščih znaša 200,00 din na dan. Doplačilo za novi hotel v Zdravilišču Šmarješke Toplice je 100,00 din na dan. Otroci do 7. leta starosti imajo 30 odstotkov popusta v sobi s starši. Hotelski gosti imajo 50 odstotkov popusta za kopanje v športnem bazenu. Turistična taksa je 15,00 din.

VRSTA ARANŽMAJEV:

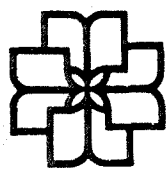
I. V ceni vikend paketa sta vključena dva polna penziona (petek večerja – nedelja kosilo) in kopanje v bazenu s termalno vodo.
II. 7-dnevni paket obsega poleg penzijskih storitev in termalnih kopeli še specialistični pregled in kontrolo krvnega pritiska.
III. 10-dnevni paket obsega enake penzijske in zdravniške storitve kot pod točko II.
IV. 10-dnevni paket zdravljenja obsega poleg storitev pod II. še 10 skupinskih in 10 posamičnih storitev – fizikalno, termalno in elektro terapijo. Poleg navedenih programov pa obstajajo možno-

sti za mnoge vrste rekreacije, sprehodov, športa, ribolova, lova in spoznavanja bližnje in daljne okolice.

Zdravilišči prirejata ob koncu tedna zabavo s plesom, piknike v naravi in izlete v Krkin hram na Trški gori.

Rezervacije sprejemajo recepciji obeh zdravilišč in pooblašcene potovalne agancije, Zdravilišče Dol. Toplice tel. (068) 85-730, telex 35-821 YU ZDT, Zdravilišče Šmarješke Toplice tel. (068) 84-900, 84-901, telex 35-866 YU ZŠT in 35-713 YU KRKA.

Priporočamo se za obisk in vam želimo prijeten oddih!



DOPISNA
DELAVSKA
UNIVERZA

UNIVERZUM p.o.

V pripravi je priročnik

Zvonimir Gorjup: TROPOGRAFIJA S TEMELJI KARTOGRAFIJE

Knjiga daje osnovno, vendar popolno znanje o pridobivanju informacij o okolju iz podatkov, podanih v prostorskih dokumentacijah.

Iz vsebine priročnika:

- Temelji kartografije (preslikavanje krive zemeljske površine v ravnino – nastanek karte)
- Uporaba topografije (različne lastnosti zemljišča, orientacija na terenu)
- Fotografsko snemanje (moderna postopki za izdelavo kart in načrtov, teledetekcija)
- Vodenje delovne karte
- Organizacija geodetske službe v SFRJ.

Večji del snovi o vodenju delovne karte je prvič objavljen v slovenščini, zato je pomen priročnika tudi v tem, da uvaja slovenske izraze za pojme s tega področja.

Knjiga bo brez dvoma zanimiva za vsakega občana, ki potrebuje informacije o okolju.

Ker bo cena priročnika odvisna od naklade, želimo vsaj približno vedeti, kakšno je zanimanje za publikacijo, da bi temu ustrezno določili naklado. Če se torej zanimate za priročnik Topografija s temelji kartografije, nam to sporočite na priloženi naročilnici. Prednaročilo je pogojno, zato priročnika, če vam cena ne bi ustrezala, niste dolžni kupiti, zagotavlja pa vam prednaročniški popust.

Prednaročilo

Center za samoupravno normativno dejavnost pri DDU Univerzum, Ljubljana, Parmova 39, p. p. 106

Pogojno naročamo izvodov priročnika TOPOGRAFIJA S TEMELJI KARTOGRAFIJE. V prednaročilu smo upravičeni do posebnega popusta.

Naslov prejemnika:

Kraj, ulica in številka:

Zadnja pošta, poštna številka, p. p.:

Datum:

Žig:

Podpis pooblašcene osebe:



PREDILNICA LITIJA

p.o.

Pošta: 61270 Litiya, Predilniška 15
Telefon: n.c. (061) 88-411, direktor komerc. sektorja (061) 88-409
Telex: 31648 YU LITEX
Železniška postaja: LITIJA

OZNA za oblast 9. korpusa NOV in POS

V okviru proslav 40. obletnice ustanovitve 9. korpusa NOV in POS se bodo v nedeljo, 3. julija 1983, ob 10. uri zbrali v Gorenji Trebuši nekdanji borci Oddelka za zaščito naroda (OZNA) za oblast 9. korpusa. Odkrili bodo spominsko ploščo na poslopju Alberta Bratuza v Gorenji Trebuši, v kateri je bil avgusta 1944. leta ustanovljen Oddelek za zaščito naroda za oblast 9. korpusa NOV in POS. V istem poslopju je bil decembra 1943 ustanovljen tudi 9. korpus NOV in POS. Slavnost bo združena s srečanjem kurirjev, ki bodo istega dne v Gorenji Trebuši odkrili spominsko ploščo osrednji primorski relejni kurirski postaji P/7 in štabu 2. relejnega sektorja Primorske ter osim padlim kurirjem postaje P/7.

Gorenja Trebuša leži v prelepem gorskem svetu, odmaknjenem od trušča sodobne civilizacije. To območje je imelo izredno pomembno vlogo med NOB, saj so se tu odvijali za vse nas zgodovinsko zelo pomembni dogodki. Dne 3. 2. 1943 so partizani v Gorenji Trebuši likvidirali italijansko posadko in za vedno onemogočili sovražnikovo navzočnost v tem delu Slovenskega primorja. S tem je bilo to območje osvobodeno. Zaradi težke dostopnosti Gorenje Trebuše, posebno pa zaradi visoke narodne, svobodoljubne in napredne zavesti prebivalstva, izpričane v dolgoletnih bojih s fašizmom, zaradi množične vključitve celotnega prebivalstva tega in širšega območja Primorske v OF slovenskega naroda, zaradi naravnega in vojaškega zavarovanja pred vpadom sovražnika, so se lahko na tem območju med NOB ustanovile institucije, kot so: 9. korpus NOV in POS, partijska šola, Oddelek za zaščito naroda za oblast 9. korpusa, osrednja primorska relejna kurirska postaja P/7 in štab 2. relejnega sektorja Primorske, partizanske delavnice in skladišča, sprejemna postaja za partizansko bolnišnico Pavla, za tiskarno Slovenskega šola, administrativni, pedagoški in radiotelegrafski tečaj. V Gorenji Trebuši so delovale organizacija OF, partijska organizacija, aktiv SKOJ, mladinska organizacija, protifašistična ženska zveza, partizanska osnova šola in proti koncu vojne tudi pevski zbor.

KPJ je pod vodstvom tovariša Tita že zgodaj začutila potrebo po ustanovitvi obveščevalne službe, ki bi na izkušnjah ilegalnega boja KPJ tudi med NOB nadaljevala odločen boj proti razrednemu sovražniku, proti fašizmu in domači fašistično usmerjeni buržoaziji in ostanom meščanskih strank ter proti mednarodni reakciji in peti koloni.

Fašizem in nacizem sta že pred drugo svetovno vojno ustvarjala peto kolono v stari Jugoslaviji, da bi ob določenem trenutku s pomočjo kulturbundovcev, folksdojčerjev, vohunov in petokolonarjev lažje okupirala ali celo anektirala zasedeno ozemlje. Na Primorskem je fašizem desetletja izvajal najbolj grob policijski, politični, gospodarski in kulturni teror, povezan s prepovedjo uporabe materinskega jezika. Po razsulu in okupaciji stare Jugoslavije so fašistični in nacistični okupatorji prirejali na Primorskem in Gorenjskem in vseh drugih delih naše domovine aretacije, izgone prebivalstva v izgnanstvo, v koncentracijska taborišča, požige vasi, streljanje talcev itd. Gorenjsko je hotel okupator vključiti v tretji rajh. Zato je prebivalstvo Slovenskega primorja in Gorenjske, skupno z vsemi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, na poziv komuniz-

stične partije začelo množično odločen boj z okupatorjem in domačim izdajalcem. V takšnih razmerah je prebivalstvo Slovenskega primorja in Gorenjske samoiniciativno in samozasčitno že od vsega začetka zbiralo podatke o narodnih izdajalcih, vo-

in Gorenjskem se je začel njen vzpon od aprila 1943. leta dalje, ko so začeli ustanavljati posebne komisije VOS. S podatki VOS so se okoristili tudi zavezniki, zlasti angleški in sovjetski obveščevalci, ki so prejeli številne podatke izrednega političnega in vojaškega pomena, o vojaških silah sovražnika, lajdjedelnosti, letališčih, transportu, skladiščih itn.

Po zgodovinskem prvem zasedanju odposlancev slovenskega naroda v Kočevju so čedalje močnejše prišla v ospredje upravna vprašanja nadaljnje graditve ljudske oblasti in utrjevanja ter razvijanja demokracije na vseh področjih javnega življenja. Nekateri dotedanje oblike demokracije ljudske obla-

gani VOS so se vključili v prvi sektor za boj proti peti koloni, ki je bil povezan v splošno jugoslovansko organizacijo Ozne. Ta sektor je dobil na razpolago tudi vojaško silo Vojsko državne varnosti, ki se je avgusta 1944 preimenovala v Vojsko narodne obrambe (VNO), vključene v korpus narodne obrambe Jugoslavije (KNOJ). Na podlagi ukaza tovariša Tita je Glavni štab NOV in POS ustanovil pri 7. in 9. korpusu oddelka za zaščito naroda. Oddelek pri 9. korpusu je bil notranje organiziran na tri sekcije: za kontraobveščevalno delovanje v tujini, za boj proti peti koloni v NOV in PO ter v zalednih enotah in službah in za obveščevalno delo na terenu.

Njeno delovno področje je obsegalo območje Slovenske Istre, Slovenskega primorja in Gorenjske, vključno s Kamniškim okrajem.

Idejnopolitično usmeritev sta ji dajala Pokrajinska komiteja KPS za Slovensko primorje in Gorenjsko ter partijska organizacija 9. korpusa.

Ozna za oblast 9. korpusa je tedaj posvečala posebno skrb uresničevanju zakonitosti, glede odzemanja svobode, preiskovalnega postopka in obtožbe, nadalje ideološko vzgojnemu usposabljanju kadrov, kvalitetni kadrovski zasedbi in svoji notranji organizaciji. V kratkem času njenega delovanja od ustanovitve avgusta 1944. leta dalje je vzpostavila solidno obveščevalno in kontraobveščevalno organizacijo, ki je s svojimi tipalkami segla tudi čez meje operativnega območja 9. korpusa v sovražnikovo zaledje. Varovala je NOV in ljudsko oblast pred vdori sovražnika, varovala je prebivalstvo in pridobitve NOB in ljudske revolucije. V njenem sestavu je do konca druge svetovne vojne delovalo 230 borcev in bork OZNe za oblast 9. korpusa. To so bili preudarni, hrabri, delovni in partiji vdani kadri, ki niso poznali ovir, ki jih s skupnimi močmi ne bi mogli premagati tudi za ceno življenja. Mnogih izmed njih danes ni več med nami. Borci OZNe so zbrali pravo majhno armado znanih in neznanih sodelavcev, ki so delovali v najtežjih okoliščinah in nadaljevali boj proti sovražniku tudi po drugi svetovni vojni. Komaj se je končala druga svetovna vojna, že smo morali sredi obnove in graditve nove mlade države in nove demokracije družbe spet braniti pridobitve NOB in revolucije. Varnostniki so morali znova na najbolj izpostavljene in nevarne položaje v boju proti silam mednarodne reakcije, politične emigracije in ostanom kvistlingov doma, proti pritiskom informbiroja 1948. leta na našo KPJ in na Ljudsko demokratično Jugoslavijo. Sovražnik je tedaj aktiviral svoje agente in prevzemal tuje, pošiljal je v Jugoslavijo ustaške, četniške, belo-plave bande, teroriste in druge zločince, ki so uprizarjali incidente, izzivanja, sabotaže, požige in skušali spodkopavati temelje novi družbeni ureditvi, vzbujati nemir in nezaupanje ljudi v novi družbeni sistem.

Nova ljudska oblast, delovni ljudje in občani so s pomočjo organov notranjih zadev, ljudske milice, JLA, teritorialne obrambe, SLO in družbene samozasčite obrambniki z vsem, kar je delovalo proti naši usmeritvi, proti NOB in pridobitvam NOB in socialistične revolucije, proti naši nevrščeni zunanji politiki in proti bratstvu in enotnosti ter enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Izkušnje delovanja VOS, narodne zaščite in OZNE iz obdobja NOB in socialistične revolucije so tudi danes izredno pomembne za utrjevanje varnostne in samozasčitne kulture vseh delovnih ljudi in občanov naše socialistične samoupravne in nevrščene skupnosti SFRJ.

Marjan Lenarčič

Pomembna zmaga primorskih partizanov

Največji uspeh primorskih partizanov v juniju 1943 je bila velika zmaga 22. junija pri Razorih, približno kilometer od križišča, kjer se cesta iz Idrije odcepi proti Vojskemu in Mrzli Rupi.

Po cesti Idrija-Vojško-Gorenja Trebuša so iz Idrije redno preskrbovali bataljon padalske divizije »Nembo«, ki je bil v Trebuši. Za to je od kurirjev karavle P6 zvedel politkomisar Gregorčičeve brigade Ivan Turšič-Iztok, ki je 22. junija zjutraj postavil zasedo preskrbovalnemu tovornjaku. Preizkušeni partizanski taktik Ivan Uršič-Iztok je zasedo postavil v kraju, ki sta ga mu bila predlagala Konrad Gnezda iz Krnic in Ivan Kokošar-Jan iz Čekovnika. Ta dva je namreč brigadni politkomisar poslal pred dvema dnevoma v izvidnico. V zasedi je bilo okrog 30 borcev Gregorčičeve brigade in nekaj kurirjev. Toda tega dne ni pripeljal pričakovani preskrbovalni tovornjak, temveč policijski avtomobil z 20 pripadniki 1. premičnega oddelka iz Idrije, izurjenimi za protipartizansko vojskovanje.

Po kratkem boju – po poročilu političnega komisarja Ivana Turšiča-Iztoka Primorski operativni coni je trajal samo štiri minute – so partizani ubili 10 karabinjerjev, tri financarje in dva agenta javne varnosti, medtem ko so štiri karabinjerje ranili, od teh dva hudo. Partizani niso imeli izgub. Zmagovalci so zaplenili tri brzostrelke, 16 pušk, 19 pištol, 30 ročnih bomb, 800 nabojev za puške, 300 nabojev za brzostrelke in precej vojaške opreme, nakar so se urno umaknili proti Čavnu.

Italijane je hud poraz iznenadil in so še istega dne organizirali čiščenje terena. Dan po partizanskem napadu, 23. junija 1943, je zjutraj prišel iz Trsta na Vojsko G. Guelli generalni inšpektor generalnega inšpektorata javne varnosti Julijske krajine, ki je bil že tedaj Primorcem in Istranom bolj znan kot »krvolok iz ulice Bellosguardo« v Trstu, kjer je bil njegov sedež. Na njegov ukaz so na Vojskem ustrelili štiri vaščane, dvajset so jih aretirali in požgali 30 hiš. Aretirane ženske je Guelli poslal v koncentracijsko taborišče Fraschete Di Alatri, moške pa v Cairo Montenotte.

Partizanska zmaga pri Razorih pri Vojskem je toliko pomembnejša ob upoštevanju dejstva, da so imeli Italijani po stanju 1. junija 1943 na območju Idrije 3048, Črna vrha nad Idrijo 2152 in Cerknega 1550 boroženih mož, ki so bili v na gosto posejanih postojankah! Razen tega je bil v Idriji štab generala Carla Danoionija, poveljnika graničarjev.

Zaradi hitrega širjenja narodnoosvobodilnega boja v Slovenskem primorju je rimsko notranje ministrstvo že junija 1942 ustanovilo v Trstu poseben generalni inšpektorat javne varnosti za Julijsko krajino, ki je bil neposredno podrejen ministrstvu. Vodil ga je že imenovani Guelli, ki je pri vseh, ki so mu prišli v roke, postal pojem krvoloka in sadista. Imel je nalogo, da ob popolni svobodi ukrepanja in gibanja preganja upornike, sokrivce in pomagače ter organizira obveščevalno službo. Generalni inšpektor Guelli je v letih 1942 in 1943 ustanovil 28 premičnih oddelkov, ki so jih vodili policijski ali karabinjerski oficirji in v katerih je bilo od 40 do 50 policistov, karabinjerjev in financarjev. Guelliju so dovolili izjemne zatiralne ukrepe, ki so pomenili nova streljanja, deportacije in koncentracijska taborišča ter maševanje nad svojci partizanov.

V zgodovini italijanske fašistične policije je bil to drugi primer takih izrednih pooblastil. Prvega so uveljavili pred drugo svetovno vojno na Siciliji za boj proti mafiji.

Zaradi vsega navedenega je partizanska zmaga pri Razorih pri Vojskem 22. junija 1943 močno odjeknila tako pri primorskih partizanih kot pri sovražniku.

V trajen spomin na fašistično divjanje 23. junija 1943 proslavljajo prebivalci Vojskarske planote 23. junija krajevni praznik.

Jože Oblak

V spominu partizanskih kurirjev



Ni bilo borca, ki ne bi slišal za prvega komandanta glavne poveljstva slovenskih partizanov Franca Leskoška-Luko. Se posebno pa so ga poznali partizanski kurirji, saj so ga velikokrat vodili in spremljali kot strogega in pravičnega komandanta. Kot komandant je Luka Leskošek usmerjal razvoj vstaje in prvih partizanskih enot, skrbel pa je tudi za razvoj partizanskega zaledja in kurirskih zvez. Po osvoboditvi, ko je bil predsednik borcevskih organizacij, se je vedno rad udeleževal borcevskih srečanj, posebno pa je bil vesel srečanj s pionirji ob vsakolet-

ni kurirčkovi pošti in takrat je vedno prišel tudi v stik z borci – kurirji. Vedno je govoril, da morajo biti borci stalno v stiku z mladino in prenašati izročilo NOB na mlajšo generacijo. Skoraj na vseh srečanjih partizanskih kurirjev je bil tudi Luka.

Ob izgubi enega največjih slovenskih revolucionarjev, narodnega heroja, nismo izgubili samo partizanskega komandanta, marveč tudi dobrega tovariša in iskrenega prijatelja, ki ga ne bomo nikdar pozabili.

Maks Burgar

NOVA GORICA

Obisk na karavli
na Sabotinu

Krajevna organizacija ZRVS Josip Tomazič-Pinko iz Nove Gorice je v okviru svojega programa pripravila tradicionalni pohod na Sabotinu. Udeležilo se ga je okoli 50 rezervnih starešin in njihovih družinskih članov. Na Sabotinu so se udeleženci pohoda zadržali v prisrčnem pogovoru z granicari, z njimi pa so se pomerili tudi v odbojki. Po dobrem kosilu, vojaškem pasulju, so se pohodniki napotili ob mejnih kamnih med Jugoslavijo in Italijo po vrhu Sabotina do napisu »Naš Tito«. Tu je o narodnem heroju Pinku spregovoril predsednik krajevnega organizacije ZRVS Josip Tomazič-Pinko Cedo Perunčič.

JANEZ ALIČ



Med obiskom na karavli na Sabotinu so rezervni starešine vojakom po tradiciji predali skromno darilo.

MARIBOR

Po poteh revolucije

Maja sta dva avtobusa z borci, pionirji in mladino odpeljala proti Urhu, kjer je med okupacijo sovrag mučil in ubijal naše ljudi.

Pot nas je vodila skozi Muljavo pri Stični do Žužemberka. Spomenik z izredno višino in popolnoma popisanimi stranmi z imeni padlih se mi je zdel kot v nebo vpioči krik vseh junakov, ki so dali svoja življenja zato, da mi sedaj živimo

Uspešna vaja

Na območju mariborske občine Tezno v krajevnih skupnostih Rače in Orehovala vas je bila 19. junija velika združena vaja štabov in enot civilne zaštite »Bratstvo-enotnost-solidarnost Maribor 83«. V njej so sodelovali štabi in enote CZ občin iz Podravja, Pomurja in nekaterih občin sosednje Hrvaške. V vajo so bili vključeni tudi deli TO, JLA in organov za notranje zadeve. Tako so preverili usposobljenost in pripravljenost delovnih ljudi in občanov za izvajanje samopomoči in vzajemne pomoči, organizacijo in delovanje ozdov, usposobljenost enot CZ pri izvajanju reševalnih akcij in sistem usklajevanja dela med komiteji za SLO in DS ter štabi za civilno zaščito.

Sovražna letala so napadla mariborsko letališče in pškodovala tamkajšnje objekte. Na območju Rač so skočili padalci - diverzantje in

uničili del naprav v kemični tovarni Pinus. Iz poškodovanih naprav je začel uhajati fosforni ester in zastrupil delovne in krajevne skupnosti Rače. Na letališču je takoj stekla hitra in učinkovita akcija. Ekipe CZ so nudile pomoč ranjenim in reševale ljudi iz letališkega stolpa, gasilci pa so pogasili požare z vodo in peno. Na letališču je delalo 24 ekip s 152 člani. V tovarni Pinus pa je 63 ekip s 400 člani in približno 500 dežurnih prikazalo evakuacijo in samopomoč ter izselitev prebivalstva iz ogroženih območij. Uredili so poljsko bolnišnico, dekontaminacijsko postajo, veterinarsko postajo in postajo za identifikacijo.

Poveljnik mestnega štaba CZ mesta Maribor Alfred Voh je ob koncu vaje poudaril, da je bila uspešna. Po njegovih besedah je bila ta vaja po ustanovitvi šestih mari-

V počastitev dneva CZ

V počastitev dneva Civilne zaštite (20. junij) je sekretariat za ljudsko obrambo občine Nova Gorica v sodelovanju z občinsko organizacijo RK Nova Gorica pripravil občinsko tekmovanje enot Civilne zaštite za prvo medicinsko pomoč. Nastopilo je 42 ekip iz krajevnih skupnosti, organizacij združenega dela, občinskega odreda RK in občinske čete za prvo medicinsko pomoč. V izenačenem tekmovanju, ko so vsi nastopajoči pokazali veliko znanja, je zmaga prva ekipa občinske čete za PMP pred Iskro in četrto ekipo občinske čete za PMP.

»Med drugim je namen tekmovanja vzpodbujati željo po čim boljšem znanju in obvladovanju veščin prve pomoči, seznanjanju ekip s tradicijami partizanske sanitete in razvijati pri članih ekip izurjenost za usklajeno delo ob najrazličnejših naravnih nesrečah,« je med drugim povedal vodja tekmovanja Zmago Krapež. »Namen pa smo prav gotovo dosegli.«

Janez Alič

v svobodi. Tu nam je nekaj besed o takratnem boju povedal Rudi Rogelj, ki nas je že v avtobusu neutrudno seznanjal z okolico.

Po dolini Krke in po partizanski magistrali je pot peljala proti Lokvam, kjer smo si v zatišju gozdov ogledali spomenik Stanetu Rozmanu, padlemu komandantu slovenskih enot. Z molkom smo počastili njegov spomin.

Nadaljevali smo vožnjo v smeri Črnomlja, kjer nam je na Griču ob spomeniku padlih spregovoril predvojni komunist in borec. Tudi tukaj smo položili venec in z molkom počastili spomin junakov.

Skozi Metliko smo prispeli v Suhor, kjer so nas pozdravili tamkajšnji borci in ob spomeniku spregovorili o bojih, nasilju in žrtvah. Vožnjo smo nadaljevali čez Gorjance in imeli kratek postanek na Otočcu. Nato smo se vračali proti Mariboru in kakor, da smo prepolni vtisov, je v avtobusu le tu in tam zadonela pesem, čeprav so mladi in borci pred tem složno prepevali partizanske pesmi.

Hvaležni smo predsedniku ZB KS Slavko Šlander tovarišu Petru Štefancu in tovarišu Rudiju Roglju za odlično organizacijo izleta ter SZDL naše KS, da so na to pot popeljali tudi našo mladino. Prepričani sem, da so v tisti besede, ki so jih slišali na tej poti revolucije, bile za njih živa zgodovina.

DANICA KOVAČIČ

LOVAS-LESKOVEC

Bratske vezi

Letošnje praznovanje krajevnega praznika sremske vasi Lovas v občini Vukovar, dne 12. aprila, ko se spominjajo osvoboditve vasi, je bilo posebej slovesno. Na slovesni skupščini krajevnih skupnosti, ki sta se je udeležili tudi delegaciji skupnosti borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade in krajevnih skupnosti Leskovec pri Krškem, je bil sprejet osnutek besedila listine o pobratenju med krajevno skupnostjo Lovas in Leskovec.

Krajevni skupnosti izražata s to listino željo o vzajemni vzpostavitvi prijateljskih in bratskih vezi, ki temeljijo na skupnem ohranjanju in razvijanju narodnoosvobodilnih izročil Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade. Ohranjanje in razvijanje teh izročil je bilo dogovorjeno 16. oktobra 1979 z Osnovno šolo heroine Milke Kerin in Krajevno konferenco SZDL ter svetom krajevnih skupnosti Leskovec, 12. aprila 1980 pa z Osnovno šolo Mladost ter krajevno skupnostjo in družbenopolitičnimi organizacijami v Lovasu. Krajevna skupnost Lovas ohranja in razvija ta izročila zato, ker počivajo na njihovem pokopališču v skupni partizanski grobnici tudi posmrtni ostanki 77 bork in borcev tega bataljona,

borskih občin in mesta kot posebne družbenopolitične skupnosti prva velika preizkušnja novih štabov CZ in drugih struktur s tega področja. Vaja je tudi potrdila našo resnično pripravljenost za delovanje tako v miru in vojni. Pokazala je, da je naša usposobljenost na precejšnji ravni in da imamo sodobna tehnična sredstva, ki so v dobrih rokah. To je še posebej pomembno zlasti za civilno zaščito, ki je ena od tistih struktur SLO in DS, ki se ne pripravlja samo na morebitne vojne razmere, ampak mora dokaj pogosto brez napovedi delati tudi v miru.

Alfred Voh je tudi poudaril, da je bila vaja pripravljena s skromnimi sredstvi, zato pa ni bil njen prispevek h krepitvi SLD in DS nič manjši. Zahvalil se je vsem sodelujočim za poštvalnost in učinkovito delovanje ter podelil posebne plakete in priznanja mestnega štaba CZ.

Marjan Kos

ki so padli v bojih proti okupatorju in njegovim pomagačem med vasema Opatovac in Lovas 17. januarja 1945, njihov krajevni praznik pa je posvečen osvoboditvi tega kraja dne 12. aprila 1945. letu. Krajevna skupnost Leskovec pa ohranja in razvija ta izročila zato, ker so bili v bataljonu pretežno izgnanci, ki jih je okupator 1941. leta pregnal v Srbijo. Podobno usodo izgnanstva so doživeli tudi prebivalci z območja Leskovca, ki so bili izgnani v Nemčijo, in je njihov krajevni praznik posvečen spomenu na 1. junij 1945, ko so se izgnanci vrnili na svoje domove.

Obe krajevni skupnosti, njune družbenopolitične in družbene organizacije, društva in druga združenja delovnih ljudi in občanov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij so se s to listino zavezale, da bodo sodelovale in izmenjavale svoje izkušnje, ki jih imajo pri uresničevanju in krepitvi samoupravljanja delovnih ljudi in občanov na vseh področjih, na katerih odločajo o svojih skupnih interesih, potrebah in nalogah, ter nenehno krepili bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Na slovesni skupščini je občinski odbor Zveze združenih borcev NOV SR Hrvatske Vukovar dodelil skupnosti borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade zahvalno listino za izredne rezultate pri razvijanju revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Po skupščini so krajani Lovasa z našima delegacijama odšli na pokopališče ter položili vence na grobnico padlih borcev.

Tega dne sta naši delegaciji položili vence tudi na grobnico padlih v vasi Komletinci, pri čemer je sodelovala večja skupina članov zveze borcev te vasi.

Dokončno je bila listina o pobratenju podpisana 29. maja na seji skupščine krajevnih skupnosti in krajevnih konferenc SZDL Leskovec.

MILAN PEROCI

ŠMARTNO PRI SLOVENJ
GRADCU

Uspelo srečanje

V Šmartnem pri Slovenj Gradcu so se tudi letos zbrali na 12. srečanju interniranci, izseljenci in vojni ujetniki iz Mislinjske doline. Kot vsako leto, je bilo tudi letošnje srečanje za vse enkratno doživetje in hkrati tudi priložnost obujanja spominov na tiste hude dneve NOB. Za vse udeležence srečanja so pripravili pester kulturni program učencev Osnovne šole Šmartno ter ženski pevski zbor pod vodstvom Janeza Kolariča. Vsem zbranim na srečanju pa je spregovoril Oto Sekavčnik.

F. JURAC



Na srečanju v Šmartnem

Obvestila

Borce 10. SNOUB Ljubljanske obveščamo, da bo proslava 40-letnice ustanovitve brigade v nedeljo, 18. septembra 1983, na Turjaku. Čas in kraj zbora bosta objavljena pozneje, prav tako tudi obvestilo o organiziranem prevozu. Na srečanju bodo vsem borcev podeljeni oštevilčeni spominski znaki brigade. Prosimo, da vsi borci brigade čimprej, najpozneje pa do 20. julija pošljejo podpisniku te podatke: priimek in ime, točen naslov bivališča, kdaj je bil v brigadi in v katerih njenih enotah ter obvestilo, ali se bo lahko udeležil omenjene proslave. Podatke pošljite na naslov: Odbor skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske, 61000 Ljubljana, Vrtača 11.

Zveza združenih borcev NOV občine Hrastrnik in druge družbenopolitične organizacije bodo v spomin prvemu sekretarju KP za revirje Vitku Pavliču odkrile spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši v Studencah nad Hrastrnikom.

Odkritje spominske plošče bo 3. julija 1983 ob 10. uri v Studencah nad Hrastrnikom. Vabimo vse občane Hrastrnika, da se udeležijo proslave.

V novoletni ofenzivi 1945. leta je v Novi Štiti pri kmetu Vrbovčniku taborila skupina borcev ekonomata in bolnišnice 4. operativne cone. Stražarja so opazili Nemci z nasprotnega hriba, koder so redno patrolirali. Dne 16. januarja 1945 je močna skupina dobro oboroženih Nemcev nenadoma napadla partizane. V boju je padlo 21 borcev, 14 je bilo ujetih, eden pa je ušel.

Združenje borcev NOV v Novi Štiti namerava na tej hiši odkriti spominsko ploščo, zato prosi borce in sorodnike padlih, da pošljejo svoje naslove našemu združenju. Obvestili jih bomo o datumu odkritja.

Stirideseto obletnico ustanovitve 7. SNOUB Franceta Prešerna bomo proslavili 26. 6. 1983 ob 11. uri v Zireh. Proslava bo organizirana skupaj s 15. zborom aktivistov in borcev NOB Gorenjske. Vse borce Prešernove brigade in vse druge vabimo, da se udeležijo proslave.

Odbor skupnosti borcev
7. SNOUB Franceta Prešerna

Vabila

Krajevna organizacija ZB NOV »Milan Majcen« Ljubljana Šiška, vabi k odkritju spominske plošče, ki bo 4. julija 1983 ob 10. uri - na dan borca, v spomin na izgnance z Gorenjske, ki so jih nacisti izselili v juliju 1941 v Srbijo.

Odkritje spominske plošče bo pred bivšim gorenjskim kolodvorom v Šiški, kjer so Ljubljanci množično protestirali proti nasilnemu izseljevanju Slovencev.

Odbor borcev jurišnega bataljona 31. divizije vabi borce, da se udeležijo zbora borcev in aktivistov Gorenjske. Zbor bo v nedeljo, 26. junija 1983, v Zireh.

V imenu odbora Zdravko Vidrih

V Poljskem dolu pri Moravčah je okupator 18. julija 1943 ustrelil 10 talcev. Streljanje je bilo povračilni ukrep za napad čete Zasavskega bataljona na nemški osebni avtomobil. Ubit je bil visok nemški funkcionar NSDAP.

Ob 40. obletnici tega gnusnega zločina vabijo KO ZB NOV Moravče in družbenopolitične organizacije kraja na spominsko slovesnost, ki bo 26. 6. 1983 ob 10. uri ob spomeniku ustreljenim talcem v Poljskem dolu pri Moravčah.

Vabimo svoje talce in vse druge, da se udeležijo te slovesnosti.

Krajevna organizacija
ZB NOV in DPO Moravče

Dne 25. junija 1983 ob 11. uri bo v okviru krajevnega praznika Vojsko srečanje tečajnikov 1., 2., 3. in 4. partijskega tečaja, ki so bili v 1943. letu na Vojskem. Na srečanje vabimo tudi pripadnike zaščitne čete, ostale tečajnike partijske šole, sorodnike padlih in umrlih tečajnikov ter druge udeležence NOB in ostale občane.

Tečajnike partijske šole prosimo, da na srečanje prinesejo ustrezno dokumentacijo o tem šolstvu, zaradi izdelave monografije, ki je v pripravi.

Prevoz na Vojsko bo organiziran ob 8. uri z avtobusne postaje v Idriji.

Odbor

Odbor aktiva borcev Jeseniško-bohinjskega odreda za Ljubljano vabi borce, da se udeležijo zbora aktivistov in borcev NOV Gorenjske 26. junija 1983 ob 11. uri »Na Jezerih« blizu Zirov.

Prevoz z avtobusi organizira občinska konferenca SZDL Škofja Loka, in to ob 8.30 od avtobusne postaje Škofja Loka v Ziri in nazaj. Udeleženci naj se peljejo z rednim avtobusom iz Ljubljane za Škofjo Loko, odhod ob 7.20, ali z rednim avtobusom iz Ljubljane prek Logatca za Ziri, odhod ob 17.15, ali z vlakom iz Ljubljane za Škofjo Loko ob 7.02.

Odbor aktiva Ljubljana.

Skupnost borcev 4. brigade VDV Primorske Skupnost borcev OZNA za oblast 9. korpusa NOV in POS
Občinski odbor ZB NOV Tolmin
Svet in DPO krajevnih skupnosti Gorenja Trebuša

VABIJO
v nedeljo, 3. julija 1983, ob 10. uri na odkritje spominskih obeležij

- osrednji primorski relejni postaji P-7 in njenim padlim kurirjem ter 2. relejnemu sektorju partizanskih kurirskih zvez Slovenije;
- ustanovnemu kraju in sedežu OZNA za oblast 9. korpusa NOV in POS.

Na prireditvi bodo sodelovali v kulturnem programu godba na pihala Milice iz Ljubljane, moški pevski zbor iz Dolenje Trebuše in recitatorji.

Za prevoz do prireditvenega prostora v Gorenji Trebuši z avtobusne postaje v Dolenji Trebuši je poskrbljeno, prav tako tudi za hrano in dobro kapljico.

Po slavnostnih govorih, odkritju spominskih obeležij in kulturnem programu bodo nekdanji partizanski kurirji in zaslužni domačini, ki so med vojno skrbeli zanje, prejeli spominske značke in priznanja.

Zatem bo partizansko srečanje s tovariško zabavo.

Vabljeni so partizanski borci kurirji in domačini, da v prijetnem okolju in prisrčnem ozračju skupaj z mladimi obudimo spomin na slavne dni velikega boja za svobodo in se hkrati spomnimo ob 40. obletnici za Primorsko tako pomembnih dogajanj v drugi polovici leta 1943.

Odbor bo organiziral prevoz z avtobusi iz Ljubljane. Svojo udeležbo prijavite na republiški odbor ZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11, telefon 216-568, tovarišici Majdi.

Pripravljalni odbor

KK ZBZ Grize vabi na razstavo Talci na Štajerskem, ki jo bodo odprli 2. 7. 1983 ob 17. uri v dvorani Društva upokojencev Grize. Dne 3. 7. 1983 vabimo na pohod ob spomenikih NOB. Zbor bo ob 8. uri pred Minervo v Zabukovcih, nato bo pohodna kolona krenila proti Pongracu, ustavila se bo pri spomeniku talcem v Pongracu, pohodne patrolje bodo obiskale kurirski bunker pod Gozdnikom in Igriši, kjer je pred 40. leti padel del Velikove čete in komandir čete Velicko. Sam pohod bo krenil proti Matkam, kjer se bodo poklonili žrtvam hajke 1944. leta pri Likovcih - spomenik in mimo Matk v Bezovnik, kjer bo srečanje borcev občine Zalec ob 4. juliju in srečanje kurirjev Štajerske. Srečanje se bo začelo ob 13. uri.

Se poprej bo ob 12. uri otvoritev stalne razstave o kurirskih poteh Slovenije na Osnovni šoli Nade Cilenšek Grize.

V ponedeljek 4. julija bodo taborniki izvedli akcijo »Ilegalec«, ob 10. uri bo v Letnem gledališču v Grižah srečanje internirancev Auschwitza.

Vabimo borce, aktiviste, ki so delovali na tem območju, kurirje, internirance.

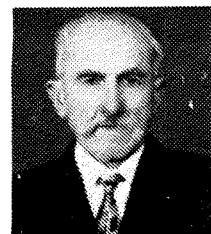
KK ZBZ Grize

**Mirko Kalan**

V 66. letu je umrl borec Gradnikove brigade in vojaški invalid Mirko Kalan iz Jesenic. Kot je bil aktiven in vdan NOG pred vstopom v NOV, tako se je po demobilizaciji vključil v aktivno delo v odborih družbenopolitičnih organizacij. Od njega smo se poslovili na Blejski Dobravi.

**Marta Colja**

Septembra lani smo se na pokopališču v Biljah poslovili od Marte Colja. Rodila se je na Gradišču pri Renčah 1924. leta. Leta 1941 se je vključila v delo NOG. Bila je aretirana in zaprta po raznih zaporih. Po kapitulaciji Italije se je vrnila in se takoj vključila v NOB. Bila je večkrat odlikovana.

**Simon Žavbi**

Marca smo se krajani Zg. Tuhinja poslovili od najstarejšega občana, 102 leti starega Simona Žavbi. Od začetka 1942. leta je organizirano delal za NOB, bil je aktivist, skrbel je za ranjence, zbiral hrano in skrbel za stalno zvezo s partizani.

**Franc Klučar**

Februarja smo se poslovili od 77-letnega Franca Klučarja iz Žerovnice na Notranjskem. Od vsega začetka vojne je bil na strani NOB. Interniran je bil na Rab. Prejel je odlikovanje.

Ivan Kinkel

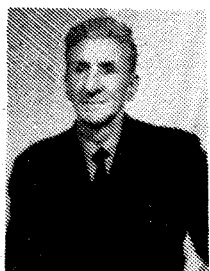
Na ljubljanskih Žalah smo se poslovili od Ivana Kinkla iz Podgorice. Zaradi širjenja naprednih idej je bil interniran v Gonars in Renici. Po kapitulaciji Italije je stopil med borce NOB.

**Josip Kostanjevic**

Februarja je umrl Josip Kostanjevic, rojen 1910. leta v Vipavi. Ze leta 1930 je bil v stiku z organizacijo TIGR. Njegova naloga je bila širjenje slovenskega tiska in 1932. leta je bil aretiran in zaprt v Trstu in Rimu, v letih 1933/34 je bil konfiniran v Kalabrijo. Leta 1942 je bil odpeljan v posebni bataljon v Arezzo in na Sicilijo, od koder so ga Amerikanci odpeljali v Alžir. Za aktivno delo je prejel orden dela.

**Anton Javor**

Na Bledu smo se poslovili od 71-letnega Antona Javorja, rojenega v Otočah. Takoj po okupaciji se je povezal s terenskimi aktivisti in januarja 1944. leta se je priključil brcem Jeseniško-bohinjskega odreda, kasneje Škofjeloškega odreda in vojski brigadi. Bil je odlikovan.

**Jakob Ogrinc**

Decembra lani je v Grahovem umrl Jakob Ogrinc. Rodil se je pred 89. leti. Bil je udeleženec prve svetovne vojne, med NOB je bil aktivist in terenec. Dva sinova je imel med partizani. Okupator jim je požgal domačijo, njega pa so odpeljali v Dachau.

Tomaž Mislej-Matjaž

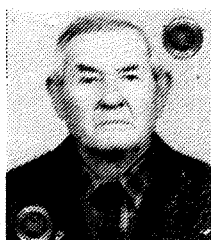
V Lipnici smo se aprila poslovili od Tomaža Misleja-Matjaža, rojenega 1926. leta na Gočah pri Ajdovščini. Se zelo mlad se je uprl fašistom, in zato je bil odpeljan na prisilno delo v Italijo. Po kapitulaciji Italije se je priključil Goriški brigadi, nato Gradnikovi in kasneje Kosovelovi. Deloval je na vipavskem vojnem področju in v 18. brigadi 30. divizije. Leta 1944 je bil sprejet v SKOJ in v partijo. Januarja 1945. leta je bil poslan v vojaško šolo v Beograd in s činom polkovnika vojnega letalstva je bil 1981. leta upokojen.

**Štefan Maršič**

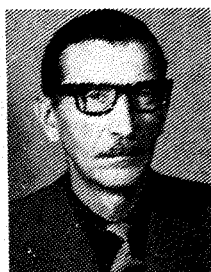
Marca lani smo se v Apačah poslovili od Štefana Maršiča iz Stogovca. Bil je aktiven borec 4. prekomorske brigade. Bil je aktiven družbenopolitični delavec. Za svoje delo v DPO je bil večkrat odlikovan, prejel je tudi srebrni znak OF in več priznanj.

**Pavel Eržen**

Na Blejski Dobravi smo se aprila poslovili od Pavla Eržena, rojenega pred 78. leti. Za zasluge med NOB je prejel medaljo za sluz za narod, za povojno delo pa zlato plaketo livarne železarne Jesenice.

**Sergej Korda**

Sergej Korda se je rodil v Trstu 1893. leta. Za NOB je začel aktivno in organizirano delati 1943. leta in julija 1944. leta je stopil v enote NOV. Bil je nosilec medalje za sluz za narod.

**Edvard Meze**

V Gornjem Logatcu smo se septembra lani poslovili od Edvarda Mezeta, rojenega 1913. leta v ZDA. Leta 1941 se je vključil v NOG in delal na logaškem področju do aretacije 1942. leta. Zaprt je bil v Padovi, Kastel-Franko in v Parmi. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se takoj priključil partizanom. Za zasluge v NOB in po njej je bil večkrat odlikovan.

Jože Dedek

Aprila je umrl Jože Dedek iz Koč pri Prestranku. Rodil se je 1911. leta. Od 1943. leta je bil ktivist na vasi, skrbel je za zbiranje hrane, oblek in drugega za partizansko vojsko. Za zasluge v NOB je prejel odlikovanje.

**Ivana Gostiša**

Februarja smo se poslovili od Ivane Gostiše s Kalca. Takoj po okupaciji Logatca je začela pomagati partizanom. Domači izdajalci so ji ubili sina.

**Jože Cundrič**

Na blejskem pokopališču smo se poslovili od aktivista in borca NOB Jožeta Cundriča-Stenka, rojenega na Rečici pri Bledu. Ze 1941. leta je začel aktivno delati za NOB. Bil je član Vosa, eden najboljših diverzantov, mnogih sabotaž, deloval je v trojki, ki je bila trn v peti gestapu na Jesenicah. Konec 1944. leta je ponoči rezal na telegrafskem drogu žico, kjer je bil ranjen. S kolegom se je odpeljal na Bled k zdravniku. Gestapo ga je aretiral in poslal v begunjske zapore, od koder so ga poslali v bolnišnico v Celovec. Po zdravljenju pa naprej v Mautausen. Za delo med NOB je prejel red dela za hrabrost in priznanje OF.

**Ivan Bogataj**

Na pokopališču na Kokrici smo se marca poslovili od Ivana Bogataja, rojenega 1910. leta v Črnem vrhu nad Škofjo Loko. Zaposlen je bil v tekstilni tovarni v Kranju. Udeležil se je tudi znane tekstilne stavke. Med NOB je organizirano delal na terenu in v tovarni. Bil je borec Kokrškega odreda, kasneje pa vodja orožarne pri 9. korpusu. Za delo med NOB in v povojnem času je prejel dve odlikovanji.

**Matija Letig**

Marca smo se na pokopališču v Plavjah poslovili od Matije Letiga, rojenega 1927. leta. Bil je borec Ljubljanske brigade in aktiven družbenopolitični delavec.

**Marija Klatzer**

Na Bledu je umrla Marija Klatzer-Mici, rojena pred 58. leti. Med NOB ji ni bila nobena naloga pretežka, saj je vsa leta delala kot skojevka in obveščevalka. Po osvoboditvi se je vključila v družbenopolitično delo.

**Marija Vehar**

Februarja smo se v Vipavskem križu poslovili od partizanske učiteljice Marije Vehar, rojene Marc. Rodila se je pred 56. leti v Malih Zabljah pri Vipavskem križu. Ze julija 1943. leta je bila povezana s partizani in je opravljala kurirsko delo in obveščevalno službo. Po kapitulaciji Italije je bila v vasi ustanovljena mladinska organizacija in bila je izvoljena za tajnico. Ko pa so se proti koncu 1943. leta začele odpirati partizanske šole, je bila določena za učiteljico na osnovni šoli v Vipavskem križu. Decembra 1943. leta je postala skojevka in 1944. leta je bila izvoljena za tajnico odbora OF. Naslednje leto je bila poslana na skojevski tečaj. Po tečaju je ponovno poučevala v Vipavskem križu in bila sprejeta v KP. Po vojni je učiteljela po raznih krajih Slovenije in nazadnje v Novi Gorici. Prejela je posebno priznanje partizanskih učiteljev Primorske in priznanje za uspešno vzgojo in izobraževanje na Goriskem. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod 2. stopnje.

**Jože Mihelič**

V Kropi smo se sredi marca poslovili od 68-letnega Jožeta Miheliča. Po osnovni šoli je v kovinarski drugi Plamen koval žeblice, dokler ni v juniju 1943. leta odšel med partizane Gorenjskega odreda. Partizanska pot ga je vodila skozi Cankarjevo brigado v partizanske bolnišnice v Kočevskem Rogu, kjer je kot borec, kurir in strežnik delal do osvoboditve. Nato se je vrnil v tovarno Plamen in kot strojni delavec ter večkratni udarnik dajal zgled borca.

PRAVNI SVETOVALEC

L. S. T. Ste borka NOV od 18. 11. 1944 dalje, to je od dneva, ko ste dopolnili 15 let starosti, čeprav ste aktivno in organizirano delali kot skojevka že pred 9. 9. 1943 in ste bili zato tudi internirani. Ali se vam bo pokojnina po novih pokojninskih predpisih odmerila tudi ob upoštevanju posebne dobe, dopolnjene pred 15. letom starosti?

Odgovor: Tudi v novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se bo začel uporabljati s 1. 7. 1983, je izrečno določeno, da se pokojninska doba, dopolnjena do 31. 12. 1972, računa tako, kot je bilo določeno v predpisih, ki so veljali do omenjenega dneva, torej po določbah prejšnjega temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju – kolikor z zakonom ni vpeljan način računanja pokojninske dobe, ugodnejši od določenega v predpisih, veljavnih do 31. 12. 1972. Po izrečni določbi 162. člena temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju pa se v pokojninsko dobo ne štejejo obdobja, ki se sicer štejejo v pokojninsko dobo, če so to obdobja, ki jih je zavarovanec dopolnil do 15. leta starosti, razen v primeru 2. odstavka 140. člena tega zakona. Po tej določbi pa se izjemoma šteje v pokojninsko dobo čas, prebit pred 15. letom starosti v POJ, NOV in JA. Ta določba še vedno velja in v novih pokojninskih predpisih ni predvideno ničesar drugega. Zato se tudi vam čas pred 15. letom starosti ne more šteti v posebno dobo.

P. G. V. Ali je treba imeti za zbiranje starega strelnega orožja dovoljenje?

Odgovor: Staro orožje (tudi strelno) se sme zbirati brez dovoljenja ter imeti v posesti in nositi brez orožnega lista. Vendar pa mora občan, ki zbira staro strelno orožje, tako orožje priglasiti najpozneje v 15 dneh po tem, ko ga je pridobil, pristojnemu organu (za notranje zadeve pristojni organ občine), ki mu za priglašeno orožje izda potrdilo.

B. E. B. Pred leti se je nasilno vselil v mojo hišo nekdo, ki ima možnost dobiti stanovanje pri svojem očetu. Poskusil sem doseči izselitev te osebe prek občine, a so mi odgovorili, da sem zamudil rok. Sedaj stanovanje potrebujem za svojo hčer in njeno družino. Kaj moram storiti, da bom dosegel izselitev sedanjega stanovalca?

Odgovor: Če se kdo nasilno vseli v stanovanje, ima stanodajalec dve možnosti. Lahko zahteva, naj izda stanovanjski organ odločbo o izpraznitvi stanovanja ali pa vložil pri rednem sodišču tožbo za izpraznitev stanovanja. Po preteku dveh let od nasilne vselitve pa odločbe o izpraznitvi stanovanja ni več mogoče izdati, prav tako ni več možno vložiti tožbe na izpraznitev stanovanja. Toda lastnik družinske stanovaljske hiše ima pravico, da vseli v svoje stanovanje polnoletnega otroka v primeru, če ponudi imetniku stanovaljske pravice drugo stanovanje v skladu z družbeno dogovorjenimi stanovanjskimi standardi. V vašem primeru zaradi zamude roka ne boste mogli več zahtevati izpraznitve stanovanja zaradi nasilne vselitve, lahko pa boste dosegli preselitev sedanjega najemnika, če mu boste ponudili v zamenjavo drugo ustrezno stanovanje. Če stanovalec ne bo privolil na preselitev, boste lahko svoje pravice uveljavljali s tožbo pri rednem sodišču.

D. H. Lj. Dosegel sem pogoje za starostno pokojnino. Ob odhodu v pokoj bi moral dobiti odpravnino v višini trikratnega povprečnega osebnega dohodka delavcev v gospodarstvu v preteklem letu, izplačali pa so mi nižjo odpravnino. Ali sem upravičen do razlike?

Odgovor: Izplačevanje odpravnine ni urejeno z zakonom, ampak to ureja organizacija združenega dela vsaka po svojih zmognostih. Običajno imajo določeno v svojih pravilnikih najvišjo možno vsoto, ki jo lahko izplačajo ob tej priložnosti, s tem da delavski svet konkretno višino določi v vsakokratnem načrtu. Odgovor na vaše vprašanje je zato odvisen od ureditve tega vprašanja v samoupravnih splošnih aktih vaše organizacije. V primeru spora, ki ga lahko začnete pri sodišču združenega dela, bo sodišče upoštevalo ureditev, predvideno s samoupravnimi splošnimi akti vaše organizacije.

RASTKO BRADAŠKJA:

Častno izpolnjena naloga

Sredi septembra 1942 sta pri obiskovanju terena prišla k Medvedu tudi član CK KPS Boris Kraigher-Janez in član centralne komisije VOS-OF Miro Perc-Maks. Z Medvedom sta se pogovarjala o organizaciji OF in o nalogah v zvezi z razvojem partizanskega boja v Zgornji Vipavski dolini. Prav onadva sta bila prva pobudnika za ustanovitev partizanske kurirske postaje nad Podrago, ki sta jo kmalu zatem potrdila še Bračič in Bebler. Za komandirja je bil postavljen prav Anton Semenič-Medved, kot kurirji pa so mu bili dodeljeni partizani-domačini iz bataljona Simona Gregorčiča. Teh kurirjev je bilo 7, skupaj s komandirjem Medvedom torej 8. To so bili Anton Semenič-Medved iz Podrage pri Vipavi, Pavel Andlovic-Sočan iz Lozic pri St. Vidu pri Vipavi (danes Podnanos), Franc Cucek-Bognar iz Volč pri St. Petru na Krasu (danes Pivka), Janko Leben-Zmago iz Ljubljane, Cvetan Špacapan-Cvetko iz Šempasa na Goriškem, Venceslav Velikonja-Kras iz Sv. Mihaela pri Šempasu, Anton Žnidaršič-Kmetek iz Loške doline in Jože Žvokelj-Kozak iz Lož pri Vipavi.

Miro Perc-Maks je med svojim bivanjem nad Podrago priredil Medvedu cel tečaj o ilegalnem delu in konspirativnosti kot osnovah varnega delovanja uporniškega gibanja v razmerah sovražne okupacije, medtem ko se je Boris Kraigher-Janez predvsem zanimal za razvoj tega gibanja in vzpodbujal njegovo širjenje. Toda ko so bile proti koncu leta 1942 s karavle 2 že dobro vzpostavljene kurirske partizanske zveze proti Goriški, proti Krasu in na Postojnsko ter proti Nanosu, so se kurirji večkrat le preveč zanašali na svojo srečo ter na splošno ljudsko podporo in pomoč, ki so jo bili deležni v svoji okolici. Tudi sovražnik ni miroval in je prek svojih agentov skušal priti na sled partizanskemu gibanju v svoji okolici, kjer je imel postojanke. Sovražnik je iz zbranih obvestil lahko sklepal, da se partizani že kar stalno zadržujejo predvsem v gozdu med Podrago in Razgurgami.

Treba je tudi vedeti, da te prve partizanske kurirske postaje niso bile postavljene samo zaradi prenašanja pošte. Po sili razmer in še posebno zato, ker so bile mnogokrat tudi za daljši čas na določenem terenu edine partizanske enote v okolici, pa tudi zato, ker so bile tako tesno povezane s političnimi organi na terenu, so delovale tudi v skladu s političnimi potrebami tega terena, mnogokrat celo v nasprotju z najosnovnejšimi načeli konspiracije. Izvajali so vojaške akcije proti sovražnikovi živi sili, napadali njegove patrulje in izdajalske posameznike, izvajali so regrutacijo novincev-prostovoljcev za partizansko vojsko. Ukvarjali so se z agitacijo in propagando, prirejali in povezavi z mladinsko organizacijo številne mitinge in propagandne nastope, na katerih so mnogokrat govorili partizanski in politični funkcionarji, ki so potovali po karavlah in se za krajši čas ustavljali pri kurirjih. Pomembno delo kurirjev je bilo tudi zbiranje raznih informacij o stanju na terenu in dejavnosti sovražnih postojank in njihovih posadk, o njihovi moči in delovanju in podobno. Vse te podatke so posredovali tako političnim organom v svojem okolju kot tudi najbližjim partizanskim enotam in njihovi obveščevalni službi.

V tesni povezavi s partizanskimi kurirji po karavlah, v našem primeru s kurirsko postajo 2 nad Podrago, so delovali tudi obveščevalno-kurirski centri po večjih naseljih v okolici – tako na primer v Podragi, v Štajku, Vrabčah in še kje, čeprav se povsod niso ohranili pisani spomini na pogumne, požrtvovalne in iznajdljive mladinke, ki so opravljale zahtevno kurirsko delo in bile znane kot »civilne« kurirke.

Prek karavle 2 so že proti koncu leta 1942 potovali številni politični in vojaški funkcionarji, manjši in večje skupine partizanov in celo ves Loški odred proti koncu oktobra, ki se je po prihodu na Primorsko preimenoval, kot je bilo že prej predvideno, v Soški odred. Njegov komandant Mirko Bračič-Miran Bradac je prišel že nekaj prej, da bi pripravil prihod in povezal vanj tudi bataljon Simona Gregorčiča, ki je že od 10. avgusta 1942 deloval na Primorskem. Bračič je nalogo za namestitev odreda in njegovo preskrbo poveril neposredno Antonu Semeniču-Medvedu, ta pa je za njegovo prehrano zadolžil okoliške vasi v Vipavski dolini in na Vrheh. Taborišče za borce odreda je okrog 25. oktobra 1942 Medved poiskal v Orehovi dragi nad Podrago. Bila je prav senčarija, ko so dekleta iz Podrage prinesla cele lonce in skledje hrane, košare kruha in tudi pletenke vina. Senčarija za borce v odred, ki so po daljšem času spet okusili »civilno« hrano in videli nekaj brhkih deklet, pa tudi senčarija za ta dekleta, ki so takrat prvič videle na kupu toliko krepljivih partizanskih borcev. Njihov prihod je močno dvignil moralo med prebivalstvom po vsej Primorski, saj se je kot blisk razneslo, da je zdaj partizanov že kot listja in trave. Ko se je odred čez nekaj dni v skladu s svojimi operativnimi nalogami po bataljonih in četah razdelil po vsej Primorski ter odšel na določena območja, je za njimi v Vipavski dolini in na Vrheh še dolgo ostal med ljudmi spomin na to prelepo srečanje.

Po svojih agentih so za prihod partizanov zvedeli tudi v Vipavi in v drugih sovražnikovih postojankah. Dokler je bil ves odred na kupu, niso niti poskušali s kakšno ofenzivno akcijo proti njemu, po njegovem odhodu pa so začeli snovati odločnejše nastope proti maloštevilnim partizanom, ki so še ostali na terenu, ter proti njihovim simpatizerjem in podpornikom. Fašisti so okrepili svojo obveščevalno mrežo in razpisali celo nagrade za obvestila o partizanih, kakor so po drugi strani grozili celo s smrtno kaznijo vsem, ki bi jih podpirali.

Končno je to njihovo delo le obrodilo tudi sad. Med svojimi agenti so imeli tudi izdajalca iz Podrage, ki jih je zvečer 17. decembra 1942 prišel obvestit v kasarno v Vipavo, kje nad Podrago zimujejo »domači« partizani. Naslednji dan, zgodaj zjutraj 18. decembra, so italijanski vojaki, fašisti, policisti in karabinjerji iz vseh smeri obkolili taborišče in zemljanko karavle 2.

Tik pred tem, bila je še tema, je prišel kurirje obvestiti o italijanski vojaški akciji aktivist OF iz Podrage Milan Vidrih, ki so ga potem prijeli Italijani, ko se je vračal domov, in ga z drugimi Podražani vred – skupaj so jih tisti dan pobrali 52 – poslali v italijanske taborišča.

V zemljanki je seveda bil alarm. Prvi se je odpravil na ogled kurir Venceslav Velikonja-Kras. Bila je sedma ura zjutraj in še mrak, zato sprva ni opazil še nič sumljivega. Že se je mislil vrniti v zemljanko, ko je že blizu zapazil najprej policijskega psa in kmalu zatem tudi vrsto kvesturinov, ki so medtem že obkolili taborišče v Orehovi dragi. Odskočil je in v cik-cak začel bežati stran od zemljanke, da bi tako omogočil še trem kurirjem v zemljanki poleg, saj na odpor ni bilo niti misliti. Italijani so začeli besno streljati za Krasom, vendar jo je ta srečno odnesel z nekaj praskami. Takoj ob tem je iz zemljanke skočil tudi kurir Janko Leben-Zmago in med Italijane zadegal defenzivno ročno granato »kragujevko«, ki je imela med fašisti strašen učinek. To je tudi Zmagu omogočilo, da se je nepoškodovan rešil za Krasom. Zdaj so Italijani zemljanko tudi sami zasuli z ročnimi granatami, iz nje pa sta obkoljena kurirja – komandir Anton Semenič-Medved in borec Cetan Špacapan-Cvetko, komaj petnajstletni fant – prav tako metala »kragujevke« proti smrtnemu obroču fašistov okoli zemljanke. Ko sta obkoljena kurirja zmetala vse granate in tudi nekajkrat ustrelila proti fašistom, sta še sama skočila iz zemljanke in se skušala prebiti skozi sovražnikove vrste. To pa se je posrečilo samo še komandirju Medvedu, čeprav je bil pri tem hudo ranjen v roko, medtem ko za mladega Cvetka ni bilo več rešitve – sovražnikove krogle so ga pokosile že na izhodu iz zemljanke.

Razjarjeni fašisti so se zaradi neuspeha, ki se je zaradi ogromne premoči pravzaprav spremenil v pravi poraz, saj so imeli pri akciji več mrtvih, zdaj spravili nad nedolžne prebivalce Podrage in tudi nekaterih naselij na Vrheh. V Podragi so pobrali vse moške, ki so jih dosegli. Samo v tej vasi so jih odpeljali 52, še toliko pa so jih pobrali po Vrheh in vse skupaj brez sodnih obravnjav ali razsodb poslali v taborišča in zapore v Italijo. V samo vas Podrago pa so Italijani postavili vojaško postojanko s 15 možmi stalne posadke, ki so nenehno patruljirali po vsej okolici. Podobno postojanko so postavili tudi na Štajku in nato še manjše v vaseh Razguri, Vrabče, Tabor, Veliko polje, Lozice, bila je tudi v Podnanosu – tako da so z njimi prepredili skoraj vso okolico Vipave tja do Krasa.

Komandir karavle 2 Medved se je po skoraj čudežni rešitvi iz Orehovega dola ranjen zatekel na zdravljenje k znani partizanski družini Kantetovih v Gornji Branici. Kurir Cvetko je padel, rešena kurirja Kras in Zmago sta začasno pristala na sosedni karavli, kjer se jima je pridružil še kurir Jože Žvokelj-Kozak. Ta je imel srečo, da je zvečer pred napadom na karavlo 2 odpeljal po zvezi čez Vipavo in v Trnovski gozd Mirka Bračiča-Bradaca in se tako izognil napadu na karavlo in s tem prav gotovo večji nesreči. Karavle potem nekaj časa na tem kraju ali v bližini spričo zelo močne vojaške aktivnosti fašističnega sovražnika niso obnovili, čeprav so kurirske zveze na tem območju še vedno delovale. Križna kurirska zveza s Krasa čez Vipavsko in Trnovski gozd in na Tolminko ter z Goriškega po Vipavski dolini in čez Vrhe na Postojnsko je kljub težavnim varnostnim razmeram delovala neprekinjeno. Vendar pa se je v tej povezavi prav na območju Podrage in Vrhov počasi začela kazati vrzel, ki jo je bilo treba zapolniti s ponovno vzpostavitvijo postaje P v relejni mreži primorskega sektorja partizanskih kurirskih zvez.

Se nadaljuje

Kaj delajo na MDA Suha krajina '83

Med vihtenjem krampov in pesmijo ob tabornem ognju

Brigadirsko poletje se je torej začelo. Pa ni mogoče takoj vzkliti HU-RA. Postavlja se vprašanje, kako so se akcije začele. Vodstvo kakor tudi sami brigadirji niso ravno najbolj zadovoljni. Pravijo, da so bile ocene med pripravami na akcije veliko bolj optimistične. V čem je pravzaprav problem? Veliko brigad je prišlo v prvo izmeno letošnjih MDA nepopolnih in tudi ocene pripravljenosti brigad niso najboljše. Med temi nepo-

deloviščih, pravi Ivan, »v novomeški in trebanjski občini. Na obeh gre za vodovod. Ta v novomeški občini je še dolg iz lanskega leta. Treba je namreč na odseku Visejec Plešivica dokončati 1500 metrov vodovoda. Za to so zadolžene tri brigade. V občini Trebnje na odseku Zagorica-Stehanja vas pa je trasa malo daljša, 3000 metrov, in delo se bo zavleklo še v naslednjo izmeno. Teren je precej zahteven, valovit, vleče se skozi gozdove in čez

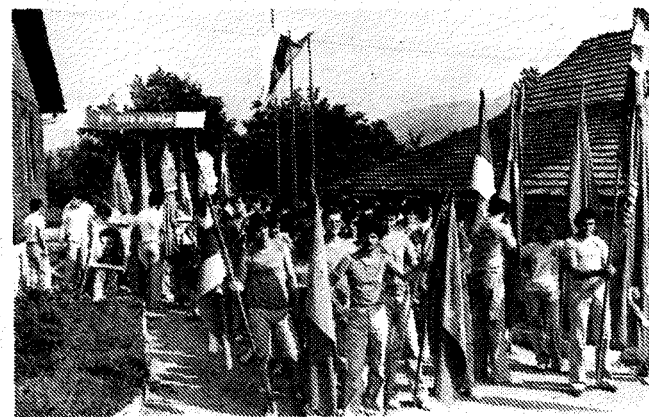
jo srečanje med brigadirji, med brigadirji in krajani ter s pripadniki JLA, pa srečanja z brigadirji drugih MDA. Če bo zanimanje, bodo organizirali tudi tečaj za športne sodnike.

»Imeli bomo tudi idejno-politično šolo,« pripoveduje dalje Mojca. »Pa ne tako dolgočasno. V naši šoli hočemo obravnavati aktualne teme, o katerih premišlja vsak mladinec; o zaposlovanju, nacionalnem vprašanju, o družbeno-ekonomskih težavah, v načrtu imamo tudi obisk delovnih organizacij in v njih pogovor s samoupravnimi organi. Brigadirji sami preštudirajo literaturo in predavajo. Kot višjo obliko izobraževanja pa imamo marksistični krožek, na katerega povabimo mentorje s FSPN.«

Kulturno delovanje ima dva dela: prvi predstavlja vse tisto, kar brigadirji pripravijo sami: brigadirske večere, tematske večere, taborne ognje; drugi del pa sestavlja gostovanja različnih skupin: KULT, teater Ane Moro, maroltovci, mladi kantavtorji iz Kranja in tudi za ples je poskrbljeno – igra vojaški ansambel. Organizirali pa bodo tudi predavanje o razvoju zabavne glasbe in pogovore na to temo.

Na akciji se zavedajo, kako zelo pomembno je obveščanje, tako v okviru brigad kakor brigadirskega naselja in ne nazadnje tudi navzven. V naselju poročajo po radiu, z letaki, v vsaki izmeni izdajo štiri biltene, stenski časopis je pa že tako stalna oblika obveščanja.

Zanimalo me je še, kako je



Z otvoritve MDA Suha krajina '83 v Žužemberku

polnimi brigadami je kar sedem slovenskih, to pa pomeni v številkah 121 brigadirjev oziroma 14 odstotkov brigadirjev manj, kakor je bilo načrtovanih. Podobne težave so bile že lani, pravijo, pa se kljub temu ni nič spremenilo. Zakaj? Treba je poiskati vzroke. Treba jih je poiskati zdaj, v tem trenutku in ne odlašati na analizo ob koncu sezone MDA, ki ne more ničesar spremeniti, do prihodnjega leta pa je nevarnost, da se na to pozabi. Da bi krivili samo občinske konference zaradi premajhne angažiranosti – s tem gotovo ne bi našli pravega odgovora. Nekaj vzrokov so mladi že navedli: delovne organizacije v času letnih dopustov ne puščajo rade mladih delavcev na MDA, študentje pa imajo bodisi izpite ali pa si poiščejo delo, pri katerem jim pade tudi kaj v žep. Tudi o osnovi akcij in brigadirskega življenja sploh, ki postaja že okostenel in s tem za mlade množice nezanimiv, bi veljalo premisliti.

Ob odprtju akcije Suha krajina '83 sem se v Žužemberku pogovarjala z nekaterimi iz vodstva akcije o tem, kako so pripravljena delovišča in seveda brigadirji, kaj in kje bodo delali in kako bodo živeli v brigadirskem naselju. Povedali so, da skušajo graditi na dosedanjih izkušnjah. Akcija poteka v Žužemberku od 1974. leta. Letos bo v treh izmenah delalo 16 brigad. V prvi izmeni je 5 brigad s 171 brigadirji, in sicer so to MDB Cveta Dobič iz Titovega Užica, MDB Jože Celar-Tugo iz Kranja, MDB Simon Gregorčič iz Nove Gorice, pobratena brigada Bratstvo iz jedinstvo, sestavljena iz beograjskih in šibeniških brigadirjev ter MDB Jusuf Redžepagić iz Črne gore. Sodeluje pa še MDB JLA Matija Gubec iz Novega mesta.

Ivan Škedlj je namestnik komandanta za delovišče. Za seboj ima že veliko akcij: Djerdap, Bohinj '81, lani je bil namestnik komandanta v Slovenskih gorah, letos pa je funkcijo prevzel kar v domačem okolju. »V prvi izmeni delajo brigadirji na dveh

pašnike. Težko je dostopen. Do delovišča v novomeški občini morajo brigadirji potem, ko jih približno dvajset kilometrov iz Žužemberka pripelje avtobus, peš čiti še dva do tri kilometre.«

V prvi izmeni predvidevajo tri udarniške akcije skupaj s krajani: na Dvoru, na Jami, v Trebnju in v brigadirskem naselju, ki ga je še treba dokončno urediti. Prav



Na akciji Suha krajina sodeluje tudi MDB JLA Matije Gubca iz Novega mesta

takšno sodelovanje s krajani pokaže, koliko so le-ti zainteresirani za brigadirsko delo. Iz izkušenj pravijo, da so domačini zelo odprti ljudje, da radi pristopijo k brigadirjem, predvsem težko čakajo na brigado Rdečega križa. Ta bo letos nastopila v drugi izmeni. O njej je Mojca Galeša, namestnica komandanta za družbene aktivnosti, povedala, da ima v načrtu svoja dela socialno varstvo, organizirali bodo vrtce v okoliških vaseh in skrbeli za medicinsko pomoč. V brigadi RK bo približno 40 brigadirjev. »Sicer pa,« pravi Mojca, »se brigadirji iz brigade RK ravno tako kot vsi drugi vključujejo v interesne dejavnosti v okviru akcije.« Katere dejavnosti so to? Kar veliko jih je, z različnih področij, kulture, športa, obveščanja, idejnopolične dejavnosti ter tehnične kulture. Trinajst tečajev bodo organizirali, med drugimi jamarski, plesni, poseben za ljubitelje aerobike (pravijo, da so moderni), pa plavalni, tečaj slovenskega jezika itd. V športnem okviru načrtuje-

z naseljem, zato sem poiskala namestnika komandanta za naselje Zorana Tavčija. »Brigadirji so vsaj s prvimi vtisi zadovoljni,« meni Zoran. »Sicer pa je naselje res kar zadovoljivo urejeno. Restora za interesne dejavnosti imamo dovolj. Kuhinja je v šoli. Nikoli pa ni tako, da ne bi bilo lahko še bolje. Dali si bomo opravka okoli strelstva, kanalizacije, zasadili bomo sadike... še, še je delo.«

Kako pa bo naprej, po prvi izmeni? Čaka Kočevje, ki je potrebno poštene agromelioracije. Brigadirji bodo sekali les in pobirali kamenje. Agromelioracija je prav tako določena še za Novo mesto. Tej se bo pridružil še pogozdovanje. V občini Grosuplje pa čaka brigadirje urejanje ceste.

Tisto o bratstvu in enotnosti, o tovarštvu in o nežnih vezeh nismo nič pisali in tudi ne spraševali. Vemo, da se bodo tkale tako med vihtenjem krampov kakor med pesmijo ob tabornem ognju, kakor pač vsako leto.

Živa Drole

Mladinska stran tudi med počitnicami

Da, mladinska stran v našem in vašem TV-15 tudi med počitnicami ne bo manjkala, saj nanjo prav tako kakor vi mladi vsak teden čakajo tudi borci. Morda bo malo bolj počitniška in prav je tako. Pač kakor vsako poletje.

Spet so se nam oglasili iz osnovne šole Ormož-Hardek. Moram povedati, da imamo pri nas take spremne dopise zelo radi, saj nam omogočajo vpogled v to, kaj nameravate, in vez je nekako bolj živa in pristna. Takole pišejo: »Intenzivnost dela našega krožka za negovanje in ohranjanje tradicij NOB na naši šoli bo počasi začela popuščati, ker se bliža konec šolskega leta. Na proslavi in razstavi ob dnevu šole 8. junija smo pregledali uspehe in podali zaključno poročilo o našem delu. V počitniških dneh se bomo udeležili občinske proslave dneva borca 4. julija, ki bo letos v KS Ivanjkovci pred spomenikom ustreljenim talcem.

Ob koncu našega pisemca bi vas radi prosili za objavo sestavka o obrambnem dnevu, za kar se vam že vnaprej lepo zahvaljujemo. Če bo še kaj primernega za objavo, se

bomo oglasili. Do takrat vas prisrčno pozdravljamo in želimo vse lepo in dobro!«

Hvala za pisemce, dragi krožkarji in mentorica iz osnovne šole Ormož-Hardek. Hvala za pozdrave in hvala za sestavek o vašem obrambnem dnevu. Je že v tisku. Upamo in želimo, da bo tudi med počitnicami prispel kakšen vaš glas do nas. Isto velja za vse druge naše zveste dopisnike. Zdaj, ko boste za seboj zaprli šolska vrata, tudi mentor krožka ne bo več bedel nad vami, razen tam, kot na primer v Stranicah, kjer se dopisniki s svojo mentorico dogovorijo za poletna srečanja in za novinarske obiske po okolici. Kakorkoli že, svinčnik in kos papirja vam še vedno ostaneta in če se nam boste oglasili iz krajev, kjer boste na počitnicah, bomo prav veseli. Povsod se najde kaj, pri čemer se je vredno ustaviti in o tem zapisati. Novinarjem je pač to v krvi, da ne morejo mimo dogajanj.

Predvsem pa vam želim kar najlepše počitnice in obilo poletne novinarske paše.

Živa

Obrambni dan na šoli Hordek

Četrtega junija 1983 smo imeli na naši šoli obrambni dan.

Pri učnih urah smo se že prej seznanili s primernimi poglavji iz civilne zaštite, požarne varnosti in prve pomoči.

Za praktično izvedbo obrambnega dne pa smo povabili v goste pripadnike štaba TO občine Ormož.

V uvodnem delu smo se najprej postavili v zbor, prisluhnili govoru naše mentorice in programu, nato so nam rezervni starešine razkazovali pehotno orožje, kar je bilo izredno zanimivo. Ob koncu so še pokazali, kako se strelja.

Ko smo pomalicali in se

odžejali, smo krenili na pohod v gozd. Tam smo pripravili miting z deklamacijami in petjem partizanskih pesmi in tako obujali spomine na dneve, ko so partizani med vojno prirejali mitinge in si za trenutek oddahnili od bojev in napornih pohodov.

Prehitro je minil čas, namenjen našemu uspelemu obrambnemu dnevu. Od gostov smo se poslovili z rdečim nageljnomo in značko – podobo partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha.

Krožek za negovanje in ohranjanje tradicij NOB na osn. šoli Ormož-Hardek

Franc Šetinc v Brežicah

Pred dnevi smo učenci brežiške osnovne šole prejeli Kajuhove bralne značke in priznanja za prizadevno branje mladinskih knjig. Žal, nas ni bilo veliko, če upoštevamo, da ima naša šola približno tisoč učencev. Samo 11 osmošolcev je prejelo zvraven zlatega priznanja tudi knjižno nagrado, ker so osvojili v osmih letih vsa možna priznanja in značke. Na dan podelitve je bilo v domu JLA še posebno slove-

sno, saj nam je podelil značke Franc Šetinc, ki je zanimivo in sproščeno pripovedoval o »ukradenih otrocih« in svojih mladih letih. Z vso resnostjo in zavzetostjo je odgovarjal na naša vprašanja. Res je velika škoda, da se več učencev ne odloča za tekmovanje v branju mladinskih knjig.

SAMO PETELINC, 7. c
OŠ bratov Ribarjev, Brežice

Kaj je svoboda

Svoboda je nekaj velikega. Zanj je bila prelita dragocena kri. Mnogo držav se še bojuje za svobodo. Zame je svoboda to, da se lahko igram, tekam in kar je najbolj pomembno, da lahko hodim v slovenske šole in govorim materin jezik.

Ce bi slovanskim narodom hotela tuje države iztrgati svobodo, bi jo z vsemi silami branili.

JERNEJ BOBEK, 4. razred
Osnovne šole Prežihovega Voranca
Ravne na Koroškem



Če smo hoteli na obrambnem dnevu doseči čim boljše rezultate, smo se morali na tekmovanje temeljito pripraviti; in pripravljali smo se. Zavedali smo se, da je obrambni dan zato, da bi se vsi učenci naučili, kako je treba braniti domovino pred sovražnikom. Naša skupina je dosegla tretje mesto. Seveda bi bili še bolj veseli, če bi nam uspelo osvojiti prvo mesto.

STANKA VRTAČNIK, 7. b.
OŠ Vodice nad Ljubljano

Meni pomeni svoboda veliko. Zanj so mnogi padli, veliko jih je bilo ranjenih. Po vojni so bila mesta, vasi porušena in požgana. Obnovili smo jih in zgradili še več. Pa niso še vsi svobodni.

Nam je lepo. Vsem ljudem želim svobodo!

BOŠTJAN MAGER

4. razred
Osnovne šole Prežihovega Voranca
Ravne na Koroškem

Ob smrti tovariša Leskoška

Po zvočniku šolskega radia je do nas prišla vest, da je umrl tovariš Franc Leskošek-Luka. Zvečer sem spremljala program na televiziji. Veliko so povedali o njem. Tovariš Leskošek je bil narodni heroj. Meni pa največ pomeni, da je prav on pred dvema letoma položil temeljni kamen za pionirski dom, ki bo stal tik ob naši šoli. Žal mi je, ker tovariša Luke ne bo na otvoritvi tega doma.

NATAŠA NOVINA,
COŠ Baza 20
Dolenjske Toplice

Poznate cilj taborniške organizacije?

Svoje člane želi pripraviti na samostojno življenje v skladu z načeli, ki veljajo za našo socialistično samoupravno družbo. Tudi naš odred SABOTIN Solkan se trudi, da bi bil v pomoč šoli in domu pri vzgoji nas mladih.

Odred je bil ustanovljen leta 1981 in je v začetku štel približno 50 članov, danes pa nas je že več kot 150. Delamo v enajstih vodih z MC-eji in TT-eji. Poleg nas najmlajših je v odredu tudi 15 klubovcev, ki nam pomagajo in nas spodbujajo. Vsak ima svojega vodnika, ki skrbi, da osvajamo veščine, preizkušnje in znanje za mnogoboje. Od prizadevnosti vodnikov je v veliki meri odvisen uspeh posameznega voda. Vodniki so učenci višjih razredov, ki so uspešno opravili vodniške tečaje. Taborniki in tabornice obiskujejo med poletnimi počitnicami gozdno šolo v Bohinju, kjer se posebej učijo topografijo in orientacijo, lokostrelstvo, življenje v naravi. Vodnike vodijo načelnik in mentorji

odredov. Vlogo predsednika ima pri tabornikih starešina. V odredu delajo še tajnik, propagandist, vodja kulturnega programa in vodja MC-ejev. Pohvalimo se lahko, da ima naš odred tudi svojega zdravnika in medicinsko sestro. Vsi vodniki skupaj z načelnikom in mentorji načrtujemo delo, ki ga vsako leto potrdimo vsi člani na letnih konferencah.

Kot lanskega je tudi letošnji program obširen in zanimiv. Veliko MC-ejev je že osvojilo prvo in drugo preizkušnjo ter veliko veččin. Po odre-

dnem mnogoboju nas bodo najboljše ekipe zastopale na občinskem mnogoboju. To so tekmovanja v orientaciji, signalizaciji, postavljanju šotorov, premagovanju ovir in v lokostrelstvu. Letos smo se udeležili pohodov po smučih 9. korpusa, množično smo odšli na pohod prijateljstva, udeležili smo se Pohoda ob žici okupirane Ljubljane in spominskega pohoda v Števerjanu. Ob spominskih dnevih smo tudi taborniki imeli prireditve. Za nas najpomembnejši pa je bil 22. april – dan tabornikov, ko

smo razvili prapor. Za nami je tudi že akcija TABORNIKI, ZBOR – PO TITOVU POLITI. Tedaj smo imeli vsi taborniki v naši občini propagandni tabor in kulturno prireditev ob tabornem ognju v Novi Gorici. Že sedaj se veselimo taborjenja ob morju in Kolpi, kjer bomo praktično uporabili znanje, ki smo ga pridno pridobivali vse leto. Nekaj naših predstavnikov bo odšlo na 7. zlet tabornikov Jugoslavije, ki bo na Tjentištu na Sutjeski.

Naš odred je tudi letos prejel priznanje ZTS za uspešno delo. Taborniki OŠ Solkan



Obisk pesnice Vide Brestove in tovariša Marka Kocjana

Za uvod smo jima pripravili prisrčen kulturni program, nato pa smo imeli z njima prijeten pogovor.

Kdaj ste napisali prvo pesmico, tovarišica Brestova?

Prvo pesmico sem napisala že, ko sem se naučila pisati. Imela sem zelo strogega učitelja in nekega dne smo imeli nalogo opisati svoj rodni kraj. Jaz sem napisala pesmico z naslovom »Moj rodni kraj«. Učitelj je prepričan, da sem pesmico prepisala, zato sem takrat dobila prvi CVEK.

Kdaj ste napisali prvo partizansko pesem in zakaj ste največ pesmi napisali med vojno?

Prvo partizansko pesem sem napisala ob napadu na Jugoslavijo z naslovom »Naš pozdrav«. Napisala sem jo na puškino kopito. Med vojno so pesmi potrebovali za mitinge, potrebovali so jih pionirji, zato sem bila primorana pesniti.

Ali imajo vaše pesmi resnično vsebino?

Vse so resnične.

Kakšno nalogo ste opravljali med NOB?

Komandant odreda pionirjev – kurirjev tov. Marko Kocjan, dr. Lunarček in jaz smo se zmenili, da bom jaz mentorica kurirjev; eden je pač moral biti.

Skrbeli smo za varnost okolice, kjer so prirejali mitinge, pisali parole, obvestila, zbiralali smo blago, hrano, zdravila... Bili smo pa tudi dobri obveščevalci, oskrbovali smo ranjence in raznašali pošto.

Katera vaša pesem se vam zdi najboljša?

Po mojem mnenju je moja najboljša pesem »Boj v Jelenovem žlebu.«

Kakšen je vaš najljubši konjiček?

Branje in pisanje.

Tudi letos bo izšla moja knjiga za vas pionirje z naslovom »Majhen človek na veliki poti«. Knjiga prikazuje delo pionirjev med NOB v Sloveniji.

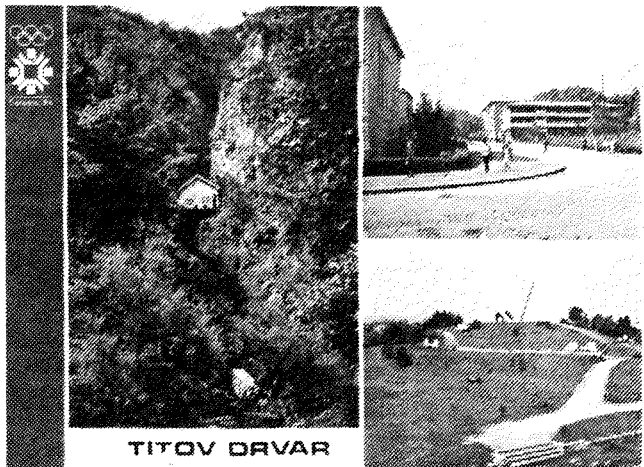
Kaj menite o današnji mladini?

Današnja mladina je prav taka, kot je bila v preteklosti, le bolj se vam godi, kot se je nam in našim staršem.

Kateri del mesta Ljubljane vam je najbolj pri srcu?

Ker sem dolga leta po vojni stanovala v Mostah, so mi Moste najdražje. Sedaj pa stanujem na Prulah. Tudi tu je lepo, a lepše dežele, kot je moja rodna Dolenjska, ni nikjer.

Zapisali učenci 4. a
OŠ Danile Kumar
Ljubljana Bežigrad



Osmošolci iz Polhovega Gradca so se nas spomnili v Titovem Drvarju in nam od tam poslali kartico s prijaznim besedilom: »Posiljamo vam prav lepe pozdrave z ekskurzije Po poteh AVNOJ in prek vas prisrčne pozdrave vsem borcem in iz Bosanskega Petrovca vsem nekdanjim članicam AFZ«. Prav lepa hvala, mladinci iz 8. a in b razreda, v imenu uredništva TV-15 in vseh tistih, ki ste jim še namenili pozdrave.

Ob dnevu mladosti

Danes je posebno pomembno, da se nadalje krepi politična vloga mlade generacije v sistemu samoupravljanja, v katerem ljudje sami neposredno odločajo o vseh zadevah. Naš delavski razred je v praksi pokazal, da je pripravljen resno in odgovorno prevzeti breme odločanja, pokazal je visoko zavest o skupnih interesih vseh proizvajalcev Jugoslavije in tudi odločenost, da krepi jugoslovansko socialistično skupnost.

Naša mlada generacija se zanima za vse probleme naše družbe, tudi za največje, ne le za svoje neposredne mladinske potrebe. To veliko energijo mlade generacije, ki je vse bolj sposobna dajati pomemben prispevek k vsaki družbeni akciji, še premalo izkoriščamo.

Mladi upravičeno zahtevajo, da so vključeni v vse zadeve, da bo slišati njihova mnenja in predloge in da pri izpolnjevanju nalog prevzemajo svoj delež odgovornosti za razvoj naše samoupravljalne socialistične skupnosti.

Delavski razred Jugoslavije je eden. Delavci v tovarnah ne vidijo raznih republiških in drugih mej. Te so zasidrane le v glavah nekaterih.

Tudi mladina Jugoslavije je ena – delavska mladina, ki ji je največ do tega, da se opusti vse, kar je zaostalo.

Skupaj z mladimi smo letos ob dnevu mladosti sklenili:

- da ne bomo nikomur dovolili rušiti temeljev naše revolucije,
- varovali bomo revolucijo, da bo vedno mlada
- kakor revolucionarji pred vojno, med vojno in po vojni bomo tudi mi znali premagati težave in izpolniti naloge, ki bodo postavljene pred nas.

Adolf Ankon

Odkrit še en spominski pomnik na Rogu

Spominu prve partizanske zobne ekipe

Mir partizanske bolnišnice v Jelendolu na partizanskem Rogu je v soboto, 18. junija dopoldne, zmotila množica obiskovalcev. Sem, kjer je sredi junija 1942 začela delati prva mobilna zobna ambulanta v saniteti NOV in PO Slovenije, so prišli številni partizanski zobozdravstveni delavci, študentje stomatologije in člani slovenskega zdravniškega društva, med katerimi je bilo največ članov njegove ortodontske sekcije, ki je prejšnji dan imela v Novem mestu 4. zbor svojih delovnih skupin.

Po 41. letih, odkar je bila v svobodnih roških gozdovih ustanovljena prva partizanska zobna ekipa, je konec leta 1981 ustanovljena skupnost zobozdravstvenih delavcev NOV in POS zdaj kot svojo prvo večjo manifestacijo pripravila odkritje spominske plošče v Jelendolu. Slavlje je začel docent dr. Ivo Pavšič, za njim pa se je spomnil začetka delovanja prve zobne ambulante v partizanski saniteti dr. Peter Zlatnar, tajnik skupnosti zobozdravstvenih delavcev NOV in POS. S toplimi, prisrčnimi besedami se je spomnil zlasti

dentista Avgusta Zupeta-Jeriča, predvojnega komuniste, ki je ustanovil in do konca vojne vodil zobno ekipo na Rogu, sam postal »potujoča zobna ambulanta« z izvirno sestavljenim instrumentarijem, prenašal znanje kolegom, ki so prihajali v partizane ali pa začeli delati na osvobojenem ozemlju. Po vojni se je tovariš Zupet ves prepustil združitvi zobozdravstvenih delavcev Slovenije v enotni organizaciji in razvijanju strokovnega šolstva. Spominsko ploščo, ki jo je izdelal kapetan dr. Janez Klobučar, sta nato odkri-

la Vinko Horvat, višji dentister šef zobnih ekip v divizijah 7. korpusa, in dr. Marjan Vajevac, borec Rašiške čete. Za medobčinski svet SZDL za Dolenjsko je ploščo prevzel v varstvo Marjan Pureber, v imenu študentov pa je govoril še absolvent stomatologije Dane Novak.

Uro pozneje se je pred Lukovim domom pod Bazo 20 zbrala množica zobozdravstvenih delavcev in njihovih gostov. Slavnostno zborovanje je začel dr. Peter Zlatnar, za njim pa je magister dr. Velimir Vulikić, predsednik skupnosti zobozdravstvenih delavcev NOV in POS, opisal celotno nastajanje in delovanje partizanskega zobozdravstva. Franca Leskoška-Luke, prvega komandanta slovenskih partizanov, so se zbrani spomnili z minuto molka in s hvaležno počasti-

tviyo njegovega dela, kar je bilo sredi roških host še posebej ganljivo. Zaslužnim partizanskim zobozdravstvenim delavcem, aktivistom OF in brcem v zobnih ekipah so nato podelili spominska priznanja. Za mnoge padle in umrle so jih prevzeli sinovi in hčere, mnogi med njimi zdaj tudi še sami zobozdravstveni delavci.

Sodelovanje Novolesove godbe na pihala iz Straže in učencev osnovne šole iz Vavte vasi je poživilo prisrčno spominsko slavlje, ki ga je

prijetna družabnost razgledala do poznih popoldanskih ur.

V Jelendol se je povrnil mir, Bronasta temna plošča na še temnejšem lesu bolniške barake pa bo govorila obiskovalcem Roga, da jo je nam in zanamcem odkrila skupnost zobozdravstvenih delavcev NOV in PO Slovenije v spomin na 15. junij 1942, ko je tu steklo delo prve partizanske zobne ekipe.

Tone Gošnik

»Dan interniranca« v Novi Gorici

Na slovesnem in delovnem srečanju v Osnovni šoli 9. korpusa NOVJ v Novi Gorici je bil peti po vrsti »dan interniranca«. Zbrali so se bivši politični zaporniki, interniranci, izgnanci in vojni ujetniki iz vseh krajev novogoriške občine. Zbranim je spregovoril predsednik občinske konference ZSMS Nova Gorica Boris Frank. Med drugim je dejal, da bodo mladi vedno varovali pridobitve NOB in ne bodo nikoli dovolili, da bi kdo teptal s krvjo izbojevano svobodo.

V kulturnem programu so nastopili mladi člani prosvetnega društva Svoboda iz Renč in učenci Osnovne šole 9. korpusa NOVJ. Recitali so pesem Štefke Komelove, med drugim je bila tudi v koncentracijskem taborišču Auschwitz, ki jo je

posvetila vsem, ki so trpeli v uničevalnih taboriščih. Pionirski ored Osnovne šole 9. korpusa NOVJ je prevzel v varstvo tudi spominsko ploščo na nekdanjem zaporu na Kostanjevici.

Kot je povedala Marija Kenda-Majda, predsednica komisije za biveše politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike pri občinskem odboru ZZE NOV Nova Gorica, so z letošnjim »dnevom interniranca« počastili tudi jubileje iz NOB, med drugim 40. obletnico drugega zasedanja Avnoj in 40-letnico ustanovitve 9. korpusa NOVJ. Ob 40. obletnici osvoboditve iz italijanskih zaporov, internacij in konfinacij pa so se oddolžili tudi vsem, ki so trpeli in umirali za svobodo in socialne krivice.

Janez Alič

Novi neofašistični izpadi za mejo v Italiji

Ni miru na Bazovici

Bazovica, simbol junaštva in upora preganjanih in v zgodovini tolikokrat sramoteni Slovencev v Italiji, je postala priljubljena točka skrajno desničarskih in neofašističnih izgrediv. Tako naše poročanje o dogodkih v tem kraju prehaja od tistega, ko se ob različnih obletnicah pred spomenikom žrtv fašističnega nasilja poklonijo ne le Slovenci, ampak tudi drugi napredni Italijani, do tistega, ko ta pomnik skrivnostni storilci popackajo čez noč, in ko moramo vedno znova ugotavljati, da so ostali neznani.

Tokratno odkrito nastopstvo, ki je v svoj umazano misleči in fašistično »junaški« podvig vključilo tudi blatenje in zasmeh našega pokojnega predsednika je »napredek v junačenju«. Vseskozi pa se poročevalec in predvsem naši slovenski zamejci ne morejo znebiti neprijetnega občutka, da se vse nove grdobije neofašistov ne bi mogle dogajati, če ne bi imeli le-ti nekam posebno milega ozračja za svoja početja. Ni mogoče razumeti strpnega odnosa oblasti pa tudi ne vedno znova izkazovanih pomirjevalnih tonov, ki gladijo na eno in drugo stran. Ne nazadnje gre za pojave, ki jih uradna italijanska politika obsoja. In nič drugače ne moremo na takšna izzivanja gledati mi, ki smo sosedje, dobronamerni in v dobri veri, da oboji delujemo v duhu sosedskega prijateljstva.

Na obisku pri zlatoporočencih Mihaelu in Mariji Brovc

na Koritnici pri Grahovem v Baški grapi

Zvesto srce in delovno ročico...

(F. Prešeren)

»Ja, včasih je naša hiša nosila številko 11, zdaj pa že 36,« pravi Mihael Brovc. »Kar zrasla je tale naša Koritnica,« še doda in z roko zamahne proti gručastemu naselju, ki je posejano pod nama. Brovčeva hiša stoji čisto na vrhu vasi. Tu se je Miha rodil pred petinosemdesetimi leti 25. septembra. »To je že tako daleč,« se z nasmehom, ki sije iz prijaznih oči, pritoži moj sogovornik. »Iz kmečke družine sem, kajpak. Malo več kot bajtarska je bila; mi smo takrat temu rekli »košanija«. Devet otrok se nas je rodilo; šest punc in trije fantje. Vsak je prinesel s seboj košček svojega življenja v kmečki vsakdan, ki se je ponavljal kakor stara melodija: šola, pastirska opravila in vse, kar je bilo treba pri hiši še postoriti.«

Leta 1914 je odšel Miha k mojstru, da bi se izučil za mizarja. Devet mesecev je trajal ta pouk. Potem se je začela 1. svetovna vojna. Oče je kot vojak delal jarke. Dve leti starejši brat je odšel v vojsko. Ni se več vrnil. Padel je nekje na Krasu. Čez dve leti so tudi Miha klicali na nabor, na Zgornjo Štajersko. Potem je klicala italijanska fronta, oktobra so jih boji pripeljali na Kras in še naprej čez Veliki Dol, Velike Zablje, Črniče in čez Čaven v Trnovski gozd pa na Velško planoto, dokler ni prišel ukaz: »V Romunijo!«

»Šest dni smo se vozili z vlakom. Začela se je romunska fronta. V napadu pri reki Putni so nas odbili. Bližal se je razpad Avstro-Ogrske. Vojske je bilo konec. S Petrom iz Ponikev sva takoj sedla na vlak, da bi bila čimprej spet doma. V Ljubljani se nama je pridružil še veliko domačinov. Počakali smo na transport ostalih tovarišev iz Romunije. Spravili so nas v kasarne. Kmalu zatem pa je narodna vojska začela zbirati borce-prostovoljce za severno mejo. Prijavil sem se in udarili smo na Koroško. Več kot leto dni se je vlekló: patrolje gor, patrolje dol, napadi... Leta 1920 sem se vrnil domov. Kaj me je



Marija Brovc in Mihael Brovc-Breza

čakalo? Nič. Tudi obleči nisem imel kaj. Podal sem se v gozd, s sekuro seveda. Za klastro drv sem dobil toliko, da sem lahko v Rutu pri krojaču dal delati obleko.«

Zaslužka je bilo malo, družina pa velika. Oče je Mihaela izbral za dediča. S tem, ko je prevzel premoženje, pa je prevzel tudi dolgove. Treba je bilo izplačati dote. Pri tem mu je s svojimi pridnimi delovnimi rokami pomagala žena. »Ja, oženil sem se in 22. maja letos sva z Marijo praznovala zlati poroko. Petdeset let skupnega življenja, veselja in tudi skrbi. Daleč sem šel ponjo, celo v Zakojco. Naša družina je rasla. Šestim otrokom sva dala življenje; hvaležnim otrokom. Še danes radi pridejo domov in



poprimejo, kjer je treba. Čeprav živiva z Marijo na Koritnici sama, se nama zdi, da nisva nikoli sama.«

»Ko smo ravno začeli prav živeti, se je začela druga svetovna vojna. Leto 1941. Takrat je bilo še vse zavito v meglo. Vedela sem sicer za skrivne sestanke mojega moža in to, da zbirajo simpatizerje,« se je v pogovor vključila Marija. »Saj bi bilo vse prav, če ne bi bilo vmes izdajstva. Nikoli ne bom pozabila septembra 1942. Fašisti so prišli in nas zasiljevali. Pognali so me iz hiše. Le kos kruha in budilko mi je uspelo rešiti, hčerka pa je po otepanju z enim izmed fašistov, ki jo je hotel poriniti v plamene, zgrabila naročje otro-

ških oblek. Domačija je dogorela. Tudi hlev so fašisti zažgali.

Devetindvajsetega septembra so prišli po nas. Skupaj z dvema hčerama so me odpeljali najprej v Gorico, na Kostanjevico, potem pa v Italijo. V taborišču Frazinone pri Rimu smo prebile leto dni. Po porazu Italije pa smo pobegnile domov.«

Septembra 1942 je odšel k partizanom Mihael s svojim sedemnajstletnim sinom. Breza so mu rekli partizani in še danes ga mnogi poznajo pod tem imenom. »Enajst nas je bilo,« pripoveduje, »enajst mladih fantov iz vasi, ki so sklenili, da sestavimo prvo partizansko enoto na Tolminskem. Za to smo določili 8. september, mali šmaren, ki je bil nekakšen vaški praznik, za kraj, kjer naj bi se sestali, pa Koriško goro. Seveda se je bilo treba kmalu premakniti, saj je bila nevarnost čisto blizu; na Bukovem so bili namreč italijanski artilerji. S taborišča na Selih smo prišli na Sen-tviško planoto, potem na Belško planoto nad Čepovanom. Hudičevo veliko jih je tam padlo! Formirale so se tri enote; naša je bila druga četa, naš komandir pa Bebelnov Jaka z Ljubinja. Na Mrzli vrh so nas poslali.«

Breza je bil kurir že pred ustanovitvijo kurirskih postaj. Zaupali so mu in vsi so ga imeli radi. Rekli so mu »oče«, ko je bil najstarejši. Na dolgih poteh, kot na primer z Mrzlega vrha čez Krn, Libušnje v planino nad Drežnico, je bil ničkoliko krat v nevarnosti. Pa je ostal kurir do konca vojne. Ko so ustanovili kurirske postaje, so ga poklicali na planino Lom in dejali: »Nič več ne boš prenašal sporočil. Zdaj si komandir postaje P-22 v Tolminskih Ravnah.« Po razpadu Italije je bil Miha nekaj časa komandant bataljona Simona Kosa. Iz Davče pa se je vrnil na kurirsko postajo, tokrat P-21 in tam dočakal svobodo.

»Kako je bilo po vojni? Pravzaprav se je aktivizem kar nadaljeval,« je povzel svojo pripoved Mihael, »pa sestaniki, pa razne funkcije, kar naprej je bilo nekaj. Po letu 1948 smo zgradili nov dom; na starih temeljih. Zaživeli smo, kakor se je pač dalo. Nekaj pa je bilo vendarle lepo občutiti: da čeprav tesno, živimo svobodno.«

Na mizi pred mano je stala velika železna skleda češenj. »Le vzemite, domače so,« sta mi ponujala Mihael in Marija. Sladki rdeči sadovi stare češnje za hišo, ki je vsako leto za obletnico njune poroke položila na mizo svoj dar.

Živa Drole

Ideja naša – bencin vaš!

Prva točka dnevnega reda so seveda: dopusti! Preidimo takoj na dnevni red! Ne, prav nič drugega ni na dnevnem redu! Ne pleteničite, za božjo voljo, spet o stabilizaciji, izvozu, nezaposlenosti, nelikvidnosti, pomanjkanju surovin! Seveda, zanimajo nas osebni dohodki in – vrag jih naj pocitra – cene! Kajpak cene v letoviščih, hotelih, »kampih«... In ali imajo tam kaj kave? Brez rib bi še šlo. Tudi mleka zaradi nas ni treba uvažati. Meso pa je poleti bolj škodljivo kot koristno. Pustimo preskrbo! Sicer ni v razpravi turizem. Gre samo za dopuste. Za naše, tako imenovane osnovne pravice. Saj veste – skrb za človeka! Pravico imamo do letnega dopusta in nihče nam ne more tudi kratiti pravice, da na dopustu mislimo vse leto. Živimo vendar za to, da nam življenje posladi letni dopust. Kaj pa je življenje, prosim vas? Samo čakalna doba, da bi vendar nastopili čas dopustov! Čas pa je, kajpak, sedanja, poletni. To je naš čas – vsi imamo pravico do dopusta poleti! Vsi imamo seveda tudi pravico do dopusta na morju! Ali je kje zapisano, da so ustanovitelji Dubrovnika ali Portoroža, Poreča in sploh vseh teh naših letovišč v ustanovni listini zapisali, da se bodo tja smeli hoditi praziti in namakati samo nekakšni tuji turisti in naši, skrivno izvoljeni delegati? Torej, vsi na morje! Julija in avgusta!

Če je že to prva točka dnevnega reda in samo to, saj vendar ne moremo venomer, leto za leto premleivati stabilizacije, dolgov, pomanjkanja, izvoza, druginje, da nam delo smrdi, dinarji pa nikakor ne, da naj hudič vzame bone – je res že čas, da se »sprostimo«! Veselimo se življenja, popeljimo se po tem pisanem svetu, podprimo domači turizem, prispevamo za razcvet naših letovišč, primaknimo kakšen dinarček za ceste, okrepimo vseh tisoč in tisoč letoviških krajev z letoviškimi taksami, pospešujemo nerazvite kraje, ne pozabljajmo pri tem tudi naše avtomobilske industrije, tovarn avtomobilskih prikolic – naj žive vse nerode (prosto po Prešernu)!)

Zato pa je dozorela zamisel, vsekakor je že kar preveč zrelo: Dol z bencinskimi boni! Imamo pa še na zalogi idej: ideja naša – bencin vaš! Dajte nam bencin! Nobenega sprenevedanja, češ kdo bo pa dal devize za nafto! Dajte bencin! To je vendar še ena naša osnovna pravica, da se vozimo, ker imamo avtomobile! Plačujemo po vrsti vse prometne in druge davke, pristojbine, davščine, domoljubno podpiramo tisto velikansko, neznansko družbeno balgajno, vzdržujemo tako in drugačno avtomobilsko industrijo, omogočamo umetno dihanje rafinerijam v zadnjih zdihljajih – torej: dajte nam bencin! Kako pa naj preživimo počitnice brez dodatnega bencina? Ni nam treba soliti pameti, češ da je zdaj žetev in kmetijstvo menda pije nafto. Mi terjamo samo bencin!

efes

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. o. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/II-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35